

China in Afrika: ontwikkelingsland of grootmacht

Een neoklassieke analyse van het Afrikabeleid van China tussen 1978-2002



- Radboud Universiteit Nijmegen -
Masterthesis Politicologie
Internationale Betrekkingen

Nijmegen, 27 maart 2013

Ramona Schmetter, 3023249

Begeleider: Dr. Anna van der Vleuten

Tweede lezer: Prof. Dr. Bertjan Verbeek

Abstract

China's presence on the African continent goes back to the ancient times. China supported African countries during the Cold War mainly on a bilateral basis. In 2000, with the establishment of the Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC), the character of the cooperation between China and African countries changed rapidly to a more multilateral kind. It is not clear what explains the shift from bilateral connections to extended multilateral cooperation. In this masterthesis I tried to offer an explanation for this change in Chinese foreign policy behaviour with the help of the neoclassical realist theory. China's relative power has increased in the last two decades and while the perception of the China's foreign policy executive (FPE) changed positively, other internal factors like the power position of the FPE remained relatively unchanged. In fact, this shows some anomalies for the expectations of neoclassical realism.

Trefwoorden: Africa, China, foreign policy, Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC), neoclassical realism.

Voorwoord in het Duits

Ich bin keine Frau großer Worte, vorallem nicht schriftlich oder in einer fremden Sprache. Hiermit präsentiere ich Ihnen meine Masterarbeit, das Resultat meiner Bemühungen um sowohl fachkenntlich als auch sprachlich zu beweisen, was ich in den letzten Jahren gelernt habe. Auch wenn der Weg zur Vollendung dieser Masterarbeit steinig war und die eine oder andere Träne geflossen ist, möchte ich diese Zeit nicht missen. Diese Zeit hat mir gezeigt, welche potentiellen Stärken ich persönlich weiter ausbauen kann und an welchen Schwächen noch gearbeitet werden muss. Denn eins steht fest, man lernt im Leben bekanntlich nie aus.

Mein besonderer Dank gilt meiner besten Freundin Marlin van Dommelen. Ohne Sie hätte ich mich wahrscheinlich garnicht dazu entschlossen um in den Niederlanden ein Studium zu beginnen. Danke für die vielen gemeinsamen Reisen und die bedingungslose Unterstützung in allen Lebenslagen.

Mein größter Dank gilt meiner Begleiterin Dr. Anna van der Vleuten. Ihre fachliche Kompetenz, konstruktive Kritik und Gabe kompliziert erscheinende Zusammenhänge aufzulösen und zu erklären, sind eine Bereicherung für jeden Studenten. Ihre Geduld und Ihr Vertrauen haben mir während Engpässen beim Schreiben sehr viel Mut gegeben. Ich bedanke mich außerdem bei Prof. Dr. Bertjan Verbeek für die Begutachtung meiner Masterarbeit.

Zuletzt möchte ich auch allen anderen Personen danken, die mich in dieser Zeit begleitet und unterstützt haben. Unter anderem meinen Freunden Tim, Débora, Yasemin, Alison, Davide, Michele & Michele, Caroline, Giliam, Bea & Piet, meinen Eltern und Geschwistern und meinen Korrekturlesern.

Inhoudsopgave

Abstract	1
Voorwoord	3
Hoofdstuk 1: De puzzel.....	5
1.2 Een antwoord: de neoklassiek realistische verklaring?	5
1.3 Opzet van het onderzoek.....	6
1.4 Structuur van de thesis	7
Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader	9
2.1 Inleiding.....	9
2.2 Het neoklassieke realisme	9
2.3 Overeenkomsten met het klassieke realisme.....	10
2.4 Overeenkomsten en verschillen met <i>Innenpolitik</i> theorieën	10
2.5 Overeenkomsten en verschillen met het neorealisme	11
2.6 Aanvullingen die het neoklassieke realisme aanbrengt.....	13
2.7 De interveniërende variabelen	14
<i>De perceptie van de FPE</i>	14
<i>De machtspositie van de FPE</i>	16
2.8 De hypothesen.....	17
2.9 Het model.....	18
Hoofdstuk 3: Methode van onderzoek	19
3.1 Inleiding.....	19
3.2 Casusselectie	19
3.3 Onderzoeksdesign	19
3.4 Operationalisatie van de belangrijkste concepten en begrippen	22
<i>De toename van de relatieve macht (1)</i>	23
<i>De uitbreiding van China's buitenlands beleid (2)</i>	24
<i>Perceptie van de relatieve macht (3)</i>	25
<i>De machtspositie van de Chinese FPE binnen de regering (4)</i>	26
<i>Het Chinese politieke systeem</i>	27
3.5 Hypothesen bevestigd?	32
Hoofdstuk 4:	33
De Chinees-Afrikaanse betrekkingen in historisch perspectief.....	33
Hoofdstuk 5: De analyse	39
5.1 Inleiding.....	39
5.2 De toename van China's relatieve macht.....	39
5.3 De uitbreiding van het buitenlands beleid.....	43
<i>Chinees-Afrikaanse diplomatieke betrekkingen</i>	43
<i>Chinese staatsbezoeken</i>	44
<i>Bilaterale handelsovereenkomsten</i>	47
5.4 Percepties	48
5.5 De machtspositie van de Chinese FPE.....	53
<i>Veranderingen in de interne balans van China's FPE</i>	54
<i>De invloed van vetospelers op de besluitvorming</i>	55
Hoofdstuk 6: Conclusie.....	57
6.1 Inleiding.....	57
6.2 De onderzoeksresultaten	57
6.3 Theorie en werkelijkheid	59
6.4 Beperkingen tijdens het onderzoek.....	61
6.5 Aanvullingen op het onderzoek	61
Literatuurlijst	63
Appendix	69

Hoofdstuk 1: De puzzel

1.1 Inleiding

China's aanwezigheid op het Afrikaanse continent werd de laatste jaren nauwkeurig geobserveerd door andere staten. Er zijn talrijke krantenartikelen en een golf van wetenschappelijke artikelen verschenen, waarbij voornamelijk werd gekeken naar China's activiteiten rond het zeker stellen van grondstoffen in Afrikaanse landen (Frynas & Paulo, 2006; Economist, 2006; Klare & Volman, 2006). China's gedrag en praktijken worden de afgelopen jaren vooral door Westerse critici met argusogen gevolgd. Eén van de gangbare uitspraken is dat China zich als imperiale grootmacht gedraagt en dat er een "New Scramble for Africa" is begonnen (Frynas & Paulo, 2006: 230). De aanwezigheid van China op het Afrikaanse continent is echter niet nieuw. China, de staat die zichzelf nog steeds als het grootste ontwikkelingsland ter wereld presenteert, onderhoudt al eeuwen contacten met Afrikaanse landen. Zo stelt Jiang Zemin in oktober 2000: "China is the largest developing country in the world and Africa is the continent with the largest number of developing countries" (Jiang, 2000).

Toch is er verandering opgetreden. China is sinds de opening van zijn economie in 1978 veel machtiger geworden en zijn de relaties met Afrikaanse landen op het gebied van politiek, handel, financiële steun en culturele uitwisseling sindsdien alsmaar toegenomen. In 2000 heeft China besloten om het *Forum on China-Africa Cooperation* (FOCAC) op te richten en vormt FOCAC duidelijk een voorbeeld van de verandering in China's Afrikabeleid. China is niet alleen overgegaan tot de oprichting van FOCAC, maar heeft ook aangekondigd de betrekkingen met Afrikaanse landen via het forum te intensiveren. In vergelijking met voorgaande jaren lijkt hier sprake te zijn van een uitbreiding van de reikwijdte en ambities van China's Afrikabeleid. Waarom zouden de Chinezen dan nu naar een gecoördineerd samenwerkingsverband willen overgaan, als zij op het Afrikaanse continent voornamelijk op zoek zijn naar natuurlijke grondstoffen?

1.2 Een antwoord: de neoklassiek realistische verklaring?

Een verschuiving van het buitenlands beleid van een staat kan door verschillende factoren worden veroorzaakt. Om een dergelijke verschuiving te kunnen verklaren zou men een theorie moeten gebruiken die meer kan zeggen over de aanleiding en totstandkoming van een verandering in het gedrag van de desbetreffende staat. Theorieën dienen de onderzoeker als leidraad om een bepaald fenomeen te onderzoeken en wij kunnen met behulp van onze theorieën verklaren "waarom de dingen zo zijn als ze zijn" (Lieshout, 1993: 23). De Leer der Internationale Betrekkingen, een subdiscipline binnen de Politicologie, tracht het gedrag van staten binnen het internationale systeem te verklaren en mogelijk voorspellingen te doen over de consequenties die het aangepaste gedrag van deze staat met zich brengt. Hierbij wordt het internationale, statelijke en individuele niveau van elkaar onderscheiden, wat niet wegneemt dat er een wisselwerking tussen deze drie niveaus kan plaatsvinden. In dit onderzoek is ervoor gekozen om het gedrag van China ten opzichte van Afrika met behulp van het neoklassieke realisme te onderzoeken. De focus ligt hierbij op een verandering in het buitenlands

beleid van China. In dit verband stelt Callan (2011: 13) het volgende over de beantwoording van onze vragen: “There are no ‘right’ answers of course, in the social sciences – but there are some that have greater explanatory utility than others”. Door middel van het neoklassieke realisme zal in dit onderzoek er naar gestreefd worden om een zo adequaat mogelijke verklaring van China’s gedrag te geven. Neoklassieke realisten proberen de variatie in het buitenlands beleid van staten te verklaren. Het neoklassieke realisme legt bij het verklaren van het buitenlands beleid niet alleen de nadruk op internationale factoren, maar onderzoekt ook factoren op het niveau van de staat en het individu. Hierbij bouwt het neoklassieke realisme gedeeltelijk voort op zijn voorgangers, dat wil zeggen het klassieke realisme, het neo- of structureel realisme en *Innenpolitik* theorieën. Het neoklassieke realisme weet verschillende factoren op alle drie niveaus te integreren. Hierdoor wordt deze stroming binnen de Leer der Internationale Betrekkingen door een aantal auteurs zoals Schweller (2003) en Juneau (2010) als veelbelovend aanbevolen om theoretische puzzels van deze tijd te verklaren. In deze masterthesis zal daarom onderzocht worden of het neoklassieke realisme de verandering in het buitenlands beleid van China kan verklaren.

1.3 Opzet van het onderzoek

Het neoklassieke realisme vormt in deze masterthesis het vertrekpunt van het onderzoek. Met behulp van de theoretische uitgangspunten van het neoklassieke realisme zal worden onderzocht onder welke voorwaarden de toename van de macht van een staat leidt tot een bij die machtstoename passende uitbreiding van het buitenlands beleid van die staat. China’s Afrikabeleid lijkt met de oprichting van het *China-Africa Forum* veranderd te zijn. Hiermee is China overgegaan van bilaterale verdragen naar multilaterale samenwerking met 45 Afrikaanse staten en is deze casus typerend voor een verandering in China’s buitenlands beleid. De primaire doelstelling van deze masterthesis is zodoende om een antwoord te vinden op de volgende centrale vraag:

“Onder welke voorwaarden heeft de toename van China’s macht geleid tot de uitbreiding van China’s Afrikabeleid?”

Om meer duidelijkheid te krijgen over de centrale vraag en het antwoord daarop, zullen de volgende deelvragen aan bod komen:

- Hoe verklaart het neoklassieke realisme het buitenlands beleid van staten?
- Hoe verklaart het neoklassieke realisme de verandering van het buitenlands beleid van een staat?
- Vertonen de Chinees-Afrikaanse betrekkingen een verandering?
- Welke factoren kunnen de verandering in China’s Afrikabeleid verklaren?

Het neoklassieke realisme gaat ervan uit dat een toename van de relatieve macht van een staat leidt tot de uitbreiding van de ambities en de reikwijdte van het buitenlands beleid. Hierbij spelen interveniërende variabelen op nationaal niveau een belangrijke rol om deze toename van relatieve macht van een staat te vertalen naar een uitbreiding van het buitenlands beleid oftewel een verandering in het gedrag van de desbetreffende staat. Naast andere factoren, kunnen de perceptie van leiders en de machtspositie van degenen die over de vormgeving en de implementering van het buitenlands beleid beslissen, het wel of niet uitbreiden van het buitenlands beleid in grote mate mede bepalen. In dit onderzoek zal daarom worden getoetst in hoeverre de toename van de relatieve macht van China en de invloed van interne factoren een rol hebben gespeeld bij de verandering van China's buitenlands beleid in de zin van de totstandkoming van FOCAC.

In hoeverre de theorie van het neoklassieke realisme een bijdrage kan leveren aan de beantwoording van de onderzoeksvraag zal door de onderzoeksresultaten van deze masterthesis duidelijk worden. Dit onderzoek heeft zowel wetenschappelijke als maatschappelijke relevantie. Lai (2011: 11) constateert dat de huidige literatuur nog steeds een gebrek vertoont in het verklaren van de interne oorsprong van China's buitenlands beleid door middel van een theoretisch kader. Verder stelt Lai (2011: 8) dat de literatuur van de "foreign policy analyses (FPA) try to overcome the critical error of the realist and neo-realist schools by investigating factors and processes below the national level that shape foreign policy". De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek bestaat dan ook erin om te onderzoeken of het neoklassieke realisme als een bruggenbouwende theorie kan worden beschouwd en wel degelijk erin slaagt om het buitenlands beleid van een staat te verklaren. Daarnaast is het verklaren van China's buitenlands beleid met betrekking tot Afrika niet alleen vanuit theoretisch oogpunt interessant, maar heeft het ook belangrijke gevolgen voor de internationale positie van staten en hun nationale belangen. Door de toenemende rol van China in het internationale systeem zullen staten zich moeten afvragen hoe zij op deze verandering reageren (Kaplan, 2005: 3). Nu is het onderzoek naar China's Afrikabeleid vrij specifiek, maar heeft het diverse maatschappelijke implicaties tot gevolg. Niet alleen Europa, maar ook Nederland afzonderlijk heeft politieke en economische betrekkingen met Afrikaanse landen. Dit onderzoek is dan ook belangrijk om te analyseren welke gevolgen verandering in China's beleid in Afrika op het Europese en Nederlandse Afrikabeleid heeft en hoe erop gereageerd zou kunnen worden.

1.4 Structuur van de thesis

In hoofdstuk twee zal het neoklassieke realisme uiteen worden gezet. Er zal nader worden ingegaan op de oorsprong van het neoklassieke realisme en de overeenkomsten en verschillen met zijn voorgangers. Tevens zullen de theoretische hypothesen en het theoretische model worden gepresenteerd.

Hoofdstuk drie bevat een uitgebreide toelichting van de methode van aanpak van dit onderzoek. Hierbij zal de selectie van FOCAC als casus zal nader worden uiteengezet en er zullen onderzoekshypothesen worden geformuleerd die toegespitst zijn op China's buitenlands beleid met betrekking tot Afrika. Verder worden de belangrijkste concepten en begrippen geoperationaliseerd. Daarnaast zal een overzicht worden gegeven van de belangrijkste Chinese actoren omtrent de vormgeving en uitvoering van China's buitenlands beleid. Tot slot zullen de verwachtingen met betrekking tot de analyse van dit onderzoek worden geformuleerd.

In hoofdstuk vier zal de ontwikkeling van de Chinees-Afrikaanse betrekkingen worden beschreven om aannemelijk te maken dat er aanwijzingen zijn voor een uitbreiding van de reikwijdte en ambities van China's Afrikabeleid.

In hoofdstuk vijf zal vervolgens een analyse op internationaal en statelijk niveau plaatsvinden. Allereerst zal getoetst worden of er sprake is van een toename van de relatieve macht van China. Daarna zal onderzocht worden in hoeverre de interveniërende variabelen het proces van de uitbreiding en implementering van het buitenlands beleid hebben bevorderd.

In het laatste hoofdstuk zal er een antwoord gegeven worden op de centrale vraag. Concluderend zullen de sterke en zwakke kanten van het neoklassieke realisme en van dit onderzoek worden besproken en zullen er suggesties voor het vervolgonderzoek worden gegeven.

Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de theorie van het neoklassieke realisme. In de eerste vijf paragrafen zal worden ingegaan op de overeenkomsten en de verschillen van het neoklassieke realisme met het klassieke realisme, het neorealisme en de *Innenpolitik* theorie. Vervolgens zal in paragraaf 2.6 worden uitgelegd welke aanvullingen het neoklassieke realisme binnen het realistische onderzoeksprogramma gaat aanbrengen. Uit deze bespreking zal vervolgens blijken in hoeverre het neoklassieke realisme het buitenlands beleid van staten gaat voorspellen. Tevens worden in paragraaf 2.8 de algemene hypothesen geformuleerd die afgeleid kunnen worden uit de verwachtingen van de neoklassieke realistische assumpties. Ten slotte zal in paragraaf 2.9 het theoretische model van het neoklassieke realisme worden gepresenteerd.

2.2 Het neoklassieke realisme

In de Leer der Internationale Betrekkingen kunnen verschillende theorieën worden onderscheiden. Zij proberen door de analyse van gebeurtenissen en veranderingen in het internationale systeem een verklaring voor bepaalde verschijnselen en het gedrag van staten te geven. Randell Schweller (2003: 311) stelt: “There is no unifying, grand theory of international relations (IR), and there is little hope of ever constructing one”. Zo kent ook de theorievorming in de Internationale Betrekkingen (IB) met betrekking tot het buitenlands beleid verschillende denkwijzen, maar in het algemeen geldt, zoals Gideon Rose (1998: 145) schrijft: “Theories of foreign policy seek to explain what states try to achieve in the external realm and when they try to achieve it”.

In de IB wordt het realisme nog steeds als het dominante paradigma erkend. Toch is er binnen het realistische onderzoeksprogramma vanwege talrijke kritiekpunten op het klassieke realisme en het neorealisme in de jaren '90 een nieuw debat ontstaan over de implicaties van realistische uitgangspunten voor de totstandkoming van het buitenlands beleid. Hierdoor heeft het neoklassieke realisme als “theoretisch-informatief kader” steeds meer aandacht gekregen (Juneau, 2010: 16). Het neoklassieke realisme zoekt verklaringen voor de vormgeving en de uitoefening van het buitenlands beleid van staten en probeert juist de wisselwerking van factoren op binnenlands en internationaal niveau te analyseren om een betere zicht op de onderliggende processen en uitkomsten te verkrijgen. Bekende neoklassieke realisten zijn onder andere Brian Rathburn, Randall L. Schweller en Gideon Rose. Het neoklassieke realisme bouwt gedeeltelijk voort op de uitgangspunten van het klassieke realisme en het neorealisme. Hiernaast worden eveneens elementen uit de stroming van de *Innenpolitik* in de analyse van het buitenlands beleid geïntegreerd. Het neoklassieke realisme combineert elementen uit alle drie bovengenoemde stromingen. Hierdoor is het mogelijk om een

gedetailleerde verklaring te geven voor de vormgeving en de uitvoering van het buitenlands beleid van een staat op een bepaald tijdstip en onder bepaalde omstandigheden (Juneau, 2010: 1). In tegenstelling tot klassieke- en neorealisten zijn neoklassieke realisten vaker bereid om aanvullende variabelen in hun onderzoek op te nemen om problemen van onderspecificatie en dubbelzinnigheid aan te pakken. Zij zijn derhalve ook flexibeler in hun strategie om het buitenlands beleid van een staat te verklaren (Juneau, 2010: 4). Daarnaast hechten zij ook meer aandacht aan de methodologische verantwoording van hun analyses (Taliaferro et al., 2009: 19). In de volgende drie paragrafen zal een vergelijking van het neoklassieke realisme met het klassieke realisme, de *Innenpolitik* theorieën en het neorealisme plaatsvinden.

2.3 Overeenkomsten met het klassieke realisme

Het klassieke realisme focust vooral op de bronnen en het gebruik van macht van een staat in de internationale politiek. Zij onderzoeken hiervoor bijvoorbeeld de rol van leiders met betrekking tot het ontstaan van het buitenlands beleid. Daarbij ligt de focus van klassieke realisten op de verdeling van macht tussen staten, maar ook op het karakter van staten en de verhouding van de staat en de binnenlandse maatschappij (Taliaferro et al., 2009: 16). Klassieke realisten van de 20^e eeuw zoals Morgenthau en Kissinger hebben in hun werken een uitgebreide analyse over de principes van de staatskunde gegeven. Neoklassieke realisten besteden naast de rol van macht vooral evenals klassieke realisten aandacht aan het belang van die rol voor de staat en de relatie met de maatschappij.

2.4 Overeenkomsten en verschillen met *Innenpolitik* theorieën

Om het buitenlands beleid te analyseren focussen *Innenpolitik* theorieën voornamelijk op interne factoren van een staat, zoals de politieke en economische ideologie, het nationale karakter, de partijpolitiek en de socio-economische structuur van een staat. *Innenpolitik* theorieën volgen echter geen rechtlijnige methodologie. Elke aanpak heeft een andere voorkeur wat betreft de keuze van de onafhankelijke variabele. Volgens Rose (1998: 148) delen *Innenpolitik* theorieën en het neoklassieke realisme de assumptie, dat het buitenlands beleid het best kan worden begrepen als het product van de interne dynamiek van een staat. Hierbij staat het analyseren van de preferenties en de samenstelling van de verschillende binnenlandse hoofdactoren op de voorgrond.

Echter, *Innenpolitik* theorieën slagen er vaak niet in om te verklaren waarom staten waarvan de binnenlandse systemen op elkaar lijken, duidelijke verschillen vertonen in de vormgeving en uitvoering van het buitenlands beleid. Dit geldt ook voor niet op elkaar lijkende staten die in vergelijkbare situaties dan wel op dezelfde manier handelen. Neoklassieke realisten bekritiseren *Innenpolitik* theorieën ook voor het gebruik van een breed scala van factoren, die als beslissend worden beschreven voor de vormgeving en uitvoering van het buitenlands beleid van staten. Volgens neoklassieke realisten is de relatieve materiële macht van een staat ten opzichte van andere staten in het internationale systeem maatgevend voor het buitenlands beleid en moet hier het onderzoek beginnen (Rose, 1998: 150).

2.5 Overeenkomsten en verschillen met het neorealisme

Volgens Brian Rathburn (2008: 294) is het neoklassieke realisme vooral een “logical extension and necessary part of advancing neorealism”. Het neoklassieke realisme aanvaardt, op enkele aanpassingen na, de eerste drie van de vijf assumpties die de harde kern van het realistische onderzoeksprogramma vormen. Hierdoor kan het neoklassieke realisme als aanhanger van de realistische traditie worden gekarakteriseerd.

Mearsheimer (1994-1995: 10) beschrijft de vijf basisassumpties¹ van het neorealisme als volgt: Ten eerste is het internationale systeem anarchisch. Dit betekent dat het internationale systeem uit onafhankelijke politieke eenheden (staten) bestaat die niet door een centraal gezag worden bestuurd. Staten zijn zodoende de belangrijkste actoren in het systeem en anarchie leidt ertoe dat staten voor hun eigen veiligheid moeten opkomen (*self-help*) (Mearsheimer, 1994-1995: 10). Ten tweede beschikken staten over verschillende machtsmiddelen zoals de offensieve militaire capaciteiten, de omvang van hun populatie en de economische sterkte. Staten zijn in potentie een gevaar voor elkaar (Mearsheimer, 1994-1995: 10). Op de derde plaats kunnen staten nooit zeker zijn van de intenties van andere staten. Men weet nooit zeker of de goede intenties van staten binnen korte tijd omslaan in kwaadardige bedoelingen (Mearsheimer, 1994-1995: 10). Op de vierde plaats vormt de motivatie om in het internationale systeem te overleven de drijvende kracht en basis voor het bestaan van staten. Staten zullen daarom vooral hun soevereiniteit willen waarborgen (Mearsheimer, 1994-1995: 10). Ten slotte denken staten in strategische termen als het gaat om het overleven in het internationale systeem. Staten worden in die zin als rationele actoren beoordeeld. Dit betekent niet dat zij altijd rationeel zullen handelen aangezien gebrekkige informatie tot misrekeningen kan leiden (Mearsheimer, 1994-1995: 10).

In eerste instantie zijn neoklassieke realisten het ermee eens dat staten de belangrijkste actoren in het internationale systeem zijn. Het citaat van Kenneth Waltz (1979: 94) verwijst hiernaar: “When the crunch comes, states remake the rules by which other actors operate”. Deze assumptie zegt echter niets over de mate waarin een staat een unitaire actor is. In tegenstelling tot het neorealisme gaat het neoklassieke realisme in de analyse van het buitenlands beleid juist meer in op de interne factoren van de staat. Concluderend behandelt het neoklassieke realisme de staat niet als *black box* (Juneau, 2010: 5).

Ten tweede delen neorealisten en neoklassieke realisten de assumptie dat het internationale systeem anarchisch is en dat de internationale politiek door potentiële conflicten wordt gekenmerkt. Dit is onder andere te verklaren uit het feit dat er geen centraal gezag bestaat om in het geval van conflicten tussen staten te bemiddelen en het sluiten van vrede af te dwingen. Neorealisten stellen daarom dat het internationale systeem vooral een zelfhulpsysteem is, waar staten vooral voor zichzelf moeten opkomen. Het zelfhulpsysteem zal voortdurend tot conflicten tussen staten leiden, met name als er veranderingen in de machtsrelaties van staten plaatsvinden. In tegenstelling tot het neorealisme

¹ Hier zal een beknopte beschrijving gegeven worden, aangezien de basisassumpties van het neorealisme deels met de basisassumpties van het neoklassieke realisme overeenkomen.

wordt het concept van conflict binnen het neoklassieke realisme niet louter als een constante mogelijkheid gezien, maar in termen van waarschijnlijkheid beoordeeld. Wanneer de waarschijnlijkheid van een conflict laag is, kunnen staten meer focussen op zaken die niet uitsluitend over de veiligheid van de staat gaan. Volgens neoklassieke realisten negeren neorealisten hierdoor structureel een brede reeks van belangrijke zaken die in het bereik van het buitenlands beleid vallen (Juneau, 2010: 5).

De derde assumptie gaat over de machtsverhoudingen van staten. Het analyseren van intra- en interstatelijke machtsrelaties vormt één van de voornaamste bezigheden van realisten. Neorealisten doen onderzoek naar de verandering van de polariteit van het internationale systeem. De polariteit van het systeem vormt de constante onafhankelijke variabele in hun onderzoek. Alastair I. Johnston (1998: 57) beschrijft polariteit als volgt: “Polarity is a result of the uneven distribution of material capabilities among states in the anarchical international system”. Een multipolair systeem “implies a flat hierarchy in which no state is unambiguously number one” (Wohlforth, 2009: 40). In een bipolair systeem beschikken twee grootmachten over de meeste machts capaciteiten in het internationale systeem. Ten slotte beschrijft Wohlforth (2009: 40) dat een unipolair systeem “by definition, is characterized by one state possessing unambiguous preponderance in all relevant dimensions”. Hierdoor worden de uitkomsten van de internationale politiek beïnvloed.

Evenals neorealisten kijken neoklassieke realisten naar de relatieve macht van staten en het gedrag dat hieruit voortvloeit. De relatieve macht van staten beïnvloedt hun positie en hun gedrag in het internationale systeem. Daarnaast pleiten zij voor meer flexibiliteit met betrekking tot de definitie, operationalisatie en het meten van het concept van macht (Juneau, 2010: 5). Daarnaast is relatieve macht het vertrekpunt van onderzoek, maar zal duidelijk worden dat de relatieve macht van een staat (de onafhankelijke variabele) niet voldoende is om het buitenlands beleid van een staat (de afhankelijke variabele) te verklaren. Ook interveniërende variabelen op binnenlands niveau spelen een rol in het ontstaan van het gedrag van staten en hun buitenlands beleid (Juneau, 2010: 6).

De vierde en vijfde assumptie van het neorealisme worden door neoklassieke realisten op een andere manier benaderd. De vierde assumptie van de harde kern van het realisme gaat over de rationaliteit van staten. Volgens neorealisten worden staten in hun handelen door de druk (*push and pull-factors*) van het internationale systeem beïnvloed. Dit wil volgens neorealisten niet zeggen dat staten altijd rationeel handelen. Volgens Juneau behandelen neoklassieke realisten het concept van rationaliteit nauwkeuriger onder het oogpunt van *confined rationality* oftewel “beperkte rationaliteit”. Macht bepaalt het bereik waarbinnen staten tussen verschillende opties kunnen kiezen: “[W]ithin this ‘space’ created by systematic constraints in which states may act, there is a role for rationality” (Juneau, 2010: 6). Binnen dit bereik proberen staten bepaalde doelen te maximaliseren door risico’s, kansen, kosten en baten in te schatten en eventueel met de middelen die op dit moment beschikbaar zijn hun gedrag aan te passen. Het neoklassieke realisme staat zodoende een bepaalde rol voor de *agency* van

een staat toe. Dit wil zeggen dat rationaliteit niet als een gegeven kan worden gezien. De rationaliteit van staten is alleen binnen een bepaalde context te begrijpen.

Vervolgens erkent de vijfde assumptie van het neoklassieke realisme dat de internationale politiek ontologisch complex is. De bruikbaarheid van generalisaties met betrekking tot het verklaren van het gedrag van staten wordt door neoklassieke realisten als beperkt beoordeeld wanneer een wetenschapper wil verklaren “wat een staat x vorige week dinsdag heeft gedaan” (Juneau, 2010: 7). Neoklassieke realisten proberen een grotere flexibiliteit en complexiteit te handhaven rondom de assumpties van de harde kern. Zij verwerpen diensengevolge het streven naar spaarzaamheid, omdat het als een belemmering voor het onderzoek van fenomenen wordt gezien.

Concluderend worden in tabel 2.1 nog een keer de overeenkomsten en verschillen samengevat.

Tabel 2.1: Overeenkomsten en verschillen van neorealisme en neoklassiek realisme

Neorealisme	Neoklassieke realisme
1. Staten zijn de belangrijkste, unitaire actoren in het internationaal systeem. Het internationaal systeem is anarchisch.	1. Staten zijn de belangrijkste actoren in het internationaal systeem. We beschouwen ze niet bij voorbaat als unitair. Het internationaal systeem is anarchisch.
2. Staten beschikken over verschillende machts capaciteiten. Dit kan tot conflict leiden.	2. De waarschijnlijkheid tot conflict is hoog, maar niet constant.
3. De polariteit van het internationaal systeem vormt de onafhankelijke variabele	3. De relatieve macht van staten vormt de onafhankelijke variabele en het vertrekpunt van onderzoek
4. Staten zijn rationele actoren	4. Staten zijn ‘beperkt rationeel’
5. Gebruik van generalisaties en spaarzaamheid om het gedrag van staten te verklaren	5. De wereld is complex, spaarzaamheid wordt afgekeurd

2.6 Aanvullingen die het neoklassieke realisme aanbrengt

Aanvullingen binnen het theoretische kader van het neoklassieke realisme betreffen vooral de toevoeging van zowel externe als ook interne variabelen om het buitenlands beleid van een staat te kunnen verklaren. De analyse van het buitenlands beleid begint met een nauwere focus op de gevolgen van de toename van de relatieve macht van een staat ten opzichte van andere staten in het internationale systeem. De toename oftewel afname van de relatieve macht van een staat vormt een *scope condition*² oftewel een basisvoorwaarde voor de verandering van het buitenlands beleid van de desbetreffende staat. Deze verschuiving moet volgens neoklassieke realisten bevestigd worden om verder onderzoek te kunnen doen naar interne variabelen. Een verschuiving van de relatieve macht van een staat kan betekenen dat de eigen capaciteiten op economisch, militair of politiek gebied sterker of juist zwakker zijn geworden. Dit kan wederom invloed uitoefenen op de vormgeving en implementering van het buitenlands beleid.

² Harris (1997: 123) stelt: “Scope conditions, routinely associated with theories in physical science, are universal statements that define the circumstances in which a theory is applicable”.

Gedurende het proces van de vormgeving en implementering van het buitenlands beleid zullen de ambities en de reikwijdte vastgelegd moeten worden. Naarmate de eigen machts capaciteiten toenemen, kan de staat beslissen om de reikwijdte en ambities van het buitenlands beleid uit te breiden. Is er sprake van een afname van de relatieve macht, dan is de staat mogelijk zelfs gedwongen om zijn buitenlands beleid op allerlei gebieden te beperken. Bij de vormgeving van het buitenlands beleid zullen deze veranderingen in acht moeten worden genomen. Losstaand hiervan zal dan bij het implementeren van het buitenlands beleid nog een keer duidelijk worden of de ambities en de reikwijdte van het buitenlands beleid na een toe- of afname van de relatieve macht van een staat ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden.

2.7 De interveniërende variabelen

Neoklassieke realisten verwachten dat een verandering in de relatieve macht van een staat ten opzichte van andere staten in het internationale systeem, het buitenlands beleid op lange termijn beslissend kan bepalen. Echter, op korte termijn kan het buitenlands beleid van staten wel afwijken van de voorspellingen die neorealisten op basis van veranderingen op internationaal niveau maken. Volgens neoklassieke realisten kan het gedrag van staten alleen voldoende verklaard worden wanneer eveneens naar de actoren en processen binnen de staat wordt gekeken (Callan, 2011:16). Intervenierende variabelen op statelijk en individueel niveau kunnen als een soort *transmission belt* tussen de relatieve macht van een staat en diens buitenlands beleid worden gezien (Callan, 2011: 17). Hierdoor kan zowel de variatie van het buitenlands beleid van een staat beter worden verklaard als ook de ambities en de reikwijdte die een staat nodig heeft om meer controle op zijn externe omgeving te verkrijgen.

Over het algemeen zijn de regeringsleiders, ministers en ambtenaren verantwoordelijk voor het bestuur van een staat en diens buitenlands beleid. In de meeste, voornamelijk democratische landen, is de *foreign policy executive* (FPE) verantwoordelijk voor het bestuur van het buitenlands beleid en de nationale veiligheid (Callan, 2011: 17). De FPE is de groep van beleidsmakers die toegang heeft tot gevoelige informatie over internationale bedreigingen, kansen en nationale capaciteiten. Zodoende is de vertaling van een verandering van de relatieve macht van een staat naar een beleidsuitkomst, naast andere factoren, afhankelijk van het persoonlijke en professionele vermogen van de beleidsmakers die de FPE vormen. Om het buitenlands beleid van een staat te kunnen verklaren, onderscheiden neoklassieke realisten zoals Rose in hun verklaringsmodel twee groepen van intervenierende binnenlandse factoren, namelijk de perceptie van de FPE en haar machtspositie binnen de regering. Deze factoren zullen in de volgende alinea's besproken worden.

De perceptie van de FPE

De eerste groep van intervenierende variabelen gaat over de perceptie die de leden van de FPE over de relatieve macht van de eigen staat hebben. Rose (1998: 147) stelt het volgende over beleidsmakers: "It is their perceptions of relative power that matter, not simply relative quantities of physical forces in

being”. De perceptie van de FPE met betrekking tot de relatieve macht van de eigen staat speelt derhalve een belangrijke rol bij de interpretatie en de beoordeling van de gevolgen die externe mogelijkheden en beperkingen van het internationale systeem op hun staat kunnen hebben.

Percepties zijn volgens Herrmann (2002: 124): “subjective constructions of situations and beliefs about causes”. De perceptie van de relatieve macht van een staat is daarom ook niet per definitie gebaseerd op de werkelijke beschikbaarheid van machts capaciteiten en kan op basis van mispercepties volledig losstaan van de werkelijke machtsverhoudingen. Wohlforth (in Schweller, 2003: 338) schrijft in dit opzicht: “Perceptions of power are more dynamic than measurements of material relationships. Rapid shifts in behavior may be related to perceived shifts in the distribution of power which are not captured by typical measures of capabilities”. Dit kan als volgt verklaard worden:

Ten eerste is de perceptie van de relatieve macht contextgebonden. Zij wordt enerzijds door de culturele context en historische gebeurtenissen van een staat in het contact met andere staten bepaald. Anderzijds spelen tijdens het proces van de beleidsvorming ook de persoonlijke identiteit en de ervaringen van de beleidsmakers in het contact met andere staten en hun leiders een rol.

Ten tweede is het concept van macht steeds in verandering en is de beoordeling van een toename in de relatieve macht van de eigen staat of van andere staten afhankelijk van de criteria die beleidsmakers op het moment zelf hanteren. Dit wil zeggen dat beleidsmakers van staat A - door het gebruik van andere meetmethoden van de machts capaciteiten – de militaire expansie of economische groei van staat B veel sneller als bedreiging zouden kunnen beoordelen, dan omgekeerd het geval zou zijn geweest.

Ten derde wordt de perceptie van de FPE door de omgang met andere staten beïnvloed. Een vergelijkbare situatie van een staat met twee andere staten kan op basis van opgedane ervaringen en hiermee gepaarde verwachtingspatronen tot twee verschillende reacties leiden. Wanneer beleidsmakers van staat A van mening zijn dat de macht van staat B is toegenomen, kan het beslissend zijn of staat B in het verleden vriendelijk en welwillend of vijandig en bedreigend is opgetreden.

Een uitzondering, namelijk een snelle verandering van reeds bestaande percepties, kan worden geobserveerd in het geval van een crisissituatie oftewel een *perceptual shock*. Hierbij kan men denken aan het uitbreken van een oorlog, een binnenlandse opstand die tot landelijke chaos leidt of het ontstaan van een financiële crisis (Rose, 1998: 158). Deze gebeurtenissen kunnen ertoe leiden dat beleidsmakers zich er sneller van bewust zijn dat er een verschuiving in de relatieve machts capaciteiten van de eigen staat of andere staten heeft plaats gevonden en dat het afstemmen van het buitenlands beleid noodzakelijk wordt om zich snel aan te passen aan de omstandigheden (Rose, 1998: 160).

Samenvattend worden de totstandkoming en uitvoering van het buitenlands beleid in grote mate bepaald door de perceptie van de FPE. Het onderschatten of overschatten van de machts capaciteiten van de eigen staat of die van anderen, is afhankelijk van percepties en de beschikbare informatie op

het moment zelf. Wanneer de FPE menen waar te nemen dat de materiële capaciteiten in het voordeel van de eigen staat zijn toegenomen - hetzij op militair, economisch of politiek gebied – dan zullen zij beoordelen of een uitbreiding van het buitenlands beleid mogelijk is en of deze te verenigen valt met de nationale belangen. Zoals reeds beschreven hoeven de percepties niet per definitie correct te zijn.

De machtspositie van de FPE

Neoklassieke realisten verwijzen tevens naar een tweede interveniërende variabele, namelijk de machtspositie van de FPE binnen een staat. Zakaria (in Rose, 1998: 162) stelt: “Foreign policy is made not by the nation as a whole but by its government (...) what matters is state power”.

Zo verwachten neoklassieke realisten dat een sterke binnenlandse machtspositie van de FPE ervoor zorgt dat de uitbreiding van het buitenlandse beleid versterkt wordt, terwijl een zwakke machtspositie de uitbreiding van het buitenlands beleid juist kan beperken. Om te bepalen of de FPE binnen een staat een sterke of een zwakke binnenlandse machtspositie heeft, kunnen er verschillende indicatoren worden onderscheiden.

Ten eerste is het bereiken van consensus onder de elite volgens Schweller (2011: 47) een noodzakelijke vereiste om de eigen belangen van een staat in het buitenlands beleid te kunnen verwoorden en het buitenlands beleid te kunnen implementeren. Er moet zodoende sprake zijn van eensgezindheid binnen de groep van de FPE ten aanzien van een aantal politieke keuzes. De machtsverhoudingen binnen deze groep is dynamisch en contextgebonden. Zodoende wordt de FPE door neoklassieke realisten niet als unitaire actor behandeld (Callan, 2011: 17). De belangrijkste politieke keuzes omtrent de vormgeving van het buitenlands beleid worden binnen deze groep bepaald. Een van de belangrijkste taken van de FPE is om de ambities en de reikwijdte van het buitenlands beleid vast te leggen. Het externe beleid moet vanzelfsprekend verenigbaar zijn met andere doelstellingen die op binnenlands niveau getroffen worden. Daarom is het van essentieel belang dat er binnen een staat formeel vastgelegd wordt, welke organisaties binnen een staat over de wetgeving en uitvoering van het buitenlands beleid gaan. Binnen de FPE zal onder meer moeten worden bepaald of het buitenlands beleid ten opzichte van andere staten coöperatief of competitief zal zijn. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen een meer of minder vreedzame uitbreiding door politieke en economische hulpmiddelen of een vijandige uitbreiding van het territorium of de invloedssferen door militaire middelen. De coöperatieve of competitieve houding zal wederom invloed hebben op de reikwijdte – een geografische of institutionele uitbreiding - en de ambities – hoeveel tijd, geld en politieke, economische of militaire middelen worden geïnvesteerd – van het externe beleid. Daarnaast zal de FPE moeten overwegen of een samenwerkingsverband, met één of meerdere landen, alleen informele afspraken zal inhouden of dat er ruimte zal worden toegestaan voor een diepgaande samenwerking. Is de FPE bijvoorbeeld bereid om formele afspraken te verdiepen of zelfs bereid om aan een supranationale organisatie af te staan? De kosten en baten van het externe beleid moeten zodoende duidelijk worden gecalculeerd. Echter, pas tijdens de implementatie van het buitenlands beleid zullen deze in volle omvang zichtbaar worden.

Ten tweede moet de FPE erin kunnen slagen om de interne middelen van een staat te kunnen benutten. Neoklassieke realisten redeneren dat de FPE niet altijd over de volledige machtscapaciteiten van een staat beschikt (Rose, 1998: 161). De beleidsvoorstellen van de FPE moeten daarom grotendeels overeenkomen met de percepties, intenties en wensen van potentiële vetospelers³ oftewel andere regeringsleden en de economische en maatschappelijke elite. Callan (2011: 17) stelt: “The opinions and perceptions of such *movers and shakers* influence the FPE’s choice of policy course”. Dit wil zeggen, dat zij niet direct over het buitenlands beleid gaan maar hun eigen belangen vaak verweven zijn met het externe beleid van een staat. Tevens vallen hun doelen soms niet te verenigen met de beleidsplannen van de FPE. Dit betekent dat de FPE de taak heeft om potentiële vetospelers te manipuleren of te overtuigen, zodat er consensus tot stand kan komen en geen complicaties bij de implementatie van het beleid ontstaan (Callan, 2011: 18). Zwakke regeringen beschikken namelijk vaak over minder capaciteiten om beleidsuitkomsten te implementeren dan regeringen die over een grote mate van legitimiteit beschikken. In dit verband is het altijd belangrijk om te onderzoeken of de macht van de zittende regering beperkt wordt door het leger, oppositiepartijen en andere invloedrijke groepen in de maatschappij.

2.8 De hypothesen

Uit het voorgaande kunnen de volgende hypothesen worden afgeleid.

Hypothese 1a:

Als de relatieve macht van een staat toeneemt, dan zal het buitenlands beleid van die staat alleen veranderen, als ook de perceptie van de FPE van de relatieve macht positief verandert en de machtspositie van de FPE sterk is.

Hypothese 1b:

Als de relatieve macht van een staat afneemt, dan zal het buitenlands beleid van die staat alleen veranderen, als ook de perceptie van de FPE van de relatieve macht negatief verandert en de machtspositie van de FPE zwak is.

³ Tsebelis (2002: 19) stelt: “Veto players are individual or collective actors whose agreement is necessary for a change or the status quo”.

Hypothese 2a:

Als de relatieve macht van een staat toeneemt, dan zal het buitenlands beleid van een staat niet veranderen, als de perceptie van de FPE niet verandert en de binnenlandse machtspositie van de FPE sterk is.

Hypothese 2b:

Als de relatieve macht van een staat afneemt, dan zal het buitenlands beleid van een staat niet veranderen, als de perceptie van de FPE niet verandert en de binnenlandse machtspositie van de FPE sterk is.

Hypothese 3a:

Als de relatieve macht van een staat toeneemt, dan zal het buitenlands beleid van een staat niet veranderen, als de perceptie van de FPE wel verandert en de binnenlandse machtspositie van de FPE zwak is.

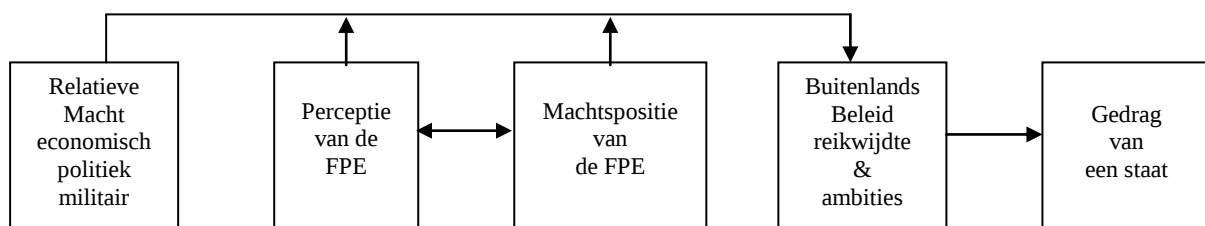
Hypothese 3b:

Als de relatieve macht van een staat afneemt, dan zal het buitenlands beleid van een staat niet veranderen, als de perceptie van de FPE wel verandert en de binnenlandse machtspositie van de FPE zwak is.

2.9 Het model

In paragraaf 2.8 zijn de hypothesen van het neoklassieke realisme geformuleerd. De variabelen uit deze hypothesen worden in figuur 2.1 schematisch weergegeven. Een verandering van de afhankelijke variabele oftewel de reikwijdte en ambities van het buitenlands beleid, kan alleen tot stand komen naar mate de perceptie van de FPE op basis van een toename in de relatieve macht van een staat positief veranderd en de machtspositie van de FPE gelijktijdig als sterk kan worden beoordeeld.

Figuur 2.1: Schematisch overzicht van het neoklassiek realistische model



Hoofdstuk 3: Methode van onderzoek

3.1 Inleiding

Om te kunnen bepalen of het neoklassieke realisme een verklaring kan geven voor de uitbreiding van China's buitenlands beleid met betrekking tot Afrika, zal onderzocht moeten worden of de theoretische aannames van het neoklassieke realisme met de werkelijkheid overeenkomen. In hoofdstuk twee is het neoklassieke realisme uiteengezet en zijn er vervolgens drie hypothesen uit de theorie afgeleid. Om de verklaringskracht hiervan te onderzoeken, moeten deze hypothesen door middel van een empirische toets worden getest. In dit hoofdstuk zal de methode van onderzoek worden besproken. Met deze methode zal het mogelijk zijn om het neoklassieke realisme en zijn hypothesen te toetsen. Er zal nader worden ingegaan op de casusselectie van dit onderzoek. Verder zullen uit de theoretische hypothesen, die in hoofdstuk twee zijn besproken, onderzoekshypothesen worden afgeleid. Tevens vindt een operationalisering van de belangrijkste concepten en begrippen plaats, zodat deze meetbaar worden gemaakt. Bijgaande zal een verantwoording van de bronnenkeuze worden gegeven.

3.2 Casusselectie

Het neoklassieke realisme probeert de variatie in het buitenlands beleid van een staat te verklaren. Om mogelijke redenen voor de uitbreiding van China's buitenlands beleid te achterhalen zal met behulp van het neoklassieke realisme de periode van 1978 tot en met 2002 en de oprichting van het *Forum on China-Africa Cooperation* worden onderzocht. FOCAC kan als symbool voor de uitbreiding van China's Afrikabeleid worden beschouwd. FOCAC vormt een multilateraal samenwerkingsverband tussen China en Afrikaanse staten en is in dit onderzoek het object van onderzoek. FOCAC kan als een uitkomst van China's buitenlands beleid worden gekenmerkt en is het resultaat van de implementatie van Chinese beleidsplannen. In dit onderzoek wordt verwacht dat deze beleidsuitkomst door verschillende Chinese actoren goedgekeurd is. Het Forum is bijzonder, omdat er sprake lijkt te zijn van een verandering van het Chinese buitenlands beleid, namelijk een intensivering van de Chinees-Afrikaanse betrekkingen. Waarom China opeens belangstelling heeft om zijn betrekkingen met Afrika op multilateraal niveau te coördineren en te consolideren vraagt daarom een verklaring.

3.3 Onderzoeksdesign

FOCAC vormt in dit onderzoek de casus die nader zal worden onderzocht. Door een analyse van de voorgaande periode en de ontstaansgeschiedenis van FOCAC zal de uitbreiding van China's buitenlands beleid met betrekking tot Afrika in dit onderzoek met behulp van het neoklassieke realisme worden verklaard. Het voornaamste doel is om te constateren of er een **verandering** in China's buitenlands beleid heeft plaatsgevonden. FOCAC is het object van dit onderzoek en er is

zodoende sprake van een *single casestudy*. Door middel van een casestudy tracht de onderzoeker een verklaring te vinden, hoe en waarom een bepaald fenomeen of gebeurtenis tot stand is gekomen en hoe dit zich heeft ontwikkeld. Het wordt verwacht dat FOCAC respectievelijk de verandering van het Chinese buitenlands beleid in de periode van 1978 tot en met 2002 aan alle voorwaarden voldoet die door het neoklassieke realisme als vereisten worden beschouwd. Met andere woorden, FOCAC vormt een recente *critical case* die het mogelijk maakt om ontwikkelingen van China's buitenlands beleid door middel van het neoklassieke realisme beter te plaatsen en zelfs voorspellingen te doen over het verloop van deze ontwikkelingen (Yin, 2003: 40). Het nadeel van een *single case* is volgens Yin (2003: 42) dat een casus “may later turn out not to be the case it was thought to be at the outset”. Daarom is het een vereiste om een *single case* nauwkeurig te onderzoeken om de kansen van misinterpretatie te beperken. Bovendien kan een *single case* het moeilijker maken om universele uitspraken uit dit onderzoek af te leiden en deze toe te passen om het gedrag van China met betrekking tot andere werelddelen of regio's te verklaren.

Om vervolgens te kunnen bevestigen dat het buitenlands beleid van China met betrekking tot Afrika daadwerkelijk is veranderd, zal in hoofdstuk vijf getoetst worden of deze verandering middels het neoklassieke realisme verklaard kan worden. Binnen deze *casestudy* is ervoor gekozen om de periode van 1978 tot en met 2002 te onderzoeken. De keuze van deze afbakening is vanwege de volgende overwegingen gemaakt.

Ten eerste bepaalt het neoklassieke realisme de onderzoekseenheden en de richting van dit onderzoek. Het neoklassieke realisme verwacht dat een verandering op systeemniveau, namelijk de toename van de relatieve macht van een staat, zal leiden tot een verandering van het buitenlands beleid. Tevens wordt hierbij ook een verandering van de polariteit van het internationale systeem onderzocht. Aangezien realisten met het einde van de Koude Oorlog aangeven dat het internationale systeem van een bipolair naar een unipolair systeem is verschoven, zal moeten worden onderzocht of deze verandering invloed heeft gehad op de uitbreiding van China's buitenlands beleid (Layne, 1993; Waltz, 1993).

Ten tweede wordt op nationaal niveau onderzoek gedaan naar interne variabelen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de ambtsperiode van Deng Xiaoping (1904-1997) en Jiang Zemin (*1926) om beter te kunnen lokaliseren of er een duidelijke verandering in het buitenlands beleid zichtbaar is. Beide leiders worden in deze periode als invloedrijke figuren aangaande de leiding van China gezien. Deng Xiaoping staat bekend voor zijn *Deng Xiaoping Theory*, waardoor het maoïsme werd afgeschaft. De economische ontwikkeling en de opening van China zijn onder zijn leiderschap begonnen. Jiang Zemin staat bekend voor zijn *Three Represents*, waardoor de socialistische ideologie werd vervangen door loyaliteit aan de CCP (Taylor, 2011: 3). Deng vertegenwoordigt de tweede generatie van het Chinese leiderschap en Jiang de derde generatie (Bachmann, 1998: 3). Deng was het leidende staatshoofd tussen 22 december 1978 en 12 oktober 1992. Zijn opvolger Jiang regeerde

tussen 12 oktober 1992 en 19 september 2004 (Taylor, 2011: 3). Jiang heeft zijn ambt als secretaris generaal echter al in 2002 neergelegd en dit is een van de redenen waarom de grens in dit onderzoek bij 2002 is gelegd. Dit onderscheid is gemaakt om vast te stellen of er sprake is van continuïteit of verandering tussen de twee ambtsperiodes.

Ten derde is ervoor gekozen om het onderzoek tot en met 2002 af te bakenen, omdat het verklaren van de uitbreiding van China's Afrikabeleid op basis van de aanleiding en oprichting van FOCAC het centrale doel van deze masterthesis is. Dienaangaande zullen de plannen en uitkomsten van FOCAC tot 2002 beknopt besproken worden en wordt de tweede ministeriële vergadering van FOCAC in 2003 in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten.

Om het neoklassieke realisme op zijn verklaringskracht te toetsen zal de volgende methodologie worden gehanteerd. Als eerste zal er aan de hand van een vergelijking van data die de verdeling van capaciteiten aantonen getoetst worden of er een verschuiving van de relatieve macht van China ten opzichte van andere landen heeft plaatsgevonden. Vervolgens zal de afhankelijke variabele in dit onderzoek, namelijk de uitbreiding van China's buitenlands beleid in zijn ambities en de reikwijdte van het buitenlands beleid, aan de hand van Chinese staatsbezoeken in Afrika en het aantal bilaterale en multilaterale overeenkomsten tussen China en Afrikaanse staten onderzocht worden. De oprichting van FOCAC lijkt te bevestigen dat er sprake is van een verandering van de afhankelijke variabele 'reikwijdte en ambities van buitenlands beleid', met als gevolg een verandering in het gedrag van China. Door FOCAC heeft China zijn invloedssferen op het Afrikaanse continent geografisch weten uit te breiden en zijn er eerste stappen gezet om de samenwerking in verschillende sectoren institutioneel te verdiepen. Onderzocht wordt of er door de oprichting van FOCAC niet alleen de reikwijdte van China's buitenlands beleid is uitgebreid, maar ook de ambities voor een verdieping van de Chinees-Afrikaanse multilaterale betrekkingen plaats heeft gevonden.

Een inhoudsanalyse zal meer inzicht geven in de perceptie van Chinese leiders ten aanzien van de relatieve macht van China en een eventuele verandering hierin in de periode van 1978 tot en met 2002. Het voordeel van een inhoudsanalyse is dat deze methode een goed alternatief kan zijn voor *face-to-face* interviews met beleidsmakers en politici. Er zijn hierbij een aantal belemmeringen die de onderzoeker tijdens haar onderzoek heeft ervaren, waaronder het gebrek aan financiële middelen en het gebrek aan tijd. Daarnaast bestaat er een taalbarrière, die in dit onderzoek min of meer gecompenseerd kan worden doordat een reeks van Chinese beleidsdocumenten naar het Engels vertaald zijn. Deze zijn via websites van Chinese overheidsinstellingen online beschikbaar en voor iedereen toegankelijk. Ten slotte zullen het Chinese politieke systeem en de besluitvormingsstructuren geanalyseerd worden om te kunnen achterhalen welke overheidsorganen bevoegd zijn voor het formuleren en implementeren van het buitenlands beleid en zo mogelijk te achterhalen wie de nodige stappen hebben ondernomen om FOCAC op te richten.

Een dergelijke onderzoeksmethode is ook verbonden met een aantal beperkingen. Aangezien de bronnen die in dit onderzoek gebruikt worden naar het Engels zijn vertaald, blijft de vraag bestaan of een aantal Engelse begrippen de inhoud weergeven die Chinese woorden in een bepaalde context of zinsopbouw hebben. Echter, deze valkuil kan waarschijnlijk in grote mate gecompenseerd worden door de achtergrondkennis van de onderzoeker. Daarnaast beslist de onderzoeker op welke woorden of categorieën bij een inhoudsanalyse gelet zal worden. Ook hier kan een bias ontstaan door de selectie van de onderzoeker. Aangezien de theorie wel een bepaalde richting geeft en in de operationalisatie vastgelegd wordt hoe de onderzoeker te werk gaat, zal ook deze valkuil in zekere mate omzeild worden.

3.4 Operationalisatie van de belangrijkste concepten en begrippen

Voor de beantwoording van de centrale vraag moeten onderzoekshypothesen uit de theoretische hypothesen van paragraaf 2.8 worden afgeleid.

Hypothese 1a:

Als de relatieve macht van China toeneemt, dan zal het buitenlands beleid van China veranderen, als de perceptie van de Chinese FPE van de relatieve macht positief verandert en de machtspositie van de Chinese FPE sterk is.

Hypothese 1b:

Als de relatieve macht van China afneemt, dan zal het buitenlands beleid van China veranderen, als de perceptie van de Chinese FPE van de relatieve macht negatief verandert en de machtspositie van de Chinese FPE zwak is.

Hypothese 2a:

Als de relatieve macht van China toeneemt, dan zal het buitenlands beleid van een staat niet veranderen, als de perceptie van de Chinese FPE niet verandert en de binnenlandse machtspositie van de FPE sterk is.

Hypothese 2b:

Als de relatieve macht van China afneemt, dan zal het buitenlands beleid van China niet veranderen, als de perceptie van Chinese FPE niet verandert en de binnenlandse machtspositie van de FPE sterk is.

Hypothese 3a:

Als de relatieve macht van een staat toeneemt, dan zal het buitenlands beleid van China niet veranderen, als de perceptie van de Chinese FPE wel verandert en de binnenlandse machtspositie van de FPE zwak is.

Hypothese 3b:

Als de relatieve macht van China afneemt, dan zal het buitenlands beleid van China niet veranderen als de perceptie van Chinese FPE wel verandert en de binnenlandse machtspositie van de FPE zwak is.

De drie hypothesen bevatten vier variabelen. Naast de onafhankelijke en afhankelijke variabele zijn er twee interveniërende variabelen aanwezig. Deze worden als volgt geoperationaliseerd.

De toename van de relatieve macht (1)

De relatieve macht van een staat refereert aan de macht van een staat ten opzichte van andere staten. Binnen de Leer der Internationale Betrekkingen worden verschillende definities van macht gehanteerd. In dit onderzoek zal geanalyseerd worden in hoeverre er sprake is van een toename van China's interne macht en een toename van China's relatieve macht ten opzichte van andere grootmachten, namelijk de Verenigde Staten (VS) en de Sovjet Unie (SU) respectievelijk Rusland. Deze keuze is gemaakt omdat het onderzoek in de tweede helft van de Koude Oorlog en de periode na de Koude Oorlog valt.

Om een toename van China's absolute en relatieve macht te kunnen vaststellen, wordt naar de verdeling van de materiële capaciteiten van de bovengenoemde staten gekeken. Volgens Waltz (1979: 131) bezitten staten verschillende combinaties van capaciteiten en deze zijn moeilijk meet- en vergelijkbaar. Toch geven materiële capaciteiten van landen – zoals de bevolkingsomvang en de grootte van het grondgebied, het bezit van natuurlijke grondstoffen en de economische en militaire macht – een indicatie over de macht van een staat ten opzichte van andere staten in het internationale systeem (Wohlforth, 2003: 253).

Dienaangaande zal in hoofdstuk vijf in tabel 5.1 de groei van China's capaciteiten tussen 1978 en 2002 worden geanalyseerd.⁴ Ten eerste zal worden geanalyseerd of er sprake is van een toename in het bruto binnenlands product (BBP) en het BBP per hoofd van de bevolking (*EN: GDP (nominal) per capita*) van China. Tevens zal de percentuele groei van verschillende periodes worden berekend om een toename in China's macht zichtbaar te maken. Ten tweede wordt de militaire sterkte door een analyse van de militaire uitgaven⁵ gemeten en wordt de percentuele groei hiervan berekend. Terwijl de cijfers voor de militaire uitgaven van de VS en de SU vanaf 1988 bekend zijn, kan men de cijfers van de militaire uitgaven voor China pas vanaf 1989 raadplegen. Daarnaast worden cijfers voor het bevolkingsaantal, import en exportcijfers en cijfers voor de landbouw weergegeven en is de groei van deze indicatoren aanschouwelijk gemaakt. Tenslotte worden er groeicijfers voor *Research & Development* gegeven om het overzicht van China's interne macht tussen 1978 en 2002 zo uitgebreid

⁴ De data die in dit onderzoek worden gepresenteerd zijn geraadpleegd op de website van de Wereldbank (<http://data.worldbank.org/country>). Een uitzondering vormen de data van de militaire uitgaven. Deze zijn geraadpleegd op de website van het *Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)* (<http://www.sipri.org/databases/milex>).

⁵ Hierbij gaat het om het totale militaire budget op jaarbasis in \$US dollar (gebaseerd op constante (2010) prijzen en wisselkoersen).

mogelijk te representeren.⁶ Vervolgens zal de relatieve macht van China ten opzichte van de Verenigde Staten en Rusland/de Sovjet Unie weergegeven worden. Aan de hand hiervan zullen de cijfers van het BBP, de militaire uitgaven, het bevolkingsaantal en de industrie tussen 1978 en 2002 van alle drie de landen met elkaar vergeleken worden. In stappen van vier jaren zal uitgerekend worden in welke mate de relatieve macht van de drie staten van elkaar verschilt.⁷ Aan de hand van deze uitkomsten zal geconcludeerd kunnen worden of de relatieve macht van China een afname of toename vertoont.

De uitbreiding van China's buitenlands beleid (2)

Als een toename in de relatieve macht van China bevestigd wordt, dan wordt eveneens verwacht dat China de controle over zijn externe omgeving zal gaan uitbreiden. Dan zou waargenomen moeten worden dat China zijn buitenlands beleid met betrekking tot Afrika heeft uitgebreid wat betreft zijn ambities en reikwijdte. In dit onderzoek zou beredeneerd kunnen worden dat de ambities en reikwijdte van China's buitenlands beleid door de oprichting van FOCAC bevestigd zouden kunnen worden. Uit de onderzoeksresultaten moet dan blijken dat er sinds de oprichting van FOCAC sprake is van een intensivering in de Chinees-Afrikaanse betrekkingen.

Om de uitbreiding van China's ambities en reikwijdte vast te kunnen stellen zullen de volgende twee indicatoren worden geanalyseerd, namelijk 1) de intentie om het Chinese buitenlands beleid geografisch uit te gaan breiden en 2) de intentie om nieuwe samenwerkingsverbanden met Afrika aan te gaan. Deze twee indicatoren zullen bepaald worden aan de hand van de Chinees-Afrikaanse diplomatieke betrekkingen, Chinese staatsbezoeken aan China en het sluiten van bilaterale en multilaterale handelsovereenkomsten.

Ten eerste zal figuur 5.1 de ontstaansgeschiedenis van China's diplomatieke betrekkingen met Afrikaanse landen aantonen. De Chinese regering is voor 1978 reeds diplomatieke relaties met het merendeel van de Afrikaanse landen aangegaan. Ook zal duidelijk worden welke pogingen de Chinese regering na 1978 heeft gedaan om contacten met de overige Afrikaanse landen aan te gaan of zelfs betrekkingen te herstellen. Hierdoor wordt het geografische aspect in kaart gebracht.

Ten tweede zullen in tabel 5.3 de Chinese staatsbezoeken aan Afrikaanse landen opgesomd worden. Aan de hand hiervan kan vastgesteld worden of China's buitenlands beleid op politiek en economisch gebied, maar ook op militair en cultuur gebied in zijn ambities is uitgebreid. Bovendien worden in tabel 5.4 de bezoeken van hoge Chinese ambtenaren nog een keer apart opgesomd, om verandering door de tijd te kunnen vaststellen.

Ten slotte zal worden onderzocht hoeveel Chinees-Afrikaanse bilaterale en multilaterale⁸ handelsovereenkomsten tussen 1978 en 2002 zijn gesloten. Dit zal in tabel 5.5 worden weergegeven.

⁶ Bij alle cijfers van de Wereldbank die in tabel 5.1 en 5.2 worden weergegeven gaat het om 'current US dollar'.

⁷ Tevens zijn hiervoor de waarden van alle drie landen bij elkaar berekend en is daarnaar de percentuele waarde van elk land berekend.

⁸ Multilaterale handelsovereenkomsten worden in dit onderzoek gedefinieerd als samenwerkingsverbanden van China met meer dan één Afrikaans land.

Bij de handelsovereenkomsten zal onderzocht worden of deze zijn toegenomen en of deze overeenkomsten ook inhoudelijk zijn uitgebreid.

Perceptie van de relatieve macht (3)

Bij de perceptie van de relatieve macht van China gaat het om de opvattingen en het beeld dat Chinese beleidsmakers over de verdeling van macht in het internationale systeem hebben en hoe zij als gevolg van deze perceptie de positie van China in het internationale systeem beoordelen. In dit onderzoek zal worden getoetst of een verandering in de perceptie van China's relatieve macht een beslissende rol voor de totstandkoming van FOCAC heeft gespeeld. Een dergelijke verandering zal door een inhoudsanalyse van beleidsdocumenten en toespraken worden vastgesteld.

De focus van deze inhoudsanalyse zal zowel op algemene beleidsdocumenten en toespraken liggen als op specifieke toespraken die betrekking hebben op FOCAC. Deze analyse zal in hoofdstuk vijf in drie verschillende tabellen worden weergegeven. Tabel 5.6a en 5.6b bevatten een selectie die bestaat uit toespraken van Deng Xiaoping in de jaren 1978, 1982, 1985, 1989 en 1990, rapporten van het 12^{de}, 14^{de}, 15^{de} en 16^{de} Nationale Volkscongres en beleidsdocumenten over *China's National Defence* in 1995, 1998, 2000 en 2002. Deze documenten geven inzicht in de beeldvorming van de eigen positie van China ten opzichte van andere landen in het internationale systeem en de inschatting van Chinese politieke leiders van de eigen politieke, economische en militaire capaciteiten. Tevens zijn er enkel stukken tekst uit de rapporten van het Nationale Volkscongres (*National People's Congress* (NPC)) en documenten van *China's National Defence* geselecteerd die over de internationale situatie gaan waarin China zich tijdens de verslaggeving bevindt.⁹ Het totale aantal woorden van de geselecteerde teksten bedraagt 18.221 en er is bij de selectie in acht genomen dat het aantal woorden vóór en na 1992 ongeveer in evenwicht zijn. Zo blijft het mogelijk om te meten of er in de periode tussen 1978 en 2002 sprake is van continuïteit of verandering van de percepties.

Hoe China het internationale systeem beoordeelt, wordt vastgesteld aan de hand van uitspraken die een indicatie geven van de perceptie van Chinese beleidsmakers. Deze uitspraken zijn gecodeerd. Hierbij gaat het om de volgende vijf begrippen: 'bipolariteit', 'unipolariteit', 'multipolariteit', 'grootmacht' en 'ontwikkelingsland'. De eerste twee begrippen zullen laten zien hoe Chinese beleidsmakers het internationale systeem beoordelen. Onder de begrippen 'bipolariteit' en 'unipolariteit' zullen woorden en beschrijvingen vallen, die het gebrek aan evenwicht in het internationale systeem omschrijven. Hierbij kan men denken aan beschrijvingen die verwijzen naar het ondermijnen van een stabiele positie van China. In tegenstelling tot deze twee begrippen zal het begrip 'multipolariteit' gecodeerd worden door uitspraken die verwijzen naar een positieve verandering van de wereldorde, die het evenwicht van de machtsverhoudingen tussen staten herstelt. Een verwijzing naar gedeelde normen en waarden zoals gelijkheid en wederzijdse respect zullen

⁹ Kijk bij de rapporten van het NPC naar de volgende titels 'Adhering to an Independent Foreign Policy' of 'The International Situation and Our Foreign Policy' en bij 'China's National Defence' naar 'The International Security Situation' of 'The Security Situation'.

eveneens als ‘multipolair’ gekenmerkt worden. De laatste twee begrippen verwijzen naar de perceptie van Chinese beleidsmakers over de eigen capaciteiten. Woorden en uitspraken die laten zien dat China in macht is toegenomen zijn gecodeerd als ‘opkomende grootmacht’. Deze woorden laten zien dat de positie van China is verbeterd en dat China’s macht is toegenomen. Uitspraken die China’s zwakke kanten benadrukken of China in verband brengen met een achtergestelde positie in het internationale systeem worden als ‘ontwikkelingsland’ gekenmerkt.

Daarnaast zal in tabel 5.7 een aparte inhoudsanalyse plaatsvinden van toespraken die specifiek gericht zijn op FOCAC en het Afrikaanse publiek. Hiervoor zijn de toespraken van president Jiang Zemin, Shi Guangsheng, Minister van Buitenlandse Handel en Economische Samenwerking (MOFTEC), en minister van Buitenlandse Zaken Tang Jiaxuan geselecteerd. Deze werden tijdens de eerste ministeriële bijeenkomst van FOCAC in oktober 2000 gehouden. Het doel van deze aparte inhoudsanalyse is om te kijken of Chinese leiders in toespraken die direct aan het Afrikaanse publiek gericht zijn China sterker presenteren als een ‘ontwikkelingsland’ dan in algemene toespraken en beleidsdocumenten. Het totale aantal geanalyseerde woorden voor tabel 5.7 komt neer op 5.699 woorden.

De machtspositie van de Chinese FPE binnen de regering (4)

De machtspositie van de Chinese FPE bepaalt voor een groot deel of een regering bij machte is om op de kansen en beperkingen van het internationale systeem te kunnen reageren. In dit onderzoek zal daarom getoetst moeten worden of de FPE in de periode tussen 1978 en 2002 in China een sterke of zwakke machtspositie bezat. Aangezien het Chinese politieke systeem in een aantal opzichten van de ons bekende Westerse systemen verschilt, zullen in de volgende alinea’s de belangrijkste Chinese instituties die over het buitenlands beleid gaan worden besproken.¹⁰

De machtspositie van de Chinese FPE zal aan de hand van twee indicatoren worden gemeten. Ten eerste zal de interne balans van de Chinese FPE worden onderzocht. Hierbij zal geanalyseerd moeten worden in welke mate de wetgevende en uitvoerende bevoegdheden van Chinese organisaties, die over het buitenlandse beleid gaan, in de ambtsperiodes van Deng en Jiang gelijk zijn gebleven of zijn veranderd. Aan de hand van deze analyse zal duidelijk worden in welke mate rivaliserende tendenzen binnen de Chinese FPE een rol hebben gespeeld. Hierbij wordt aangenomen dat het moeilijker wordt om consensus over de vormgeving van het externe beleid te bereiken naarmate de rivaliserende tendenzen binnen deze groep groter zijn. Bijgevolg zou ook de positie van deze groep binnen de regering zwakker worden.

Ten tweede zal worden getoetst of de Chinese FPE in de periode van onderzoek erin is geslaagd om steun voor de uitvoering van het buitenlands beleid te krijgen. In welke mate besluiten omtrent het externe beleid van een staat gerealiseerd kunnen worden is in grote mate afhankelijk van

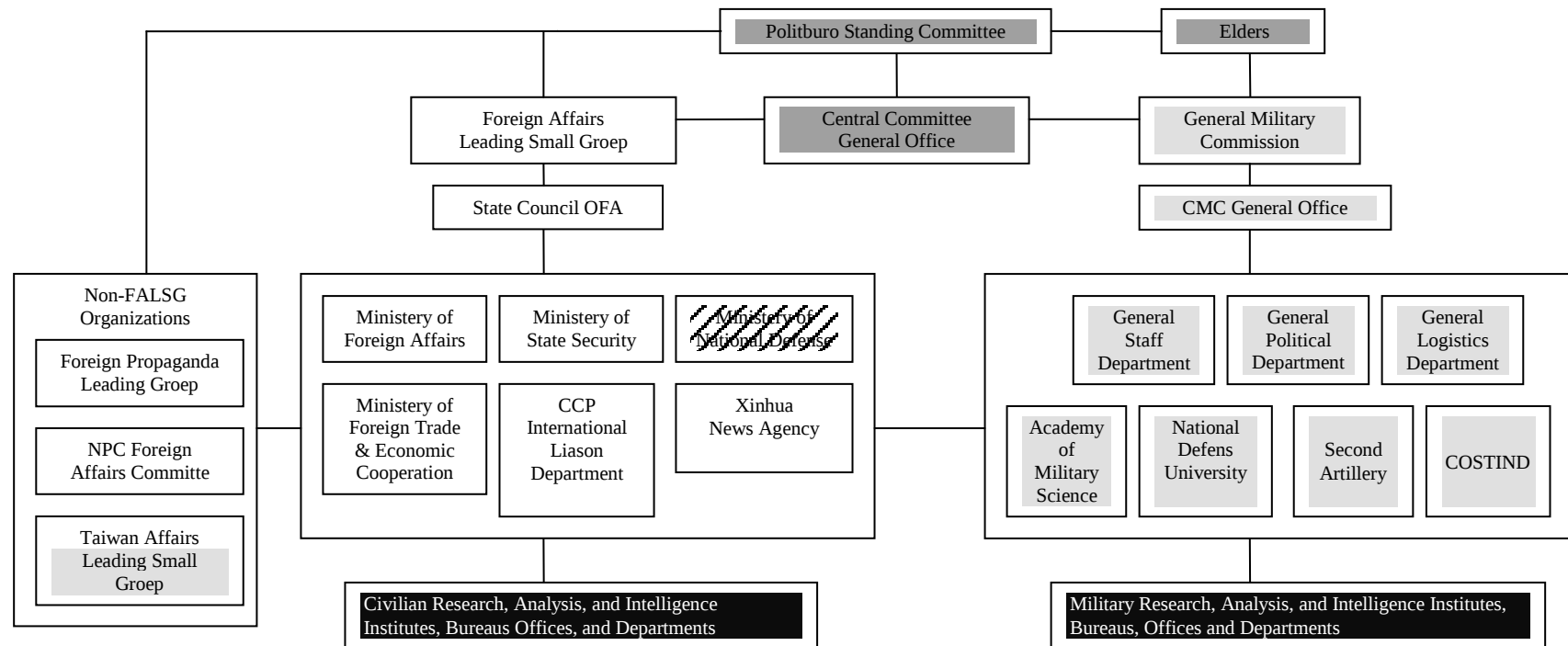
¹⁰ Zo maken Chinezen bijvoorbeeld zelf een duidelijk onderscheid tussen Chinese buitenlandse betrekkingen (waishi) en militaire betrekkingen (junshi) (Swaine, 1998: 3). Chinezen zijn van mening dat deze twee sferen zowel conceptuele maar ook structurele verschillen vertonen.

de aanwezige vetospelers binnen de regering. In paragraaf 5.5 zal daarom zowel de aanwezigheid van vetospelers getoetst moeten worden als ook de noodzaak van de FPE om op hun belangen in te spelen. Naarmate de FPE de *status quo* over de besluitvorming en uitvoering van het buitenlandse beleid beter kan bewaren, zonder afhankelijk te zijn van vetospelers, is de verwachting dat de regering efficiënter zal kunnen inspelen op de kansen die zich in de externe omgeving van de staat aandienen.

Het Chinese politieke systeem

Het Chinese politieke systeem bestaat uit drie verticale systemen (*xitong*), namelijk de Communistische Partij van China (CCP), de *State Council* oftewel de regering, en de krijgsmacht (Ning, 2001: 39). In de volgende alinea's zal een overzicht worden gegeven van de belangrijkste Chinese formele instituties die zich met de besluitvorming en uitvoering van het buitenlands beleid bezig houden. Deze zijn terug te vinden in figuur 3.1. In paragraaf 5.5 zal vervolgens gekeken worden in hoeverre er een verschuiving van de bevoegdheden heeft plaatsgevonden. De informatie over het Chinese politieke systeem en de uitwerking hiervan is op secundaire literatuur gebaseerd. Een geschikte bron vormt de studie van Michael D. Swaine (1998). Swaine onderzoekt de rol van de Chinese krijgsmacht met betrekking tot de besluitvormingsprocessen rond de nationale veiligheid en hij geeft hierbij ook een overzicht over de 'subarena' van het buitenlands beleid. Hij deelt het Chinese politieke systeem in vier zogenaamde 'subarena's' in, namelijk de subarena van de nationale strategische doelen, het buitenlands beleid, het veiligheidsbeleid en de subarena van strategisch onderzoek, analyse en inlichtingen. De subarena van het buitenlands beleid is in tegenstelling tot andere subarena's veel meer bureaucratisch georganiseerd en zal in de volgende alinea's worden besproken.

Figuur 3.1: China's politiek systeem



National strategic objectives subarena

Foreign policy subarena

Defence policy arena

Strategic research, analysis, and intelligence subarena

The Ministry of Defense of Defense is not a fully consolidated organization and is thus depicted differently.

Bron: Swaine, 1998: 5

In de subarena van het buitenlands beleid kunnen de volgende instituties onderscheiden worden:

Het Politburo Standing Committee (PSC) – goedkeuring van besluiten

Het PSC vormt een onderdeel van de CCP en heeft het ultieme gezag over het besluitvormingsproces van het buitenlands beleid. Het PSC bestond tussen 1978 en 2002 uit 5 tot 8 leden (Jacobsen & Knox, 2010: 4). Elk lid is waarschijnlijk voor een specifieke regio of land ingedeeld. Dit blijkt uit interviews, alleen wordt dit niet officieel bekend gemaakt. Wie in de periode tussen 1978 en 2004 voor Afrika bevoegd was, is daarom niet duidelijk. Deze groep vergadert regelmatig over de beleidsvoorstellen die in de verschillende subarena's worden gemaakt. De PSC vormt zodoende een soort overkoepelende instantie en is formeel de laatste instantie voor de goedkeuring van besluiten op allerlei beleidsterreinen.

Central Committee General Office (CCGO) - coördinatie van de informatiestroom

Het CCGO is een van de hoogste bureaucratische partijorganen en levert diensten aan zowel binnenlandse als ook externe civiele en militaire beleidsterreinen. Het CCGO kan volgens Swaine (1998: 29) als *gatekeeper* worden beschouwd en bemiddelt de contacten en de stroom van documenten onder seniorleiders, de CCP top en organisaties binnen de regering. Swaine (1998: 29) benadrukt dat de CCGO zodoende ook meer verantwoordelijken heeft dan het OFA. Hierdoor heeft het CCGO toegang tot potentiële informatie van verschillende subarena's en kan het ook invloed uitoefenen op de arena van het buitenlands beleid.

Foreign Affairs Leading Small Group (FALSG)¹¹ – beleidsvoorbereiding en vorming

FALSG is een groepering die de coördinatie en communicatie van het buitenlands beleid overziet. FALSG kan als bruggenbouwer worden beschouwd voor het doorgeven van essentiële informatie naar het senior leiderschap oftewel de PSC en het geven van instructies naar ministeries en instituties die over het buitenlands beleid gaan (Swaine, 1998: 24). FALSG is zodoende een mechanisme voor de coördinatie van het beleid van de CCP, de regering en het leger. De groep bestaat uit leden van de PSC en leden van andere overheidsinstituties die over het buitenlands beleid gaan. De groep bestaat uit de premier, de minister van Buitenlandse Zaken, de directeur van het OFA, het hoofd van het *International Liason Department*, de minister van Buitenlandse Handel & Economische Samenwerking, de minister van de Staatsveiligheid, een vertegenwoordiger van de PLA en het hoofd van Xinhua (Swaine, 1998: 24). FALSG is geen vaste institutie en afhankelijk van het OFA voor personeel, zodat alle sectoren met elkaar gecoördineerd kunnen worden. Binnen deze groep worden de voornaamste besluiten overlegd. Daarom kan deze groep de uiteindelijke besluitvorming door de PSC aanzienlijk beïnvloeden (Swaine, 1998: 25).

¹¹ FALSG is een van 8 *leading small groups*. Deze groepen zijn informeel en doorbreken soms de hiërarchische structuren in het Chinese systeem (Miller, 2008: 3).

State Council Office of Foreign Affairs (OFA) – coördinatie agenda FALSG

Het OFA wordt als het equivalent van FALSG beschreven. Het OFA is verantwoordelijk voor het voorbereiden van de agenda voor alle vergaderingen van FALSG (Swaine, 1998: 25). Daarnaast houdt het OFA toezicht op het verkeer van documenten en bureaucratische interacties van FALSG en de coördinatie hiervan. Bovendien voorziet het OFA de seniorleden van FALSG met analyses en rapporten.

Research Centra / Denktanks – informatievoorziening voor beleidsvoorbereiding

Research Centra en denktanks zijn in China in de jaren '80 tot bloei gekomen. Onafhankelijke denktanks hebben maar beperkt invloed op het besluitvormingsproces en zijn er na het incident op het Tiananmen-plein in 1989 een aanzienlijk aantal denktanks verboden.¹² De belangrijkste instituties worden door de verschillende instituties zoals het *Ministry of State Security* en het ministerie van Buitenlandse Zaken onderhouden en gesteund. Zij zijn voornamelijk in Beijing gevestigd en worden door Chinese hogeropgeleiden geleid die voor hun studie in het buitenland hebben gezeten. Er kunnen verschillende grote onderzoeksinstituties van elkaar worden onderscheiden, zoals het CIIS, een incorporatie van het *China Center for Institute Studies* (1982) en het *China Institute for International Studies* (1999), het *China Institute on Contemporary International Relations* (CICIR) en de *Chinese Academy of Social Sciences* (CASS).

Het Ministry of Foreign Affairs (MFA) – implementatie

Het Chinese ministerie van Buitenlandse Zaken geeft suggesties voor de beleidsvorming en implementeert de beleidsuitkomsten die in het besluitvormingsproces door de PSC en FALSG zijn besloten en doet aanbevelingen voor belangrijke acties die wederom door de laatste twee goedgekeurd moeten worden.

Het Ministry of Foreign Trade & Economic Cooperation (MOFTEC)¹³ - implementatie buitenlands beleid

MOFTEC is eveneens voor de implementatie van het buitenlands beleid verantwoordelijk en kan als concurrent van de MFA beschouwd worden. Als uitvoerend orgaan ligt de nadruk bij MOFTEC op de regulering van overzeese activiteiten zoals de economische relaties met andere staten en organisaties. MOFTEC is hoofdzakelijk verantwoordelijk voor het opsporen van nieuwe mogelijkheden om te investeren in energiebronnen en toegang te krijgen tot nieuwe afzetmarkten (Cabestan, 2009: 83). Het economische beleid is grotendeels geïntegreerd in het binnenlandse besluitvormingssysteem.

¹² Op 4 juni 1989 werden studentenprotesten op het Tiananmen-Plein in Beijing door het Chinese leger met toestemming van de Chinese regering gewelddadig opgeheven (Teufel Dreyer, 2010: 131).

¹³ MOFTEC bestaat tegenwoordig niet meer, aangezien er in 2003 een fusie met het *Ministerie of Commerce* (MOFCOM) heeft plaatsgevonden.

Het Ministry of Finance - implementatie buitenlands beleid

Het ministerie van Financiën is verantwoordelijk voor het budget van financiële ondersteuning. Het ministerie beheert het kwijtschelden van schulden financiële hulpprojecten door multilaterale instituties (Lawrence, 2011: 5).

Bedrijven - implementatie buitenlands beleid

Grote Chinese *State Owned Enterprises* (SOEs) kunnen belangen hebben die met het buitenlands beleid van de regering botsen. Er bestaan SOEs die extern op zoek zijn naar olie en andere grondstoffen. Drie grote bedrijven die ook in Afrika zitten zijn de *China National Petroleum Cooperation* (CNPC), de *China National Offshore Oil Cooperation* (CNOOC) en de *China Petroleum and Chemical Cooperation* (Sinopec). Zij kregen na 1995 een soortgelijke status als ministeries. (Taylor, 2011: 29). Zij hebben onder andere de taak om in andere landen rechten te kopen voor werkzaamheden en zij zijn bezig met de exploratie en de toegang van overzeese oliebronnen. Daarnaast bestaan er SOEs die over de uitvoering van infrastructuurprojecten gaan.

Banken - implementatie buitenlands beleid

Banken spelen een steeds grotere rol in de financiële ondersteuning van Chinese bedrijven. De *Export-Import Bank of China* (Eximbank) werd in 1994 opgericht en als zogenaamde *state policy bank* valt deze onder het directe beheer van de regering. De bank geeft kredieten, met name voor overzeese projecten (Davis, 2007: 45). De *China's Development Bank* (CDB) werd eveneens in 1994 opgericht. Deze bank vertoont een groeiende portfolio inzake het verlenen van overzeese financiële hulp.

People's Liberation Army (PLA) - potentiële vetospeler

Het PLA (het leger) vormt formeel een van de drie pilaren van de Chinese machtsstructuur (Cheung & Tang, 2001: 61). In de praktijk overziet het PLA met betrekking tot het externe beleid maar beperkte, heel specifieke activiteiten binnen haar eigen departement. Hieronder valt gedeeltelijk de inlichtingendienst en het beleid omtrent Taiwan. Het PLA begeleidt met name militaire oefeningen en de overzeese wapenhandel (Ning, 2001: 54). Er vinden geen regelmatige vergaderingen met de regering plaats (Lawrence, 2011: 1).

3.5 Hypothesen bevestigd?

In deze paragraaf wordt beschreven wanneer de hypothesen als bevestigd worden beschouwd.

Aangezien China's Afrikabeleid veranderd lijkt te zijn, zal onderzoekshypothese 1a opgaan als China's relatieve macht in de periode van 1978 tot en met 2002 is toegenomen en een uitbreiding van China's Afrikabeleid heeft plaatsgevonden. Een afname of toename van China's relatieve macht vormt één van de basisvoorwaarden, die het neoklassieke realisme voor de verandering van het buitenlands beleid voorschrijft. In hoofdstuk vijf moet daarom allereerst bevestigd worden dat er een toename van China's relatieve macht en de uitbreiding van China's Afrikabeleid van toepassing is. Pas dan zal verder onderzoek worden gedaan naar de interveniërende variabelen.

Bij het testen van onderzoekshypothese 1a zal vastgesteld moeten worden, dat de perceptie van de Chinese FPE en haar machtspositie in de ambtsperiode van Jiang dusdanig is veranderd, dat China zijn eigen positie in het internationale systeem positief beschouwd en ook de machtspositie als sterk kan worden beschouwd. De verwachting is dat er bij het toetsen van alle variabelen in de ambtsperiode van Jiang Zemin duidelijke verschillen ten opzichte van Deng's ambtsperiode geconstateerd kunnen worden. In dit verband zal getoetst moeten worden of China het internationale systeem niet meer als een bipolair systeem beschouwt, waardoor opkomende staten zoals China wellicht betere kansen hebben om zich te kunnen ontplooien. Tegelijkertijd moet duidelijk worden dat er binnen de FPE en tussen de FPE en potentiële vetospelers consensus bestaat, waardoor een sterke machtspositie van de FPE kan worden gegarandeerd. Worden beide criteria bevestigd dan kan onderzoekshypothese 1a aangenomen worden.

De onderzoekshypothesen 2a en 3a houden in dat een uitbreiding van China's buitenlands beleid ondanks een toename in China's relatieve macht wordt tegengehouden als de perceptie van de Chinese FPE verandert maar haar interne machtspositie zwak blijft of de perceptie van de Chinese FPE niet verandert maar haar machtspositie wel sterker is geworden.

|

Hoofdstuk 4:

De Chinees-Afrikaanse betrekkingen in historisch perspectief

Het gezamenlijke verleden van China en Afrika wordt vrijwel in elke toespraak van Chinese leiders genoemd. In het vierde hoofdstuk zal worden ingegaan op de geschiedenis van Chinees-Afrikaanse bilaterale en multilaterale betrekkingen. Er zal worden onderzocht in hoeverre China's buitenlands beleid met betrekking tot Afrika in de loop van de jaren is veranderd. Het buitenlands beleid kan in verschillende periodes worden ingedeeld.¹⁴

Oudheid tot 1949

De eerste culturele betrekkingen tussen China en Egypte gaan volgens Li Anshan (2005: 60) terug tot de Oudheid. De eerste duidelijke economische betrekkingen vonden in de 15^{de} eeuw plaats. Admiraal Zheng He heeft tussen 1418 en 1433 gedurende zeven reizen oostelijke en zuidelijke Afrikaanse kuststaten bezocht. Hij heeft Afrikaanse kruiden, lokale geneesmiddelen en exotische dieren naar China geïmporteerd. Een Chinese diplomaat benadrukt dat er toen “not an inch of land, not a slave, but a giraffe for the emperor to admire” werd meegenomen (Brautigam, 2009: 23).

Tijdens de Qing dynastie (1616-1911) begonnen Europeanen niet alleen Afrika te kolonialisieren, maar werden ook in China handelsposten opgericht. Volgens Taylor (2011: 2) is de periode van 1644 tot en met 1911 bekend van China's *closed-door* politiek en kan het contact van China met het Afrikaanse continent als minimaal worden beschreven. Chinezen beschrijven de 19^e eeuw zelf als ‘century of shame and humiliation’ (Whiting, 1983: 914). Hierbij verwijzen zij naar de Opiumoorlogen en de kolonialisering van Hongkong door Groot-Brittannië. In deze periode waren de Chinees-Afrikaanse betrekkingen nauwelijks geformaliseerd. Hier en daar zijn aanwijzingen te vinden dat er economische en diplomatieke betrekkingen bestonden. Het koloniale tijdperk wordt wel vaak in de huidige retoriek gebruikt om erop te wijzen dat China en Afrika dezelfde ervaringen delen. Zo werd in 1897 in Johannesburg een diplomatiek kantoor gevestigd om geëmigreerde Chinese mijnwerkers beter te kunnen ondersteunen (Taylor, 2011: 2).

Ook tijdens de Chinese revolutie in 1911 bleek Afrika voor de Guomindang regering weinig relevant te zijn. De eerste duidelijke formele stappen werden pas in 1931 genomen. Toen is China de eerste officiële diplomatieke, bilaterale betrekkingen met Zuid-Afrika aangegaan. Pas na 1949 veranderden de betrekkingen tussen China en Afrika zichtbaar.

¹⁴ Taylor (2011) deelt de Chinees-Afrikaanse betrekkingen in fases in. In deze masterscriptie is ervoor gekozen om de periodes vanaf 1949 aan de hand van de belangrijkste Chinese leiders in te delen.

De periode onder Mao Zedong (1949-1976)

In 1949 werd de Volksrepubliek China gesticht. Door interne aangelegenheden was China's Afrika beleid eerst minder actief. De Communistische Partij van China (CCP) was vooral bezig om de interne controle over de regio's Xinjiang, Mantsjoerije en Tibet te verkrijgen. De diplomatieke betrekkingen met de Verenigde Staten bekoelden, omdat Mao Zedong de notie van neutraliteit afwees en Rusland in de eerste jaren van de Koude Oorlog steunde. Hierdoor kwam China in de jaren '50 in een diplomatiek isolement terecht (Taylor, 2011: 4).

De Bandung-Conferentie in 1955 markeerde de eerste geslaagde poging op de agenda van China om nauwere diplomatieke banden met onafhankelijke Afrikaanse landen te leggen. Derde Wereldlanden beloofden elkaar wederzijdse steun en samenwerking op allerlei gebieden, ook bekend als *South-South cooperation*. Volgens Taylor vormt deze conferentie een belangrijk vertrekpunt voor de analyse van Chinees-Afrikaanse betrekkingen. Zes Afrikaanse landen namen deel aan de conferentie, namelijk Egypte, Ethiopië, Goudkust (later Ghana), Liberia, Libië en Sudan. Gamal Abdel Nasser was het enige aanwezige staatshoofd van de nieuwe Afrikaanse landen. China's buitenlands beleid werd door de *Five Principles of Mutual Coexistence* bepaald. De *Five Principles* hielden in: Wederzijdse inachtneming van de territoriale integriteit en soevereiniteit, wederzijdse belofte van niet aanvallen, wederzijdse non-interventie in de interne aangelegenheden van een ander staat, gelijkheid en wederzijdse voordelen en het vreedzaam naast elkaar bestaan (*Peaceful Coexistence*) (Taylor, 2006: 18). Deze werden voor het eerst in 1954 geformuleerd om de Chinees-Indiase betrekkingen te vestigen en vormen tot de dag van de dag een belangrijk element in China's internationale betrekkingen. Egypte was het eerste Afrikaanse land waarmee de Volksrepubliek China officieel samenwerkte (Davis, 2007: 36). In 1955 werd er met Egypte onderhandeld over een bilaterale handelsovereenkomst en in 1956 werden er officiële diplomatieke betrekkingen aangegaan.

Tussen 1955 en 1975 gaf China uit ideologische beweegredenen voornamelijk financiële steun aan communistische revolutionaire regimes en anti-koloniale bewegingen in de strijd om nationale onafhankelijkheid en zelfbeschikking. China leverde wapens, hielp nationale vrijheidsbewegingen bij het trainen van personeel en stuurde vrijwilligers. China focuste in de eerste jaren met name op Noord-Afrikaanse landen zoals Algerije en Egypte. Daardoor kon China in de navolgende jaren diplomatieke relaties met Marokko, Algerije en Sudan aangaan. In de late jaren '50 veranderde China's Afrika beleid door spanningen met de Sovjet Unie. Na de dood van Stalin in 1953 eiste Mao de rol als communistische *paramount leader* op en stelde zich voortaan vijandig op tegen beide supermachten, de VS en SU. Beiden vochten in Afrika om steun. De Volksrepubliek probeerde zelf ook om de Taiwanese invloedssferen in Afrika met allerlei middelen te ondermijnen (Large, 2008: 47). Mao maakte vanaf 1958 een onderscheid tussen drie zones, namelijk het Westerse kapitalistische kamp, het Russische socialistische kamp en niet-ontwikkelde landen. China stelde zich voortaan op als progressieve, anti-imperialistische en ondersteunende mogendheid om nieuwe Afrikaanse

bondgenoten te winnen (Taylor, 2011: 7). In de jaren '60 kon China in Afrika grote diplomatieke successen boeken. Premier Zhou Enlai bezocht tussen 1963 en 1964 tien Afrikaanse landen om de samenwerking te laten herleven. Tussen 1960 en 1965 ging China diplomatieke relaties met veertien nieuwe onafhankelijke Afrikaanse staten aan. Het enige multilaterale project in de periode van Mao was het aanleggen van de TanZam spoorweg tussen 1970 en 1975. Door de TanZam spoorweg werd Zambia met de zeehaven van Dar es Salaam in Tanzania verbonden (Alden, 2007: 17). Naast economische steun van nationale bewegingen vormde ook het geven van overzeese ontwikkelingshulp (*Overseas Development Assistance* (ODA)) een belangrijk onderdeel in de Chinees-Afrikaanse betrekkingen. Tanzania was een van de negen niet-communistische landen die financiële hulp van China ontvingen en werd beschouwd als een van de belangrijkste bondgenoten (Taylor, 2010: 70). Tanzania was geografisch en strategisch van belang voor het realiseren van China's Afrika beleid. Daarnaast was er het 'Bevrijdingscomité' van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) gevestigd (Taylor, 2011: 11). Dankzij zijn hulpprojecten rekende China op een vaste positie in Afrika. Als dank voor hulpprojecten of financiële steun verwachtte China steun van Afrikaanse landen bij de toetreding tot de Verenigde Naties (VN) en de verkiezingen voor een permanente zetel in de Veiligheidsraad (Davis, 2007: 37). In 1971 slaagde China met behulp van de steun van Afrikaanse landen erin om lid te worden van de VN en verkreeg het ook een permanente zetel. Op internationaal gebied heeft China zodoende wel met een aantal Afrikaanse landen in multilaterale fora samengewerkt.

De periode onder Hua Guofeng (1976-1978)

Op het 11^{de} Nationale Volkscongres van de CCP in augustus 1977 werd geconcludeerd dat er in de voorbije jaren een verandering had plaatsgevonden in het buitenlands beleid van China. De Chinese regering kwam overeen om voortaan een buitenlands beleid te ontwikkelen dat meer gericht was op stabiliteit en dialogue in plaats van gewapende revolutie en conflict (Taylor, 2011: 11).

De periode onder Deng Xiaoping (1978-1992)

Het buitenlands beleid van China was in de jaren '70 erop gericht om Amerikaanse, Sovjetrussische en Taiwanese invloedssferen op het Afrikaanse continent te ondermijnen en de eigen invloedssfeer door bilaterale handelsbetrekkingen en het geven van financiële hulp te vergroten. Echter, de betrekkingen namen in de jaren '80 enorm af. Deng Xiaoping opende gedeeltelijk China's economie om de economische ontwikkeling te bevorderen. De Chinees-Amerikaanse betrekkingen verbeterden en China ontving in deze periode zelf *directe buitenlandse investeringen* (DBI). Dengs pragmatisch beleid "Observe calmly, secure our position" (Alden, 2007: 11) en zijn moderniseringsprogramma voor China gaven weinig ruimte voor een uitbreiding in de Chinees-Afrikaanse betrekkingen. Afrika werd zelfs als te onbelangrijk ingeschat om China steun te kunnen geven in het moderniseringsproces (Taylor, 2010: 70). Bovendien zag Beijing zich door de ontspanning in Chinees-Amerikaanse en

Chinees-Sovjetisch-russische betrekkingen minder genoodzaakt om hun invloedssferen in Afrika te ondermijnen (Taylor, 1998: 445). Officiële staatsbezoeken door hoge Chinese functionarissen bleven bestaan. Premier Zhao Ziyang's bezocht in 1982-1983 elf Afrikaanse landen. Hij benadrukte het belang van internationale stabiliteit en economische handelsbetrekkingen, waarbij de Chinees-Afrikaanse samenwerking door beiden als een "win-win situatie" werd gepromoot (Gaye, 2008: 14). China leverde aan het einde van de jaren '80 nog maar weinig financiële hulp aan Afrikaanse staten. China voerde een strenger beleid en bekritiseerde een aantal Afrikaanse landen zelfs voor het slechte bestuur van hun regeringen (Taylor, 1998: 445). Chinese-Afrikaanse betrekkingen richtten zich volgens Taylor (2010: 70) steeds meer op handel en winst.

China's betrekkingen met Westerse landen werden na het Tiananmen-plein incident op 4 juni 1989 op een minimum teruggedraaid en Westerse landen legden China sancties op. De reacties van Afrikaanse landen daarentegen waren vrij terughoudend: sommige Afrikaanse leiders gaven de Chinese regering zelfs hun goedkeuring voor deze acties. Na 1989 namen de Chinese staatsbezoeken in Afrika toe. Qian Qichen, de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, bezocht tussen juni 1989 en juni 1992 veertien Afrikaanse landen. Hij benadrukte: "It was ... our African friends who stood by us and extended a helping hand in difficult times following the political turmoil in Beijing, when Western countries imposed sanctions on China" (Taylor, 2010: 70). Afrika, de *all-weather friend* (*quan tianhou pengyou*), heeft in deze tijd een vaste plek in het Chinese buitenlands beleid gekregen.

De periode van Jiang Zemin (1992-2004)

China's Afrikabeleid was vóór de ambtsperiode van de toenmalige Chinese president Jiang Zemin (*1926) vrij divers. Onderdelen van het beleid waren het steunen van vrijheidsbewegingen, het geven van financiële hulp en het sturen van experts om training te geven aan Afrikanen. Chinese leraren werkten bijvoorbeeld aan Afrikaanse scholen en universiteiten. In tegenstelling tot de voorafgaande periodes wordt de Chinees-Afrikaanse samenwerking vanaf de jaren '90 met de introductie van de *go outward strategy* hoofdzakelijk door economische samenwerking gekenmerkt (Taylor, 2011: 34). Taylor (2011: 28) stelt dat China sinds 1995 kan worden beschreven als een *outward-looking oil economy*. Dit is waar te nemen in verschillende sectoren. China werd vanaf 1993 een importeur voor olie en heeft sindsdien zijn betrekkingen met olierijke landen zoals Angola, Nigeria en Soedan weten uit te breiden (Taylor, 2011: 28). De Chinees-Afrikaanse handel is tussen 1989 en 1997 met 431 % gestegen (Taylor, 2011: 29). Dit is ook te danken aan het stijgende aantal van *joint ventures*, samenwerkingsverbanden tussen Chinese en Afrikaanse bedrijven. Eveneens zijn er vanaf 1995 11 centra voor de promotie van investeringen, ontwikkeling en handel in Afrika opgericht, waardoor de cijfers in allerlei sectoren zijn gestegen (Taylor, 2011: 44). China was volgens Shelton & Paruk (2008: 71) eind jaren '90 bij meer dan 800 bouwprojecten betrokken. In tegenstelling tot China zijn de

Wereldbank en internationale donors in de jaren '90 gestopt met de ondersteuning van infrastructuur projecten (Shelton & Paruk, 2008: 80).

In de literatuur wordt gesuggereerd dat Jiang de basis heeft gelegd voor het opbloeien van China's Afrikabeleid (Taylor, 2011: 35 & 38). In mei 1996 bezocht Jiang zes Afrikaanse landen en verzekerde hen van een stabiele Chinees-Afrikaanse wederzijdse samenwerking op lange termijn. De eerste plannen voor een gezamenlijk forum werden voorgesteld. Zij zouden de Chinees-Afrikaanse betrekkingen voortaan gaan coördineren en consolideren. Vervolgens stuurde Jiang in 1999 aan alle Afrikaanse staatshoofden een brief met een formele uitnodiging voor het eerste China-Afrika Forum (Taylor, 2011: 38). In 2000 volgde een concrete realisering middels het *Forum on China-Africa Co-operation*. De eerste ministeriële vergadering van FOCAC vond in 2000 van 10 tot 12 oktober in Beijing plaats. De vergadering werd door 80 Afrikaanse ministers uit 45 Afrikaanse landen bijgewoond (Taylor, 2011: 38-39). Daarnaast waren er tijdens FOCAC 17 regionale en internationale organisaties aanwezig (Shelton & Paruk, 2008: 71). Taylor (2011: 40) beschrijft FOCAC als een "mechanism for collective dialogue and multilateral cooperation, concentrating on issues of economic and social development". Het resultaat van deze conferentie was de goedkeuring van de *Beijing Declaration* en het *Programme for China-Africa Cooperation on Economic and Social Development*. Deze twee verklaringen vormen het fundament van het China-Afrika Forum en benadrukken onder andere de *South-South Cooperation*. Verder wordt aangegeven dat de *Five Principles of Peaceful Coexistence*, de doelen en principes van het Handvest van de Verenigde Naties en van de Organisatie van Afrikaanse eenheid de grondslag van de Chinees-Afrikaanse samenwerking vormen. Daarnaast werd tijdens deze eerste ministeriële vergadering een *China-Africa Business Council (CABC)*¹⁵ voorgesteld en aangekondigd dat er een *African Human Resource Development Fund (AHRDF)*¹⁶ opgericht zal worden om meer Afrikaanse *professionals* te trainen. Op de website van FOCAC (<http://www.focac.org/eng/>) kan men alle activiteiten van de Chinees-Afrikaanse betrekkingen volgen. De website kan in drie talen, namelijk Mandarijn, Engels en Frans geraadpleegd worden.¹⁷

Verder kent FOCAC een *follow-up* procedure die in april 2002, zoals voorgesteld in het *Economic and Social Development Programme*, door China and Afrikaanse landen goedgekeurd werden. Enerzijds hebben China en Afrikaanse landen telkens *follow-up* comités opgericht. Het Chinese *follow-up* comité bestaat uit 27 ministeriele eenheden en het secretariaat van het *follow-up* comité is verantwoordelijk voor de lopende zaken (Zhang, 2011: 501). Ook sommige Afrikaanse landen zoals Ethiopië, Zambia en Soedan hebben *follow-up* comités opgericht. *Follow-up* vergaderingen werden in 2001 in Lusaka (Zambia) en in 2002 in Addis Ababa (Ethiopië) gehouden (Shelton & Paruk, 2008: 85). Op deze vergaderingen werd de eerste ministeriele vergadering van

¹⁵ Voor meer informatie kan de website van CABC worden geraadpleegd: <http://www.cabc.org.cn/english/index.asp>.

¹⁶ Voor meer informatie kan de volgende link van de website van de *China Development Bank* geraadpleegd worden: <http://www.cdb.com.cn/english/Column.asp?ColumnId=176>.

¹⁷ In dit verband is het interessant om te noemen dat er in 2004 ook een *China-Arab Cooperation Forum* (www.cascf.org) is gesticht. Echter, deze website is alleen maar toegankelijk in het Mandarijn en Arabisch.

FOCAC geëvalueerd en de tweede ministeriele vergadering van FOCAC voorbereid. Anderzijds bestaat er volgens Zhang (2011: 504-505) tot op heden geen permanente institutie om de functies van administratie, onderzoek en uitwisseling van informatie en formele en beslissende economische overeenkomsten zeker te stellen.

Eerste resultaten van de vruchtbare samenwerking werden al snel zichtbaar. De totale handel tussen China en Afrikaanse landen groeide van 2 miljard dollar in 1999 naar 12 miljard dollar in 2002 (Enuka, 2010: 221).¹⁸ In 2002 werden overeenkomsten met 31 Afrikaanse landen gesloten om schulden kwijt te schelden (Shelton & Paruk, 2008: 85). Shelton & Paruk (2008: 78-79) laten een uitgebreide tabel met 51 projecten zien, die tussen 2000-2008 na het oprichten van FOCAC geïnitieerd werden. Hiervan vallen 8 projecten in de periode van dit onderzoek. Zij worden in tabel 4.1 weergegeven. Het laat zien dat Chinese bedrijven in verschillende sectoren investeren en dat deze projecten nu gesteund worden door de samenwerking van de Eximbank en de China-Africa Development Fund in het kader van FOCAC.

Tabel 4.1: Grote projecten van de Eximbank en de China-Africa Development Fund

Jaar	Land	Project	Kosten (miljoen)
2000	DRC	Telecommunicatie	\$ 9,66
2000	Mali	Cement	\$ 18,12
2000	Mauritius	Riolering	\$ 18,12
2001	Soedan	Energie	\$ 110
2001	Zimbabwe	Infrastructuur	\$ 7,45
2002	Mauritius	Huisvesting	\$ 12,07
2002	Marokko	Dam infrastructuur	\$ 6,03
2002	Soedan	Energie	\$ 150

Bron: Shelton & Paruk, 2008: 78

Het overzicht van hoofdstuk vier laat zien dat China en Afrika al sinds eeuwen met elkaar contact hebben. Chinees-Afrikaanse betrekkingen waren voor de oprichting van FOCAC met name gekenmerkt door bilaterale verdragen. Formeel geïstitutionaliseerde betrekkingen op multilateraal niveau zijn niet bekend. Sinds de jaren '90 is deze samenwerking op verschillende niveaus en in verschillende sectoren enorm geïntensiveerd. Met de oprichting van FOCAC in 2000 lijkt het samenwerkingsverband tussen China en Afrika steeds meer te institutionaliseren. Hoe we deze verandering verklaren zal in het volgende hoofdstuk onderzocht worden.

¹⁸ Voor meer informatie zie: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/ziliao/3602/3604/t18059.htm>

Hoofdstuk 5: De analyse

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal worden getoetst of de verwachtingen van het neoklassieke realisme overeenkomen met de ontwikkeling van China's buitenlands beleid met betrekking tot Afrika tussen 1978 en 2002. Aan de hand van een vergelijking van de ambtsperiode van Deng Xiaoping en Jiang Zemin zal worden getoetst of het neoklassieke realisme een verklaring kan geven voor de uitbreiding van China's Afrikabeleid. Er zal worden getoetst of er sprake is van een toename van China's interne macht en relatieve macht ten opzichte van de Verenigde Staten en Rusland. Tevens zal worden onderzocht of in deze periode een uitbreiding van China's buitenlands beleid met betrekking tot Afrika heeft plaatsgevonden. Als deze aannames kunnen worden bevestigd, dan zal verder onderzoek plaatsvinden naar de verandering van de percepties van Chinese beleidsmakers en de verandering van China's machtspositie van de FPE. Beide interveniërende variabelen hebben het proces van de uitbreiding van China's buitenlands beleid met betrekking tot Afrika mogelijk versterkt. De resultaten van de gehele analyse zullen in hoofdstuk zes worden besproken.

5.2 De toename van China's relatieve macht

De opening van China in 1978 wordt als een belangrijk vertrekpunt gezien voor China's economische groei. Dat China in de periode tussen 1978 en 2002 in allerlei aspecten vooruitgang heeft geboekt wordt in tabel 5.1 aangetoond. Tabel 5.1 laat zien dat China's BBP (bruto binnenlands product) tussen 1978 en 2002 van 148 miljard US dollar naar 1,4 biljoen US dollar is gestegen. Dit is een stijging van 87,6% binnen een periode van 24 jaar. Deze sterke groei wordt ook aangetoond aan de hand van China's BBP per capita (BBP per hoofd van de bevolking). In de periode 1991-1996 vindt de sterkste groei binnen zes jaar plaats. Bij vergelijking van de groeicijfers van zowel het BBP als van de importen en exporten van goederen en diensten, kan geconstateerd worden dat er een groei van meer dan 55% heeft plaatsgevonden. Ook de landbouwsector laat een stijging van 45% zien. Dit is opmerkelijk als bedacht wordt dat andere socialistische landen in deze periode een enorme economische achteruitgang hebben meegemaakt.

Pas vanaf 1989 zijn er bij het SIPRI cijfers voor de militaire uitgaven van China bekend. In de periode 1997-2002 kan ook in de militaire sector een stijging van meer dan 50 % geconstateerd worden. Echter, een vergelijking van de militaire uitgaven van China en de VS in 2002 laat zien dat China's percentage niet eens een derde bedraagt van de uitgaven die de VS besteden.¹⁹ Het verschil kan deels verklaard worden doordat China in vergelijking tot andere landen weinig troepen naar oorlogsgebieden stuurt en vooral investeert in nieuw materiaal (Roy, 2003: 62-63). De

¹⁹ De VS hebben in 2002 432,45 miljoen US dollar uitgegeven terwijl er bij China maar sprake is van 47,82 miljoen US dollar (<http://milexdata.sipri.org/>)

bevolkingsomvang is binnen 24 jaar met 34 % gestegen, ondanks de Eenkindpolitiek die in 1979 is ingevoerd. Hierdoor is de bevolkingsomvang voor een groot deel gereguleerd (Teufel Dreyer, 2010: 263).

Tabel 5.1: China's absolute macht²⁰

	1978	1984	1990	1996	2002
BBP (miljard US\$)	148	257	357	856	1453
BBP per capita (US\$)	182,28	248,29	314,43	703,12	1135,45
Groei BBP*	7,4	31,1%	14%	55,7%	34,3%
Import, goederen en diensten (miljard US\$)²¹	10,47	26,75	46,71	154,13	328,01
Groei Import (%)	50,5	37,5	12,6	64,8	49,9
Export, goederen en diensten (miljard US\$)²²	9,79	26,80	57,37	171,68	365,4
Groei Export (%)	39,8	44	50,7	61,6	43,3
Landbouw (miljard US\$)²³	41,77	82,72	96,79	169,57	199,8
Groei Landbouw (%)	9,1	33,3	9,9	44,8	12,8
Militaire uitgaven (miljoen US\$)**	-	-	17,94	23,02	47,83
Groei militaire uitgaven*/**	-	-	-	18,1	50,2
Bevolkingsaantal (miljard)	0,96	1,04	1,14	1,22	1,29
Bevolkingsgroei (%)*	7,8	0,7	7,4	5,5	3,9
R&D (% BBP)***	-	-	-	0,6	1,1

Bron: Wereldbank en SIPRI

* Perodes '1979-1984', '1985-1990', '1991-1996', '1997-2002'

** Bij het SIPRI zijn geen cijfers bekend voor 1989

*** Cijfers zijn pas vanaf 1996 bekend

Concluderend tonen deze onderzoeksresultaten aan dat China's economische en militaire macht in de periode van 1978 tot en met 2002 in allerlei opzichten is toegenomen.

Een internationale vergelijking van de relatieve macht van China ten opzichte van de Verenigde Staten en Rusland²⁴ laat eveneens zien dat China's macht in internationaal perspectief is toegenomen. De toename van China's relatieve macht zal in tabel 5.2 worden aangetoond.

²⁰ De getallen van de berekening van de groei zijn te vinden in de appendix (bijlage 1).

²¹ Voor meer informatie over de import van goederen en diensten zie:

<http://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS>

²² Voor meer informatie over de export van goederen en diensten zie:

<http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS>

²³ Landbouw refereert naar boswachterij, jacht, visserij, de ontginning van gewassen en de productie van vee.

Voor meer informatie zie <http://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS>.

²⁴ Behalve de omvang van de bevolking zijn voor 1989 geen cijfers bekend voor het BBP, de militaire uitgaven en de industrie van Rusland.

Tabel 5.2: China's relatieve macht ten opzichte van Rusland en de VS

		BBP %	Militaire Uitgaven*	Bevolking	Industrie²⁵
1978	CHN	6,1	-	72,7	9
	RU	-	-	10,4	-
	VS	93,9	-	16,9	91
1982	CHN	5,9	-	73,0	8,5
	RU	-	-	10,2	-
	VS	94,1	-	16,8	91,5
1986	CHN	6,3	-	73,5	9,7
	RU	-	-	10	-
	VS	93,7	-	16,5	90,3
1990	CHN	5,4	2,3	74	7,9
	RU	7,8	32,9	9,7	12,4
	VS	86,8	64,8	16,3	79,7
1994	CHN	7	4,1	74,3	12,3
	RU	5	11,2	9,3	7,7
	VS	88	84,7	16,4	80
1998	CHN	10,2	6,5	74,6	18,7
	RU	2,7	5	8,8	3,6
	VS	87,1	88,5	16,6	77,7
2002	CHN	11,7	9,3	74,7	22,4
	RU	2,8	6,9	8,5	3,5
	VS	85,5	83,8	16,8	74,1

Bron: Wereldbank en SIPRI

* De cijfers voor de militaire uitgaven zijn pas vanaf 1989 voor alle drie staten bij het SIPRI bekend

Tabel 5.2 laat zien dat China's relatieve macht ten opzichte van de VS in de periode van 1978 tot en met 1986 geen toename vertoont. De relatieve waarden van het BBP schommelen tussen 5,9 en 6,3 %. Hetzelfde geldt voor de waarden van de industrie. De waarden voor de militaire uitgaven zijn voor 1990 niet berekend aangezien er vóór 1988 geen cijfers voor de drie landen bekend zijn gemaakt. De enige cijfers die voor alle drie landen in de periode van 1978 tot en met 1986 worden vermeld zijn de cijfers voor het bevolkingsaantal. Hierbij valt op dat de waarden voor China lichtelijk stijgen, terwijl de waarden van het bevolkingsaantal voor de VS en Rusland lichtelijk dalen. Het bevolkingsaantal van China ligt ten opzichte van de VS en Rusland boven de 70 %. Hieruit blijkt dat China een groot potentieel heeft, aangezien de omvang van de bevolking, oftewel menselijk kapitaal, nog steeds als een relevante indicator voor macht wordt beschouwd.

Pas vanaf 1990 zijn voor alle vier indicatoren cijfers bekend en kan hierdoor de verhouding van China's relatieve macht ten opzichte van de VS en Rusland volledig worden weergegeven. Vanaf 1990 wordt duidelijk dat China's relatieve macht in alle opzichten toeneemt.

Ten eerste is China's BBP van 5,4 in 1990 naar 11,7 % in 2002 gestegen. Dat is 6,3 % die China in deze jaren ten opzichte van de VS en Rusland kon winnen. China begint in 1990 met een

²⁵ Industrie refereert naar de mijnbouw, van het fabriekswezen, de bouw en elektriciteit, water en gas opbrengsten. Voor meer informatie zie <http://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS>.

relatief lage waarde van het BBP en de industrie. Hier zou geconcludeerd kunnen worden dat deze lage waarde mogelijk resulteert uit het tijdelijke internationale isolement van China dat veroorzaakt werd door het Tiananmen-plein incident in Beijing in juni 1989. Daarnaast valt op dat het BBP van Rusland ten opzichte van China en de VS tussen 1990 en 2002 van 5,4 naar 2,8 % daalt. Hiermee vergeleken laten ook de waarden van de VS in deze periode een lichte daling van 86,8 naar 85,5 % zien.

Ten tweede laten de waarden voor de militaire uitgaven zien dat China meer is gaan investeren, waardoor het percentage verhoudingsgewijs van 2,3 in 1990 naar 9,3 % in 2002 is gestegen. In vergelijking met de stijgende waarden van China laat tabel 5.1 duidelijk zien dat de militaire uitgaven van Rusland zijn gedaald van 32,9 naar 6,9 %. De VS heeft haar enorme voorsprong in militaire uitgaven tegenover de andere twee landen in de periode van 1990 tot en met 2002 weten te behouden. De cijfers zijn zelfs gegroeid van 64,8 naar 83,8 %.

Ten derde laat de bevolkingsomvang in deze periode, evenals in de voorgaande periode, zien dat China een lichte stijging vertoont, terwijl de bevolkingsomvang van Rusland ten opzichte van de VS en China licht blijft dalen. De VS vertonen in tegenstelling tot de voorgaande periode een lichte stijging.

Ten slotte laten ook China's waarden met betrekking tot de industrie een flinke stijging zien, namelijk van 7,9 naar 22,4 %. Daarentegen vertoont Rusland ook bij deze indicator een flinke daling. De waarden van de VS schommelen maar vertonen wel een dalende tendens.

Op grond van deze gegevens kunnen we concluderen dat de absolute en relatieve macht van China is toegenomen. Beide tabellen laten zien dat China's absolute en relatieve macht een opwaartse trend vertonen. Aangezien er in tabel 5.2 geen cijfers van Rusland bekend zijn voor de jaren 1978 tot en met 1986, is het niet mogelijk om een totale percentuele stijging van China's waarden voor de hele periode tot en met 2002 aan te geven. Toch laat tabel 5.2 zien dat er in de ambtsperiode van Jiang Zemin een duidelijke stijging van China's relatieve macht heeft plaatsgevonden. Hiermee vergeleken laat de relatieve macht van China in de ambtsperiode van Deng Xiaoping ten opzichte van de VS geen stijgend patroon zien. Het verschil van China's relatieve macht ten opzichte van de VS is in 2002 nog steeds groot, maar de indicatoren impliceren wel een trend van toenadering. Hiermee verbonden dienen de resultaten van deze twee tabellen om te bevestigen dat de eerste aanname van het neoklassieke realisme in dit onderzoek aanvaard wordt. Aangezien er sprake is van een toename van China's relatieve macht, wordt ook verwacht dat China's gedrag tussen 1978 en 2002 is veranderd en zodoende ook het buitenlands beleid is uitgebreid. In de volgende paragraaf zal daarom getoetst worden of er daadwerkelijk sprake is van een uitbreiding van China's buitenlands beleid.

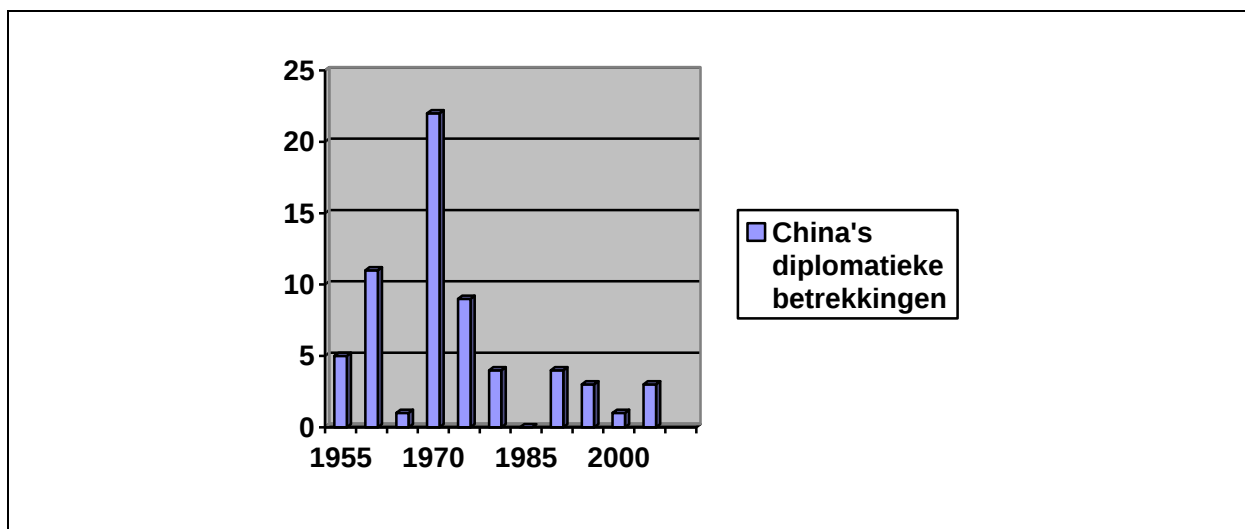
5.3 De uitbreiding van het buitenlands beleid

De uitbreiding van de ambities en de reikwijdte van China's buitenlands beleid met betrekking tot Afrika zal in deze paragraaf op verschillende manieren worden gemeten. Ten eerste zal worden gekeken naar de diplomatieke betrekkingen met Afrikaanse landen. Ten tweede zal worden onderzocht in hoeverre het aantal bezoeken van Chinese afgevaardigden aan Afrikaanse landen is toegenomen. Ten slotte zal onderzoek worden gedaan naar de bilaterale en multilaterale handelsovereenkomsten die in de periode tussen 1978 en 2002 zijn gesloten.

Chinees-Afrikaanse diplomatieke betrekkingen

China heeft sinds de Bandung conferentie in 1955 zijn diplomatieke betrekkingen met Afrikaanse landen geleidelijk uitgebreid. Tijdens de eerste ministeriële conferentie van FOCAC in 2000 zijn er 45 Afrikaanse landen lid geworden van FOCAC.²⁶ In figuur 5.1 wordt weergegeven met hoeveel Afrikaanse landen China in de periode tussen 1955 en 2009 diplomatieke betrekkingen heeft afgesloten.

Figuur 5.1: Chinese diplomatieke betrekkingen tussen 1955 en 2009²⁷



Bron: samengesteld door de auteur op basis van FOCAC

China is tussen 1978 en 2002 met 52 van de 53 Afrikaanse landen diplomatieke betrekkingen aangegaan.²⁸ Figuur 5.1 laat zien dat een groot deel van de officiële Chinees-Afrikaanse diplomatieke betrekkingen reeds tijdens de ambtsperiode van Mao, namelijk tussen 1970 en 1975, zijn afgesloten. Er zijn diplomatieke relaties met 36 Afrikaanse landen vóór de ambtsperiodes van Deng en Jiang

²⁶ Tegenwoordig zijn er 49 Afrikaanse landen lid van FOCAC. Vanuit het geografische aspect heeft China tot op heden zijn buitenlands beleid - op 3 landen na - geleidelijk kunnen uitbreiden.

²⁷ In de appendix (bijlage 3) wordt meer informatie over de 49 Afrikaanse leden van FOCAC verstrekt.

²⁸ De diplomatieke betrekkingen met Burkino Faso (1973-1994), Gambia (1974-1995) en São Tomé e Príncipe (1975-1997) zijn tot op heden verbroken aangezien deze Afrikaanse landen het Een-Chinabeleid (*One-China policy*) niet naleven en diplomatieke betrekkingen met Taiwan zijn aangegaan. Ook Swaziland onderhoudt diplomatieke betrekkingen met Taiwan. In tegenstelling tot de andere landen zijn er nog geen diplomatieke betrekkingen met Swaziland gesloten.

aangegaan. In de ambtsperiode van Deng werden de eerste officiële contacten met Zimbabwe (1980), Ivoorkust en Angola (1983) en Namibië (1990) aangegaan. Tevens zijn in de ambtsperiode van Jiang contacten hersteld met 5 Afrikaanse landen, namelijk Liberia (1993),²⁹ Lesotho (1994), Niger (1996) en Centraal Afrika en Guinee-Bissau (1998).³⁰ Zodoende heeft er tot 2002 een geografische uitbreiding van 36 naar 45 Afrikaanse landen plaatsgevonden en hiermee wordt de eerste indicator bevestigd.

Bovendien kan de conclusie getrokken worden dat het ambitieniveau om het buitenlands beleid uit te gaan breiden tijdens de ambtsperiode van Jiang zelfs hoger was, aangezien de Chinese regering in de jaren '90 erin geslaagd is om de verbroken relaties met 5 Afrikaanse landen te herstellen. Het herstellen van de diplomatieke relaties met Liberia, Lesotho, Niger, Centraal Afrika en Guinee-Bissau had tot gevolg dat deze landen hun betrekkingen met Taiwan moesten verbreken. Hierbij kan ervan uitgegaan worden dat de Chinese regering tijd en kosten geïnvesteerd heeft om de diplomatieke betrekkingen in haar voordeel te veranderen. Auteurs zoals Jeffrey T. Checkel beschrijven hoe staten of actoren – door manipulatieve of argumentatieve overtuigingskracht, ‘*social sanctioning*’ of andere maatregelen – erin slagen om hun doelstellingen te realiseren (Checkel, 2001). Door welke maatregelen China uiteindelijk de diplomatieke relaties met deze landen kon herstellen zou in een vervolgonderzoek moeten worden geanalyseerd.

Chinese staatsbezoeken

Een andere maat voor de intensiteit van de betrekkingen tussen China en Afrika vormt het aantal bezoeken van Chinese afgevaardigden aan Afrikaanse landen. In tabel 5.3 worden de 428 bezoeken van Chinese afgevaardigden tussen 1978 en 2002 in kaart gebracht.

Tabel 5.3: Bezoeken van Chinese afgevaardigden aan Afrikaanse landen³¹

Bezoeken	1978-1981	1982-1985	1986-1989	1990-1994	1995-1998	1999-2002
Politiek	31	33	30	42	78	115
Militair	5	6	1	6	19	32
Economie & Technologie	2	2	2	3	2	7
Cultuur, Educatie, Welzijn	-	-	3	1	1	7
Totaal	38	41	36	52	100	161

Bron: www.china.org.cn en krantenartikelen geraadpleegd bij LexisNexis

Tabel 5.3 toont aan dat de aantallen staatsbezoeken tijdens de ambtsperiode van Deng tussen 1978 en 1989 schommelen. In de literatuur wordt vaak aangegeven dat China in de jaren '80 vooral op de interne economische vooruitgang focuste en in het buitenlands beleid met betrekking tot Afrika minder actief was (Taylor, 2011: 18). In tabel 5.3 kan alleen een lichte daling van het aantal bezoeken

²⁹ Deze betrekkingen zijn al in 1997 weer verbroken.

³⁰ Ook deze Afrikaanse landen hebben het Een-Chinabeleid niet of maar tijdelijk aanvaard.

³¹ In de appendix (bijlage 4) wordt een uitgebreide tabel van de periodes, de landen en de namen van de desbetreffende Chinese leiders weergegeven.

in de periode 1986-1989 worden waargenomen. Het aantal bezoeken in de ambtsperiode van Deng (tot 1992) ligt op 134 bezoeken. Vanaf 1992 tot en met 2002 is het aantal fors toegenomen en ligt op 294. Tabel 5.3 laat zien dat het aantal staatsbezoeken in deze ambtsperiode met 68,7 % ruim verdubbeld is.

Specifieker naar het soort staatsbezoeken kijkend, valt op dat het aantal politieke bezoeken de overhand heeft en na 1995 sterk is toegenomen. Ook het aantal bezoeken van militaire afgevaardigden is vanaf 1995 aanzienlijk toegenomen. Dit is interessant, aangezien in Chinese beleidsdocumenten bijvoorbeeld wordt gesteld dat China “will not enter into alliance with any country or group of countries and will not join any military bloc” (14^{de} NPC, 1992).

Daarnaast is het aantal bezoeken omtrent economie, technologie, cultuur, educatie en welzijn vanaf 1999 toegenomen.³² De meeste bezoeken aan Afrikaanse landen werden hoofdzakelijk uitgevoerd door ministers en plaatsvervangende ministers van Buitenlandse Zaken en vertegenwoordigers van het *National People's Congress* (NPC), het *National Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference* (CPPCC) en het *NPC Standing Committee* (China.org). Qian Qichen heeft na 1989 binnen drie jaar 14 Afrikaanse landen bezocht (Tull, 2006: 462). Hij heeft in zijn ambtsperiode als minister van Buitenlandse Zaken tussen 1988 en 1998 zelf 33 Afrikaanse landen bezocht, waarvan sommigen zelfs meermaals. Zijn voorganger Huang Hua (ambtsperiode 1976-1982) en opvolger Tang Jiaxuan (ambtsperiode 1998-2003) hebben ook een redelijk aantal Afrikaanse landen bezocht. De landen die het meest werden bezocht zijn Zuid-Afrika met meer dan 30 bezoeken, gevolgd door Tanzania met meer dan 20 bezoeken. Hierna volgen Kenia en Kameroen met meer dan 15 bezoeken. Interessant is dat China met landen zoals Tanzania en Kenia uitgebreid contact houdt, terwijl deze landen niet rijk zijn aan natuurlijke grondstoffen.³³ Dit laat vermoeden dat de politieke samenwerking door de Chinese regering wellicht als even belangrijk wordt ingeschat als de economische betrekkingen.

De Chinese regering refereert zelf herhaaldelijk aan de ‘Afrika-tours’ van hoge staatsambtenaren (MFA, 2000). Deze worden als symbool gezien voor de goede betrekkingen met Afrikaanse landen. De bezoeken van Chinese presidenten, vicepresidenten, premiers en vicepremiers worden over het algemeen een hogere prioriteit toegeschreven dan bezoeken van ministers. Deze *high-profile* bezoeken zullen in tabel 5.4 aanschouwelijk worden gemaakt.

³² Waarschijnlijk is het aantal bezoeken in deze sectoren veel hoger. Echter, veel bezoeken worden door afgevaardigden van het Ministerie van Buitenlandse Zaken gebracht. Bij de opsomming van het aantal bezoeken werd alleen naar de functies van de afgevaardigden gekeken. Er is geen rekening gehouden in welke mate vertegenwoordigers van het ministerie van Buitenlandse Zaken overeenkomsten op het gebied van cultuur, educatie en welzijn hebben gesloten.

³³ Tanzania heeft wel een kleinere diamantenbron, maar wordt door Deborah Brautigam (2009: 278) niet als grondstofrijk beoordeeld.

Tabel 5.4: Chinese staatsbezoeken van hoge prioriteit

Jaar	Functie	Chinese afgevaardigde	Bezoek aan
1982-1983	Premier	Zhao Ziyang	Egypte, Algerije, Marokko, Guinee, Gabon, Congo (DRC & B), Zambia, Zimbabwe, Tanzania, Kenia
1986	President	Li Xiannian	Somalië, Madagaskar, Egypte
1991	Premier	Li Peng	Egypte
1995	Premier	Li Peng	Marokko
1992	President	Yang Shangkun	Marokko, Ivoorkust, Tunesië
1995	Vicepremier	Zhu Rongyi	Tanzania, Zimbabwe, Mozambique, Botswana, Namibië, Angola, Zambia, Mauritius
1996	President	Jiang Zemin	Kenia, Ethiopië, Egypte, Mali, Namibië, Zimbabwe
1997	Premier	Li Peng	Seychellen, Zambia, Mozambique, Gabon, Kameroen, Nigeria, Tanzania
1999	Vicepresident	Hu Jintao	Ivoorkust, Ghana, Zuid-Afrika
2000	President	Jiang Zemin	Egypte, Zuid-Afrika (2x)
2001	Vicepresident	Hu Jintao	Oeganda
2002	Premier	Zhu Rongyi	Algerije, Kenia, Zuid-Afrika, Marokko, Egypte
2002	President	Jiang Zemin	Nigeria, Libië, Tunesië

Ook in tabel 5.4 wordt duidelijk dat de Chinees-Afrikaanse betrekkingen tussen 1978 en 2002 in omvang en karakter zijn veranderd. De eerste grote ‘Afrika-tour’ in de ambtsperiode van Deng werd door Zhao Ziyang’s bezoek aan 11 Afrikaanse landen tussen 1982 en 1983 ondernomen (Kong, 2003),³⁴ gevolgd door de bezoeken van Li Xiannian en Li Peng. In totaal kunnen in de ambtsperiode van Deng 15 bezoeken door hoge Chinese afgevaardigden worden geteld.

In de ambtsperiode van Jiang komt het aantal op 37 bezoeken van presidenten, premiers en hun plaatsvervangers neer. In tegenstelling tot Deng heeft Jiang zelf een aantal Afrikaanse landen bezocht, namelijk in 1996, 1999, 2000 en 2002. Zijn ‘Afrika-tour’ in 1996 wordt door een aantal auteurs zelfs als de aanleiding voor het China-Afrika Forum gezien (Taylor, 2011: 37; Shi & Cheng, 2009: 7). In tabel 5.4 valt op dat vooral Egypte, de staat met de langste diplomatieke betrekkingen, ook het meest bezocht wordt door hoge ambtenaren. In dit verband is ook interessant om te noemen dat Zuid-Afrika vanaf 1999 al 4 keer bezocht werd, terwijl China en Zuid-Afrika pas sinds 1998 diplomatieke betrekkingen onderhouden. Zoals eerder genoemd vonden in deze korte tijd meer dan 30 Chinese bezoeken aan in Zuid-Afrika plaats en zal dit land in de toekomst zeker een bijzondere positie in de Chinees-Afrikaanse betrekkingen innemen.

³⁴ Zhou Enlai heeft tussen 1963-1964 10 Afrikaanse landen bezocht. Hier liggen bijna 20 jaar tussen.

Bilaterale handelsovereenkomsten³⁵

Chinese bilaterale overeenkomsten met Afrikaanse landen vormen een verdere maat voor zowel het aangaan van nieuwe samenwerkingsverbanden als ook voor het ambitieniveau en de reikwijdte.

Chinese bilaterale handelsbetrekkingen met Afrikaanse landen zijn moeilijk samen te vatten, aangezien veel overeenkomsten tussen Chinese banken en bedrijven met Afrikaanse landen worden gesloten. In tabel 5.5 worden alleen bilaterale overeenkomsten tussen de Chinese staat en Afrikaanse landen weergegeven.

Tabel 5.5: Bilaterale overeenkomsten van China met Afrikaanse landen³⁶

	1978-1981	1982-1985	1986-1989	1990-1994	1995-1998	1999-2002
Aantal overeenkomsten	11	11	13	9	37	30
Handel	6	8	5	-	12	7
Economische samenwerking	5	3	6	8	12	11
Bescherming van investeringen	-	-	2	1	13	7
Vermijden van dubbele belastingen	-	-	-	-	-	5

Bron: MOFCOM, Lexis-Nexis, UNCTAD & www.china.org.cn

Tabel 5.5 laat een selectie van vier verschillende soorten handelsovereenkomsten zien. Deze tabel evenals tabel 5.1 tot en met 5.4 laten zien dat er rond 1995-1996 een breuk plaatsvindt en de uitbreiding van China's buitenlands beleid enorm is toegenomen. Het aantal bilaterale overeenkomsten neemt vanaf 1995 in vergelijking met de voorgaande periodes aanzienlijk toe. Volgens Tull (2006: 463) is deze verandering ook aan de hand van het Chinees-Afrikaanse bilaterale handelsvolume in de periode tussen 1989 en 1997 waar te nemen. Dit is met 430 % gestegen. Volgens hem (Tull, 2006: 460) heeft de Volksrepubliek haar bilaterale betrekkingen niet alleen uitgebreid, de samenwerking is ook geïntensiveerd. Dit blijkt eveneens uit de onderzoeksresultaten. De Chinees-Afrikaanse bilaterale overeenkomsten laten een trend zien die aantoont dat nieuwe overeenkomsten niet alleen in aantal toenemen, maar ook inhoudelijk de bilaterale relatie steeds verder verdiepen. Zo kan geconstateerd worden dat het aantal overeenkomsten inzake bescherming van investeringen in Jiang's ambtsperiode (vanaf 1992) van 2 naar 21 bilaterale overeenkomsten is uitgebreid. Vanaf 1999 zijn voor het eerst 5 overeenkomsten voor het vermijden van dubbele belastingen gesloten. Dit maakt duidelijk dat er steeds meer sectoren deel uitmaken van de Chinees-Afrikaanse bilaterale betrekkingen.

³⁵ In dit onderzoek is enkel een multilateraal project op het gebied van economie en technologie gevonden, namelijk het aanleggen van de Tanzam spoorlijn tussen Zambia en Tanzania. Op internationaal niveau is het aantal multilaterale overeenkomsten tussen China en andere landen in de periode tussen 1978 en 2002 toegenomen. Er bestaan tegenwoordig plannen voor een *Free Trade Area* tussen China en Afrikaanse landen.

³⁶ Vanuit een methodologisch oogpunt blijft deze tabel incompleet. In dit onderzoek zijn vooral handelsovereenkomsten op statelijk niveau meegenomen. Het blijft wel moeilijk om informatie te vinden. Het kan zijn dat er in dit onderzoek een aantal bilaterale handelsovereenkomsten missen niet zijn opgenomen. Overeenkomsten omtrent het geven van financiële hulp zijn niet meegenomen, aangezien het om eenzijdige steun gaat.

Afsluitend laat ook paragraaf 5.3 zien dat er sprake is van een uitbreiding van China's Afrikabeleid. Hiermee is bevestigd dat China's buitenlands beleid zowel in zijn ambities als ook in zijn reikwijdte is toegenomen. Zodoende gaan zowel de verwachtingen voor de onafhankelijke als de afhankelijke variabele op en kan er verder onderzoek worden gedaan naar de interveniërende variabelen op statelijk niveau.

5.4 Percepties

De analyse van beleidsdocumenten en toespraken van Chinese leiders in de periode van 1978 tot en met 2002 zal aantonen in welke mate de percepties van de Chinese FPE met betrekking tot het internationale systeem, de verdeling van macht en China's eigen capaciteiten zijn veranderd. Alle geselecteerde fragmenten hebben betrekking op de visie van de Chinese FPE op de internationale situatie. In tabel 5.6a en 5.6b wordt de inhoudsanalyse van beleidsdocumenten uit de ambtsperiodes van Deng en Jiang weergegeven en de onderzoeksresultaten van de begrippen 'unipolariteit', 'multipolariteit', 'opkomende grootmacht' en 'ontwikkelingsland' als indicator van de perceptie van de Chinese machtspositie gepresenteerd.

Tabel 5.6a: Inhoudsanalyse van de beleidsdocumenten gedurende de ambtsperiode van Deng³⁷

Tekst	Aantal woorden	Bipolariteit	Unipolariteit IS	Multipolariteit IS	Opkomende Grootmacht	Ontwikkelingsland
Deng: 'Four Modernizations' (Mei 1978)	574	1	-	-	3	5
Deng: 'China's Foreign Policy' (Augustus 1982)	1.074	7	-	9	5	7
Deng: 'Peace and development' (Maart 1985)	1.072	3	-	7	7	3
Rapport 12 ^{de} NPC (1987)	2.821	16	-	14	15	9
Deng: 'We must adhere' (november 1989)	782	8	-	-	3	3
Deng: 'The International Situation' (maart 1990)	1.255	2	-	5	9	-
Deng: 'We are working' (april 1990)	686	-	-	2	13	-
Deng: 'China will never allow' (juli 1990)	892	-	3	4	4	-
Totaal aantal Woorden	9.156 (100%)	37 (0,40%)	3 (0,03%)	41 (0,45%)	59 (0,64%)	27 (0,29%)

³⁷ Er bestaat geen verslag over de 13^{de} vergadering van het NPC. In de periode van het 13^{de} NPC vond het incident van de Tiananmen-plein plaats en hebben er binnen de regering een aantal veranderingen plaats gevonden. Een aantal partijleden, waaronder Zhao Ziyang, werden gearresteerd of gedwongen om hun ambten neer te leggen. Zhao werd tot zijn dood huisarrest opgelegd (Martin, 2008: 6).

Tabel 5.6b: Inhoudsanalyse van de perceptie van macht gedurende de ambtsperiode van Jiang

Tekst	Aantal woorden	Bipolariteit	Unipolariteit IS	Multipolariteit IS	Opkomende Grootmacht	Ontwikkelingsland
14 ^{de} NPC (1992)	1.423	1	5	9	11	4
China: Arms Control and Disarmament (1995)	1.342	-	2	4	6	-
15 ^{de} NPC (1997)	1.043	-	2	6	8	3
China's National Defence (1998)	1.986	1	6	5	3	-
China's National Defence (2000)	1.269	-	10	7	1	-
16 ^{de} NPC (2002)	863	-	3	7	5	2
China's National Defence (2002)	1.139	-	5	3	3	-
Totaal aantal Woorden	9.065 (100%)	2 (0,02%)	33 (0,36%)	41 (0,45%)	37 (0,41%)	9 (0,1%)

In tabel 5.6a ligt het aantal begrippen dat als ‘bipolariteit’ of ‘unipolariteit’ is gecodeerd in de periode vóór 1992 bij 0,40 % en bij 0,03 %.³⁸ Beide waarden samen komen neer op 0,43%. In tabel 5.6b liggen deze waarden in de periode na 1992 bij 0,02 % en bij 0,36 % en komen zij neer op 0,38 %. Het valt zodoende op, dat er na 1992 een daling van 12% aangaande de negatieve perceptie van de Chinese FPE over het internationale systeem heeft plaatsgevonden. Wanneer inhoudelijk gekeken wordt naar de geselecteerde beleidsdocumenten valt meteen op dat Chinese leiders beide termen weinig of helemaal niet gebruiken. Het woord ‘bipolariteit’ wordt pas letterlijk in het document van het 14^{de} NPC (1992) gebruikt. Hier wordt vermeld dat de “bipolar structure has come to an end”. Naar ‘unipolariteit’ is zelfs geen enkele letterlijke verwijzing in de documenten te vinden.³⁹ Daarom zijn de meeste uitspraken op hun indirecte verwijzing naar een gebrek in het evenwicht van de internationale machtsverhoudingen geselecteerd. Vóór 1992 worden de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie in toespraken van Chinese leiders en beleidsdocumenten direct aansprakelijk gesteld voor het uitoefenen van hegemonie. Deng (China's Foreign Policy, 1982) stelt het volgende: “Who are the victims of hegemonism? Is it the United States or the Soviet Union? No, it is the United States and the Soviet Union that practise hegemonism”. Soortgelijke uitspraken zijn eveneens te vinden in andere toespraken en beleidsdocumenten van vóór 1992 en focussen met name op de dominantie van de twee supermachten. Hier zijn uitspraken te vinden zoals “Only the two superpowers have the capacity to launch war” (Deng, 1985), “the superpowers that practice hegemonism pose a new threat to the people

³⁸ ‘Bipolariteit’ en ‘unipolariteit’ kunnen in dit onderzoek als een soortgelijk concept worden beschouwd, aangezien de consequenties van China hetzelfde blijven, namelijk dat de verdeling van macht in het internationale systeem ongunstig is voor China.

³⁹ ‘Unipolariteit’ refereert naar een Westers concept. Het lijkt erop dat het met opzet strikt wordt voorkomen om deze term in beleidsdocumenten en toespraken te gebruiken.

of the world” (12^{de} NPC, 1987). De val van de Sovjet Unie wordt door Deng (maart 1990) dan ook positief beoordeeld: “We should continue to observe the international situation (...) We should not think that the situation has deteriorated seriously or that we are in a very unfavourable position. Things are not so bad as they seem”.⁴⁰

Vanaf 1992 lijkt de perceptie met betrekking tot de internationale situatie minder pessimistisch te zijn. Er is wel sprake van een “widening gap between North and South” en er wordt nog steeds van “hegemonism and power politics (...) by a few countries” gesproken, maar tegelijkertijd wordt erop gewezen dat het niet langer getolereerd zal worden (14^{de} NPC, 1992). In dit verband wordt vaak de “unjust and irrational old international economic order” (14^{de} en 16^{de} NPC) genoemd. De woorden ‘unjust’, ‘irrational’ en ‘old’ impliceren dat hier een oppositie tegenover staat en dat de Chinese regering deze internationale orde niet zal ondersteunen. De perceptie van ‘bipolariteit’ en ‘unipolariteit’ is in de ambtsperiode van Jiang minder sterk aanwezig en deze resultaten vertonen wel een lichte verandering naar een positiever beeld over de internationale situatie.

Ten tweede kan de perceptie omtrent de internationale situatie worden gemeten met het concept van ‘multipolariteit’.⁴¹ Tabel 5.6a en 5.6b tonen aan dat het aantal begrippen, gecodeerd als ‘multipolariteit’, in beide periodes bij 0,45% liggen en zodoende gelijk blijven. In beide periodes ligt het percentage voor ‘multipolariteit’ hoger dan het percentage van ‘bipolariteit’ en ‘unipolariteit’ bij elkaar. Wanneer in dit onderzoek wederom inhoudelijk naar de geselecteerde beleidsdocumenten gekeken wordt, kan meteen opgemerkt worden dat de term ‘multipolariteit’ ook letterlijk veel vaker wordt gebruikt dan de begrippen ‘bipolariteit’ en ‘multipolariteit’. Deng (maart 1990) verklaart in zijn toespraak *The International Situation*: “In the so-called multipolar world, China too will be a pole”. Deze uitspraak laat niet alleen zien dat de Chinese FPE op dat moment positief naar de eigen toekomst keek, maar ook dat zij een positieve verandering in het internationale systeem had waargenomen. In alle volgende beleidsdocumenten, zowel de rapporten van het 14^{de}, 15^{de} en 16^{de} NPC als ook de documenten over *China’s National Defence* (1995-2002), wordt er gewezen op de tendens dat ‘multipolariteit’ steeds dichterbij komt. Hiermee gepaard gaande zal ook een “new international and political and economic order” opgericht worden, die gekenmerkt wordt door ‘faire’ en ‘rationele’ normen en waarden. In dit verband zijn ook de *Five Principles of Coexistence* als ‘multipolair’ gecodeerd, aangezien deze principes volgens Deng (juli 1990) de basis zullen vormen voor samenwerking van staten in de nieuwe, multipolaire wereldorde. Deng (juli 1990) stelt in dit opzicht: “We must therefore take the Five Principles of Peaceful Coexistence as the norms for the new international political and economic order”. Ten slotte is het interessant te noemen dat er herhaaldelijk

⁴⁰ In deze toespraak lijkt Deng alleen maar over de internationale situatie te spreken. Het is wel zo, dat China in deze tijd internationaal geïsoleerd is geraakt en dat mogelijk ook hierop bedoeld kan worden.

⁴¹ Dit concept vormt vanaf de jaren '90 als het ware een tegenhanger van het concept ‘unipolariteit’.

benadrukt wordt dat Derde Wereld landen als een opkomende macht in de oprichting van een multipolaire wereldorde gezien kunnen worden.⁴²

De perceptie van de Chinese FPE van de machtspositie van China in het internationale systeem ten opzichte van andere staten kan gemeten worden aan de hand van de hoeveelheid uitspraken over het zijn van een ‘opkomende grootmacht’. Een kanttekening die hier gemaakt moet worden is dat Chinese leiders in beleidsteksten zeer terughoudend zijn met uitspraken over de toename van de eigen macht en dat bij deze analyse vooral begrippen zijn gekozen die op een betere positie van China betrekking hebben. Het aantal woorden voor de categorie ‘opkomende grootmacht’ domineert in de ambtsperiode van Deng met een percentage van 0,64%. Na 1992 daalt het percentage naar 0,41%, alhoewel de absolute en relatieve macht van China in deze tijd is toegenomen.

In de ambtsperiode van Deng wordt al duidelijk dat Chinese beleidsmakers meer gefocust zijn op een langetermijndoelstelling. In de teksten en toespraken wordt meer aandacht besteed aan de aankomende decennia dan aan één regeringsperiode.⁴³ Deng (1978) beschrijft met veel (achteraf bezien gerechtvaardigd) optimisme dat “Within the ensuing 30 to 50 years, we shall approach the level of developed countries”. Bovendien komt in alle teksten ter sprake dat China’s interne capaciteiten groeien en dat China omtrent de economische ontwikkeling vooruitgang boekt (Deng, 1978). Op internationaal niveau wordt tevens benadrukt dat China een zetel als permanent lid in de Veiligheidsraad heeft en zich bewust is van zijn verantwoordelijkheden ten opzichte van andere staten (Deng, 1978; 14^{de} NPC). Daarnaast is China steeds meer relaties met andere landen aangegaan en heeft het hierdoor zijn internationale positie kunnen verbeteren: “China’s international influence has steadily increased and its international standing has risen” (14^{de} NPC).

Concluderend stelt China zich vreedzaam op en kondigt aan dat het een bijdrage zal leveren aan een stabiele wereldorde. In vrijwel alle documenten wordt gesteld dat China “will never seek hegemony” (14^{de}, 15^{de} en 16^{de} NPC). De terminologie lijkt doelbewust gekozen en er is sprake van continuïteit in het gebruik. Echter, dat China zich als een grootmacht in opkomst vreedzaam opstelt gaat tegen de verwachtingen van de neoklassieke realisten in. Friedberg (in Rose, 1998: 171) stelt dat: “Fast-rising powers are almost invariably troublemakers (...) Emerging powers seek to change, and in some cases to overthrow, the status quo and to establish new arrangement that more accurately reflect their own conception of their place in the world”. Toch houdt de Chinese FPE in toespraken en beleidsteksten vast aan de stellingname dat China ‘will not join any military bloc’ (14^{de} NPC), ‘will never try to impose its social system or ideology on other countries’ (14^{de} NPC) en “does not station

⁴² Dit wordt in vrijwel alle beleidsdocumenten van het NPC en *China’s National Defense* gesuggereerd. Het wordt als volgt beschreven: ‘The emergence of the Third World on the international arena’ (12^{de} NPC) of “The vast number of developing countries, with great potential for growth, are an important force in promoting the establishment of a fair and reasonable new international order”.

⁴³ Hier kan een groot verschil met het Westerse systeem worden geconstateerd. Aangezien er maar één partij aan de macht is, kunnen Chinese beleidsmakers in tegenstelling tot Westerse leiders hun oogmerk met meer geruststelling op langetermijndoelen richten.

any troops or set up military bases in any foreign country” (Arms Control and Disarmament, 1995).⁴⁴ Alhoewel het percentage van uitspraken over het zijn van een ‘opkomende grootmacht’ na 1992 is gedaald, tonen deze onderzoeksresultaten aan dat de perceptie van de Chinese FPE over de positie van China over het algemeen positief beoordeeld kan worden. Op basis van de inhoudelijke analyse kan eveneens een grote mate van continuïteit vastgesteld worden aangezien Chinese beleidsmakers geen kortetermijndenken vertonen.

De perceptie omtrent het zijn van een ‘ontwikkelingsland’ is aan de hand van woorden en zinnen vastgesteld die een zwakkere positie van China in het internationale systeem impliceren. In tabel 5.6a komt het aantal woorden met betrekking tot het zijn van een ‘ontwikkelingsland’ neer op 0,29%. Dit percentage daalt in de ambtsperiode van Jiang sterk naar 0,1%. De begrippen die betrekking hebben op het zijn van een ontwikkelingsland zijn zodoende met 66% gedaald. In het bijzonder neemt het aantal directe uitspraken af. Zo gebruikt Deng (1978, 1982, 1985) nog letterlijke verwijzingen als: “China shall always belong to the Third World. We say China is just another member of the Third World” en “The Third World countries, including China”. Daarentegen zijn er na 1992 enkel nog indirecte uitspraken te vinden. Een voorbeeld hiervan is: “We will continue to enhance our solidarity and cooperation with other third world countries” (16^{de} NPC). Het gaat zodoende veel meer om gedeelde waarden en normen, waarmee China zich nog steeds als een ‘ontwikkelingsland’ wil laten afbeelden. Hierbij gaat het waarschijnlijk meer om het scheppen van een soort saamenhorigheidsgevoel dan een echte overtuiging dat China een derde wereldland is. Dit wordt al door een uitspraak van Deng in 1978 duidelijk: “Should China become arrogant, however, act like an overlord and give orders to the world, it would no longer be considered a Third World country”. In dit opzicht stelt Tull (2006: 462): “China continues to portray itself as developing nation, at least to African audience, to underline the quasi-natural convergence of interests”. In tabel 5.7 zal daarom een aparte inhoudsanalyse plaatsvinden, die zal aantonen dat het gebruik van de term ‘ontwikkelingsland’ vooral doelmatig wordt gebruikt. Om te kijken of deze stelling kan worden bevestigd, zijn er toespraken geselecteerd die tijdens de eerste ministeriële vergadering van FOCAC in 2000 werden gehouden.

Tabel 5.7: Inhoudsanalyse van beleidsteksten met betrekking tot FOCAC⁴⁵

	Jiang: Opening FOCAC (Oktober 2000)	Shi: Speech FOCAC(Oktober 2000)	Tang: Speech FOCAC (Oktober 2000)
Aantal woorden	2.149	1.961	1.589
Ontwikkelingsland	1	0	5

Tabel 5.7 toont aan dat Chinese leiders tijdens de eerste ministeriële vergadering van FOCAC wel beweren dat China een ontwikkelingsland is. Echter, behalve Tang blijken Jiang en Shi directe verwijzingen niet overmatig te gebruiken. Jiang (2000) benadrukt in zijn toespraak een keer dat

⁴⁴ Voorzover bekend waren er in de periode tussen 1978 en 2002 geen overzeese Chinese militaire basissen.

⁴⁵ Hier zijn alleen verwijzingen geselecteerd die direct aangeven dat China een ontwikkelingsland is.

“China is the largest developing country in the world”. Dit geeft wederom aan dat de verhouding tussen China en ontwikkelingslanden als gelijk kan worden beschouwd en dat China meer als een *primus inter pares* kan worden gezien. Daarentegen gebruikt Shi Guangsheng, minister van MOFTEC, geen directe uitspraken en verwijst vooral naar de *South-South Cooperation*. Alleen Tang gebruikt meermaals termen die betrekking hebben op het zijn van een ontwikkelingsland. Hij probeert in zijn toespraak voortdurend een ‘wij-gevoel’ te scheppen:

“All this clearly demonstrates that we developing countries have always been a positive factor for world peace and human progress. We can get ourselves out of the disadvantageous position only by relying on our own efforts. As long as we strengthen unity and cooperation, we will be able to promote the establishment of a just and equitable new international political and economic order at an earlier date.”
(Tang, 2000)

Het gebruik van de term ‘ontwikkelingsland’ wordt zodoende niet in elke toespraak consistent door Chinese leiders gebruikt, maar wel doelbewust. China lijkt vooral op zoek te zijn naar steun van Afrikaanse ontwikkelingslanden en lijkt een hegemoniaal beeld van China te willen voorkomen. Tegelijkertijd zou dit ook kunnen verklaren waarom het aantal begrippen gecodeerd als ‘opkomende grootmacht’ na 1992 is gedaald.

Paragraaf 5.4 heeft laten zien dat Chinese beleidsmakers China’s internationale positie tussen 1978 en 2002 steeds positiever beoordelen. Dat wil zeggen, dat de Chinese FPE de relatieve machtspositie als sterker beoordelen. De onderzoeksresultaten bevestigen hiermee dat de eerste onderzoekshypothese met betrekking tot het neoklassieke realisme kan worden aangenomen.

5.5 De machtspositie van de Chinese FPE

In deze paragraaf zal worden getoetst of er in de periode tussen 1978 en 2002 sprake is van een sterke machtspositie van de Chinese FPE.

Bij een vergelijking van beide ambtsperiodes kan opgemerkt worden dat het Chinese politieke systeem in hoge mate hiërarchisch blijft. De analyse van secundaire bronnen laat zien dat de opvattingen van auteurs over China’s politiek systeem omtrent de vormgeving en uitvoering van het buitenlands beleid heel erg uiteenlopen. Jacobsen en Knox (2010: 1) beschrijven het besluitvormingsproces in China als volgt: “Decision-making processes in China remain obscure, and it is impossible to credibly evaluate the degree of influence that a specific person, agency or factor has on any given decision”. Martin (2010: 1) maakt een soortgelijke opmerking: “The inner workings of China’s government have been shrouded in secrecy, and formal institutions can mask the underlying dynamics of political power”. Volgens Martin is er een versplintering omtrent het besluitvormingsproces zichtbaar en zijn de *lines of authority* vervaagd, terwijl het besluitvormingssysteem door Kaplan (2005: 3) als relatief onveranderd wordt geacht. Aangezien het Chinese politieke systeem vrij gesloten blijkt te zijn en er nog steeds weinig informatie over

besluitvormingsprocessen bestaat, wordt er getracht om de rivaliserende tendenzen van Chinese actoren en instituties zo goed mogelijk aanschouwelijk te maken.

Veranderingen in de interne balans van China's FPE

De formele bevoegdheid om besluiten te nemen ligt in beide periodes bij de PSC en FALSG (zie figuur 3.1). De PSC blijft de institutie met het hoogste gezag. Binnen deze en andere groeperingen of ministeries is het gebruikelijk dat degenen met de hoogste rang in de partij meer zeggenschap bezitten. Knox en Jacobsen (2010: 4) stellen in dit opzicht: "Power and influence is determined by Party rank".⁴⁶ Deng werd toentertijd als een van de belangrijkste besluitvormers binnen de PSC beschouwd. Kaplan (2005: 18) stelt: "In the Deng era, although Deng is no longer the only initiator within the leading nuclear circle of major foreign policies, the basic dynamics have not substantially been altered". In zijn ambtsperiode hebben maar weinig PSC leden ervaring oftewel expertise gehad op het gebied van de internationale betrekkingen (Tretiak, 1981: 138). De derde generatie van PRC leden onder de leiding van Jiang, daarentegen, deed meer buitenlandervaring op en de meeste leden spreken zelfs één of meerdere buitenlandse talen (Kaplan, 2005: 18). Individuele PSC leden zijn steeds assertiever geworden en er is in de periode van Jiang een tendens zichtbaar die op een meer consensusgerichte besluitvorming lijkt te duiden. Swaine (1998: 22) stelt: "In extreme cases, a majority of PBSC members could seek to alter or reverse a key foreign policy decision". Echter, uit interviews die Swaine heeft gehouden blijkt dat deze situatie zich nog nooit heeft voorgedaan (Swaine, 1998: 22).

Deng heeft in zijn ambtsperiode steun van gelijkgezinde partijgenoten ontvangen om China tot voorspoed te brengen. Daarentegen heeft Jiang in zijn ambtsperiode minder macht in de subarena van het buitenlands beleid gehad en minder steun ontvangen dan zijn voorganger. Cabestan (2009: 66) beweert dat Jiang zelfs in 1995-1996 nog een relatief zwakke positie heeft gehad en pas vanaf 1998 erin slaagde om zijn macht door de overname van het voorzitterschap van FALSG te consolideren. FALSG werd in de jaren '80 en het begin van de jaren '90 niet door de *paramount leader* geleid maar door hoge functionarissen zoals Li Xiannian (president van 1983-1988), Yang Shangkun (president van 1988-1993) en Li Peng (premier van 1993-1998) (Cabestan, 2009: 64-65). Door het voorzitterschap van de FALSG over te nemen heeft Jiang zodoende een sterkere positie weten te verkrijgen. Swaine (1998: 27) stelt: "Jiang's foreign policy statements and interactions can influence the tenor and direction of China's foreign policy line in significant ways". Echter, de rivaliteit onder individuele partijleden blijft vrij hoog. Dit was in het bijzonder het geval tussen Jiang en Li Peng in de subarena van het buitenlands beleid, alhoewel Jiang zich bij de meeste beslissingen van Li heeft neergelegd (Swaine, 1998: 29). Het laat zien dat het Chinese leiderschapssysteem in de jaren '90 meer door collectiviteit gekenmerkt. Auteurs zoals Bachmann (1998: 37) spreken van een pluralistisch systeem.

⁴⁶ Dit geldt vervolgens ook voor andere overheidsinstanties en hun succes in het Chinese politieke systeem.

De Chinese FPE lijkt naar buiten toe een consensusgerichte groep te vormen, terwijl de rivaliteit onderling vrij hoog blijkt te zijn. Het zou geconstateerd kunnen worden dat de machtspositie van de Chinese FPE formeel gezien misschien niet veranderd lijkt te zijn, maar vermoedelijk is de macht door informele processen wel afgenomen. In de literatuur wordt vaak verwezen naar een vrij uitgebreid netwerk van informele verbanden die de politieke en economische zaken voor een groot deel lijken te bepalen. Dit netwerk zal wellicht kunnen verklaren hoe het Chinese politieke systeem werkt.

De formele bevoegdheid van overheidsinstituties om besluiten uit te voeren vertoont wel duidelijke formele veranderingen. Als eerst wordt zichtbaar dat er sinds de opening van China eind van de jaren '70 het aantal actoren omtrent het buitenlands beleid enorm is toegenomen en dat de rivaliteit tussen ministeries hierdoor is gestegen. Steeds meer diplomaten, experts, handelaren en bankiers zijn bij de uitvoering van het buitenlands beleid betrokken. De verdeling van bevoegdheden binnen en tussen de ministeries verandert voortdurend. De MFA is lang niet meer het belangrijkste ministerie voor de uitvoering van het buitenlands beleid. Tijdens internationale onderhandelingen zijn vertegenwoordigers van het MFA nog aanwezig, maar vaak wordt het beleid door experts uitgevoerd. De invloed van de minister van Buitenlandse Zaken is volgens Jacobsen en Knox (2010: 8) onafgebroken gedaald. Hiernaast is MOFTEC een invloedrijke concurrent voor de MFA geworden. Vaak bestaat er tussen de MFA en MOFTEC onenigheid over het geven van financiële hulp, het uitvoeren van infrastructuur projecten en het sluiten van *resource deals* (Jacobsen en Knox, 2010: 10; Brautigam, 2009: 111).

Als we specifiek naar het Afrikabeleid kijken, dan valt op dat het aantal actoren in de periode van onderzoek vooral vanaf de jaren '90 enorm is toegenomen. Niet alleen het ministerie van Buitenlandse Zaken en MOFTEC zijn er vertegenwoordigd, maar ook de ministeries van Handel en Financiën, vertegenwoordigers van provinciale en lokale Chinese overheden, statelijke en private bedrijven, banken en denktanks. Cabestan (2009: 64) spreekt van een 'significant decentralization'. Ook al hebben deze actoren geen directe inspraak in het besluitvormingsproces van de PSC en FALSG, het blijft onzeker of zij altijd in het verlengde van de besluiten handelen en deze één op één implementeren.

De invloed van vetospelers op de besluitvorming

De invloed van het PLA (het leger) als potentiële vetospeler met betrekking tot het besluitvormingsproces is tussen 1978 en 2002 vergaand veranderd. Tijdens de ambtsperiode van Deng was het PLA nog door leden in de PSC vertegenwoordigd en heeft veel invloed kunnen uitoefenen op de besluitvorming. Echter, Deng heeft er geleidelijk voor gezorgd dat het PLA ging professionaliseren, waarbij de autoriteit van generaals binnen de PSC en andere civiele organisaties is afgenomen (Cabestan, 2009: 64). Met de pensionering van Liu Huaqing in 1997 is er geen PLA-vertegenwoordiger meer lid van de PSC geweest. Dit betekent ook, dat PLA-leden zich op hogere

bestuurslagen met betrekking tot het buitenlands beleid minder kunnen inmenging in het besluitvormingsproces.

Paragraaf 5.5 laat zien dat de Chinese FPE ondanks rivaliteit tussen de leden erin slaagt om consensus te bereiken. De formele interne processen die hieraan voorafgaan zijn voor de onderzoeker nauwelijks bekend en er zijn weinig beleidsdocumenten die hierin inzicht geven. De PSC en FALSG houden in beide ambtsperiodes de *status quo* overeind en hebben als enigen de bevoegdheid om besluiten te nemen. Zij moeten hun beleid niet tegenover vetospelers verantwoorden aangezien er formeel geen oppositionele wetgevende instituties bestaan die besluiten kunnen blokkeren. Hierdoor kan aangenomen worden dat de machtspositie van de Chinese FPE formeel gezien nauwelijks sterker is geworden, maar er in de tussentijd allerlei informele processen de machtspositie van de Chinese FPE verzwakken.

Hoofdstuk 6: Conclusie

6.1 Inleiding

De doelstelling van dit onderzoek was om door middel van het neoklassieke realisme een verklaring te vinden voor de uitbreiding van China's Afrikabeleid, met als symbool de oprichting van FOCAC. China's nieuwe rol in het internationale systeem vormt een recent onderwerp, waarbij onder academici en leken veel onenigheid bestaat over de gevolgen van deze verandering. Deze masterscriptie levert een bijdrage aan het debat omtrent de verklaringskracht van het neoklassieke realisme en zijn meerwaarde binnen het realistische onderzoeksprogramma.

In dit hoofdstuk zullen de voornaamste onderzoeksresultaten van dit onderzoek worden besproken en wordt een oordeel gegeven over het gebruik van het neoklassieke realisme met betrekking tot het verklaren van China's Afrikabeleid tussen 1978 en 2002. Bovendien worden in dit laatste hoofdstuk de tekortkomingen van het neoklassieke realisme aangestipt en zullen een aantal opties voor verder onderzoek aanbevolen worden.

6.2 De onderzoeksresultaten

Om te beoordelen of het neoklassieke realisme de uitbreiding van China's buitenlands beleid jegens Afrika kan verklaren zijn er in hoofdstuk drie drie onderzoekshypothesen uit de theoretische verwachtingen afgeleid. Vervolgens werd in hoofdstuk vier een schets gegeven van de Chinees-Afrikaanse historische betrekkingen. Ten slotte werden de onderzoekshypothesen in hoofdstuk vijf getoetst, waardoor een antwoord gegeven kan worden op de onderzoeksvraag: Onder welke voorwaarden heeft de toename van China's macht geleid tot de uitbreiding van China's Afrikabeleid? Het antwoord op deze vraag is, dat er zowel een toename van China's absolute en relatieve macht als ook een uitbreiding van China's Afrikabeleid bevestigd kan worden, maar aan de hand van de interveniërende variabelen, die in dit onderzoek geselecteerd zijn, niet met zekerheid kan worden verklaard onder welke voorwaarden deze uitbreiding tot stand is gekomen.

Voor de onderzoekshypothesen zijn de volgende resultaten gevonden:

Hypothese 1a:

Als de relatieve macht van China toeneemt, dan zal het buitenlands beleid van China veranderen, als de perceptie van de Chinese FPE van de relatieve macht positief verandert en de machtspositie van de Chinese FPE sterk is.

In dit onderzoek werd ervan uitgegaan dat China's relatieve macht in de periode van 1978 tot en met 2002 zou zijn toegenomen. Deze aanname werd door de onderzoeksresultaten in paragraaf 5.2

bevestigd. De analyse van China's absolute macht in tabel 5.1 heeft aangetoond dat de sterkste groei van China's BBP tussen 1991 en 1996 kan worden gemeten. Daarnaast zijn de militaire uitgaven tussen 1997 en 2002 aanzienlijk gegroeid. De analyse van tabel 5.2 heeft duidelijk aangegeven dat China's relatieve macht ten opzichte van de VS is gegroeid. Bovendien heeft China Rusland behalve in de militaire uitgaven reeds rond 1994 ingehaald.

Vervolgens werd verwacht dat China's Afrikabeleid zou gaan uitbreiden. Ook deze aanname kon door de onderzoeksresultaten in paragraaf 5.3 worden bevestigd. De ambities en reikwijdte van China's Afrikabeleid zijn uitgebreid. Het aantal bezoeken van Chinese afgevaardigden aan Afrika en China's bilaterale handelsovereenkomsten met Afrikaanse landen zijn vooral sinds 1995 enorm toegenomen. Hierbij gaat China's voorkeur nog steeds uit naar het sluiten van bilaterale betrekkingen en zijn er op multilateraal gebied weinig tot geen verdragen tussen China en een aantal Afrikaanse landen aanwijsbaar. Alleen op politiek gebied worden tendenties van multilaterale samenwerking zichtbaar. China's Afrikabeleid is zodoende geïntensiveerd, maar niet van karakter veranderd.

De verwachting omtrent de interveniërende variabelen blijkt echter niet op te gaan. Onderzoekshypothese 1a kan op basis van de analyse van de perceptie en de machtspositie van de Chinese FPE niet worden bevestigd. Aan de ene kant laten de onderzoeksresultaten in paragraaf 5.4 wel zien dat de perceptie van de Chinese FPE in de periode tussen 1978 en 2002 in zekere mate positief is veranderd. In dit onderzoek is vastgesteld dat de Chinese FPE de aanvankelijke tendentie van een multipolaire wereldorde steeds realistischer heeft beoordeeld en de perceptie van een nadelige positie in het internationale systeem is afgenomen. Er is ook geconstateerd dat de Chinese FPE terughoudend gebruik heeft gemaakt van begrippen die China als een 'opkomende grootmacht' presenteren. In dit verband is er eveneens sprake van een afname van directe uitspraken over het zijn van een ontwikkelingsland. Kortom, het criterium van een positieve perceptie kan worden bevestigd.

Aan de andere kant blijkt uit paragraaf 5.5 dat de machtspositie van de Chinese FPE niet met zekerheid als sterk kan worden beoordeeld. Formeel gezien ligt de zeggenschap over de besluitvorming bij de PSC en FALSG en is hier weinig aan veranderd. Zover het bekend is of zoals het door Chinese beleidsmakers gesuggereerd wordt, kan bijna altijd consensus worden bereikt over vraagstukken die betrekking hebben op China's buitenlands beleid. Daarnaast zijn er geen formele overheidsinstituties aanwezig die de *status quo* van de wetgevende instituties aantasten. Dat wil zeggen, formele vetospelers in het Chinese politieke systeem beschikken niet over voldoende macht om besluiten te blokkeren. Toch kan uit de onderzoeksresultaten worden geconcludeerd, dat met name informele verbanden het Chinese politieke systeem voor een groot deel blijken te bepalen. Bovendien is er in de ambtsperiode van Jiang verandering opgetreden. Uit dit onderzoek is gebleken dat de positie van hoge ambtenaren en hun netwerk van informele verbanden binnen overheidsinstituties bij de vormgeving van het buitenlands beleid beslissend kunnen zijn. De rivaliserende tendenzen binnen de FPE en haar instituties zijn sinds de groeiende internationalisering van China alleen maar toegenomen. Het aantal uitvoerende instanties omtrent het buitenlands beleid en actoren die het beleid gaan

implementeren is in de ambtsperiode van Jiang minder goed te overzien dan in de ambtsperiode van Deng. Zodoende kan de machtspositie van de FPE vermoedelijk mede door het ondoorzichtige netwerk van informele verbanden zwakker worden beoordeeld als verwacht. Naar deze informele processen zal meer onderzoek moeten worden gedaan, aangezien deze misschien kunnen verklaren hoe de Chinese FPE ondanks rivaliteiten erin slaagt om consensus te bereiken.

Concluderend moet onderzoekshypothese 1a worden verworpen, aangezien niet met zekerheid kan worden bevestigd dat er zowel sprake is van een positieve verandering in de perceptie van de Chinese FPE als ook de aanwezigheid van een sterke machtspositie van de FPE.

Hypothese 2a:

Als de relatieve macht van China toeneemt, dan zal het buitenlands beleid van een staat niet veranderen, als de perceptie van de Chinese FPE niet verandert en de binnenlandse machtspositie van de FPE sterk is.

Hypothese 3a:

Als de relatieve macht van een staat toeneemt, dan zal het buitenlands beleid van China niet veranderen, als de perceptie van de Chinese FPE wel verandert en de binnenlandse machtspositie van de FPE zwak is.

De onderzoekshypothesen H2a en H3a beschrijven dat het buitenlands beleid niet uitgebreid wordt als de perceptie van de Chinese FPE en hun machtspositie niet allebei een positief effect vertonen. In dit onderzoek is vastgesteld dat de perceptie van de Chinese FPE wel positief is veranderd, maar niet met zekerheid kan worden bevestigd dat de machtspositie van de Chinese FPE evenzeer sterk kan worden genoemd. Echter, beide onderzoekshypothesen voorspellen dat China's Afrikabeleid in dit geval niet zal gaan uitbreiden. De onderzoeksresultaten in paragraaf 5.3 hebben desondanks bevestigd dat het beleid zowel in reikwijdte als ook ambitie is uitgebreid. Zodoende moeten ook de onderzoekshypothesen H2a en H3a verworpen worden.

6.3 Theorie en werkelijkheid

Het neoklassieke realisme is in dit onderzoek gekozen, aangezien deze theorie door verschillende auteurs als veelbelovende bruggenbouwer en verbetering van het realistische onderzoeksprogramma wordt aangeprezen. In dit onderzoek zijn twee interveniërende variabelen getest, namelijk de perceptie en de machtspositie van de FPE. Beide variabelen zijn in het artikel van Rose als verklarende variabelen voor de verandering van het buitenlands beleid van een staat aangedragen. Aanhangers van het realistische onderzoeksprogramma beoordelen veranderingen in de werkelijkheid – zij het de verandering van de polariteit van het internationale systeem of de verandering van de relatieve macht van een staat – hoofdzakelijk aan de hand van de verandering van materiële capaciteiten. Ook in dit onderzoek is hoofdzakelijk op basis van materiële aspecten naar de uitbreiding van China's

Afrikabeleid bekeken. Het resultaat van dit onderzoek is, dat alle drie onderzoekshypothesen zijn verworpen omdat er anomalieën in de empirie zijn opgetreden die niet overeenkomen met de verwachtingen van neoklassieke realisten.

Ten eerste werd opgemerkt dat neoklassieke realisten zoals Aaron Friedberg verwachtten dat opkomende staten snel tot ‘troublemakers’ in het internationale systeem zouden transformeren. In dit onderzoek wordt duidelijk dat de Chinese FPE in beleidsdocumenten veel moeite doen om aan te geven dat China zich ten opzichte van andere landen vreedzaam zal gedragen en zich niet zal inmengen in de interne aangelegenheden van andere staten. Echter, het is de vraag of omliggende buurlanden dit beeld van China zullen bevestigen. Of het daadwerkelijke gedrag van China overeenkomt met het beeld dat door de Chinese FPE wordt uitgedragen, is een vraag die buiten het bestek van dit onderzoek valt, maar wel nader onderzoek verdient.

Ten tweede blijkt uit de analyse van de perceptie van de FPE dat normen en waarden ook invloed hebben op China’s omgang met andere landen. In dit onderzoek is weinig ingegaan op de mate waarin Chinese normen en waarden van Westerse normen en waarden verschillen en in welke mate zij China’s gedrag in het internationale systeem beïnvloeden. Hiernaast moet de vraag gesteld worden in welke mate China zich Westerse normen en waarden eigen heeft gemaakt. In het bijzonder zou achterhaald moeten worden in welke mate de politieke cultuur in China in haar normen en waarden van de Westerse cultuur verschilt. In tegenstelling tot Westerse systemen lijkt het Chinese systeem of de Chinese cultuur wel meer ruimte te geven voor langetermijndenken, iets waar Westerse regeringen vanwege de ambtsperiode van 4-5 jaar over het algemeen minder goed in slagen. Daarnaast zal FOAC ook als onderzoeksobject kunnen dienen om meer informatie te verkrijgen over de normen en waarden die China in het contact met andere landen handhaaft. In dit opzicht beschouwen Gazibo en Mbabia (2012: 62) FOAC als een ‘socialization function (...) it produces a *habitus*, that is to say, a deeply embedded set of rules that guide sustainable practices, tastes, choices and aspirations of actors that, however, interpret, and also influence, the norms that guide them’.

Ten derde werd in dit onderzoek naar het formele besluitvormingsproces in China gekeken. In tegenstelling tot de verwachtingen blijkt de machtspositie van de Chinese FPE als gevolg van interne rivaliteiten op allerlei niveaus zwakker te zijn dan verwacht. Een analyse van secundaire bronnen laat vermoeden dat er altijd consensus wordt bereikt over de belangrijkste politieke besluiten omtrent het buitenlands beleid. Hoewel de machtspositie van Jiang in 1995-1996 relatief zwak leek te zijn, tonen de onderzoeksresultaten aan dat rond 1995 juist een piek omtrent de uitbreiding van het Chinese buitenlands beleid in Afrika te meten is. Een netwerk van informele verbanden (*guanxi*) blijkt in grote mate invloed te hebben op de stabiliteit van het Chinese systeem en de machtspositie van de Chinese FPE. Het informele netwerk omvat vermoedelijk alle lagen van de Chinese maatschappij, bestaand uit invloedrijke familieleden en bekenden, economische en maatschappelijke organisaties en externe actoren. *Guanxi* zijn anders dan in Westerse landen blijkbaar veel duidelijker verweven met de verschillende zakelijke sectoren. Hierdoor moet in dit onderzoek ook de vraag worden gesteld in

welke mate onze Westerse theorieën voldoende erin slagen om uitspraken te kunnen doen over niet-Westerse politieke systemen.

6.4 Beperkingen tijdens het onderzoek

Tijdens het onderzoek is gebleken dat het verzamelen van informatie voor de Chinees-Afrikaanse betrekkingen vrij veel kennis vergt.

Ten eerste bleek tijdens het onderzoek dat het gebrek aan taalvaardigheid omtrent het Mandarijn mogelijk een probleem kan vormen. Ook al is er een redelijk aantal van beleidsteksten in het Engels beschikbaar, het zou zo maar kunnen gebeuren dat de onderzoeker belangrijke informatie mist die alleen maar in Mandarijn beschikbaar is. Kortom, de onderzoeker moet zich ervan bewust zijn dat bij vertaalde Chinese beleidsdocumenten misschien extra veel aandacht is besteed aan de adressanten en dienaangaande de boodschap in deze vertalingen in haar betekenis eventueel gedeeltelijk afwijkt van de originele teksten. Het blijft daarom moeilijk om in te kunnen schatten in welke mate de terminologie die in beleidsteksten en toespraken wordt gebruikt, doelbewust is gekozen. Hieruit volgt een verdere barrière. De onderzoeker moet bij het gebruik van vertalingen goed kunnen inschatten wanneer er sprake is van perceptie die inherent is aan de overtuigingen van de Chinese FPE.

Ten tweede is bij de zoektocht naar bilaterale en multilaterale Chinees-Afrikaanse betrekkingen gebleken dat er geen gedetailleerde overzichten bestaan over bezoeken, handelsovereenkomsten of andere samenwerkingsverbanden. De website van China.org.cn was een grote hulp bij het samenstellen van de tabellen over de bezoeken van Chinese staatshoofden en bilaterale handelsovereenkomsten. Op deze website zijn alle Afrikaanse landenprofielen beschikbaar, uitgewerkt met een historische overzicht van de Chinees-Afrikaanse betrekkingen. Echter, het valt op dat de landenprofielen door verschillende auteurs zijn geschreven en her en der een bepaalde structurering ontbreekt.

Ten derde zijn er een aantal onderzoeken gedaan naar de machtspositie van de Chinese FPE die een vrij gedifferentieerd beeld geven van de machtsverhoudingen binnen de CCP en tussen de verschillende overheidsinstituties. De onderzoeker is als gevolg van een gebrek aan tijd en financiële middelen grotendeels afhankelijk van secundaire bronnen en het is moeilijk aan de hand van deze onderzoeken een gefundeerd antwoord te geven op de vraag hoe sterk China's interne machtsstructuren zijn.

6.5 Aanvullingen op het onderzoek

Met dit onderzoek is de eerste stap gezet om China's Afrikabeleid met behulp van het neoklassieke realisme te onderzoeken. Het neoklassieke realisme kan worden beschouwd als een *middle range theory*. Hierdoor kunnen er interveniërende variabelen op statelijk en individueel niveau in de analyse worden opgenomen. Bij toekomstig onderzoek naar de verandering van China's buitenlands beleid zou een meer constructivistische benadering bij de interveniërende variabelen kunnen worden

toegepast. Allereerst gaan normen en waarden vooraf aan de perceptie van Chinese beleidsmakers. Deze zouden moeten worden onderzocht om meer kennis te verkrijgen over de ideële factoren die een rol hebben gespeeld bij de verandering van China's Afrikabeleid. In dit opzicht zou getoetst moeten worden of FOCAC een ander middel vormt om China's reeds bestaande strategieën te realiseren. In dit geval zou er sprake zijn van *simple learning*. Of heeft de mentaliteit van Chinese beleidsmakers omtrent de samenwerking met andere landen zich dusdanig veranderd dat er sprake is van *complex learning* en China zich vanuit overtuiging heeft aangepast?

Ten tweede zou de invloed van de Chinese leiders Deng Xiaoping en Jiang Zemin, evenals de invloed van de recente leiders Hu Jintao en Xi Jinping verder moeten worden toegelicht als een van de verklarende interveniërende variabelen. Anders dan in Westerse landen, lijkt de invloed van de *paramount leader* in China nog steeds doorslaggevend te zijn voor veranderingen in het buitenlands beleid. In hoeverre het buitenlands beleid door de persoonlijkheid en de ideeën van de desbetreffende leider wordt beïnvloed, zou aan de hand van de variabelen kunnen worden getest die Margaret G. Hermann (1989) in haar artikel *Who makes Foreign Policy Decisions and How: An Empirical Inquiry* beschrijft.

Ten derde zou de invloed van de VS op China nader uiteengezet moeten worden en zodoende een meer holistisch beeld te verkrijgen over de invloedssferen die op politiek en macroeconomisch gebied een rol spelen. Hiernaast kan worden beoordeeld welke invloed deze processen op het gedrag van staten heeft.

Ten slotte zou meer onderzoek gedaan kunnen worden naar het *China-Africa Forum* zelf. Dit zou vergeleken kunnen worden met de fora die China na 2000 heeft gesticht, namelijk het *China-Arab Cooperation Forum* en met het voorgestelde *China-Latin America and the Caribbean Cooperation Forum*.

Literatuurlijst

- Alden, C. (2007), *China in Africa*, New York: International African Institute.
- Anshan, L. (2005), 'African Studies in China in the Twentieth Century: A Histogramical Survey', *African Studies Review*, 48 (1), 59-87.
- Bachmann, D. (1998), 'Structure and Process in the Making of Chinese Foreign Policy': in S.S. Kim ed., *China and the World: Chinese Foreign Policy Faces in the New Millenium*, Oxford: Westview Press, 34-54.
- Brautigam, D. (2009) *The Dragon's Gift. The Real Story of China in Africa*, New York: Oxford University Press.
- Cabestan, J.P. (2009), 'China's Foreign- and Security-policy Decision-making Processes under Hu Jintao', *Journal of Current Chinese Affairs*, 38 (3), 63-7.
- Callan, T. (2011), 'A Theoretical Perspective on Northern Cooperation in Africa', in: T. Chafer & G. Cumming ed., *From Rivalry to Partnership? New Approaches to Challenges of Africa*, Farnham: Ashgate Publishing Limited, 13-22.
- Checkel, J.T. (2001), 'Why Comply? Social Learning and European Identity Change', *International Organization*, 55 (3), 553-588.
- Cheng, J.Y.S en H. Shi (2009), 'China's African Policy in the Post-Cold Era', *Journal of Contemporary Asia*, 39 (1), 87-115.
- Cheung, P.T.Y. & J.T.H. Tang (2001), 'The External Relations of China's Provinces', in: D.M. Lampton ed., *The Making of Chinese Foreign and Security Policy in the Era of Reform*, Stanford: Stanford University Press, p. 91-120.
- Christensen, T., K.E. Jørgensen & A. Wiener (1999), 'The social construction of Europe', *Journal of European Public Policy*, 6 (4), 528-544.
- Davis, P. (2007), *China and the end of poverty in Africa – toward mutual benefit?* Sundbyberg: Diakonia.
- Enuka, C. (2010), 'The Forum On China-Africa Cooperation (FOCAC): A Framework For China's Re-Engagement With Africa In The 21st Century', *Pakistan Journal of Social Science*, 30 (2), 209-218.
- Frynas, J.G. & M. Paulo (2006), 'A New Scramble for African Oil? Historical, Political, and Business Perspectives', *African Affairs*, 106/423, 229-251.
- Gaye, A. (2008), 'China in Africa. Why the West is worried', *New African*, 471, 12-18.
- Gazibo, M. & O. Mbatia (2012), 'Reordering International Affairs: The Forum On China-Africa Cooperation', *Austral: Brazilian Journal of Strategy & International Relations*, 1 (1), 51-74.
- Harris, A. (1997), 'Notes and Comments. On 'Scope conditions' in Sociological Theories', *Social and Economic Studies*, 46 (4), 123-128.
- Hermann, M.G. (1989), 'Who makes Foreign Policy Decisions and How: A Empirical Inquiry', *International Studies*, 33, 361-387.

- Herrmann, R.K. (2002), 'Linking Theory to Evidence in International Relations' in: W. Carlsnaes, T. Risse & B.A. Simmons ed., *Handbook of International Relations*, London: Sage Publications Ltd., 119-136.
- Jacobsen, L. & D. Knox (2010), *New Foreign Policy Actors in China*, Solna: Stockholm International Peace Research Institute, <http://books.sipri.org/files/PP/SIPRIPP26.pdf>.
- Johnston, A.I. (1998), 'International Structures and Chinese Foreign Policy', in Samuel S. Kim ed., *China and the World: Chinese Foreign Policy Faces in the New Millenium*, Oxford: Westview Press, 55-90.
- Juneau, T. (2010), 'Neoclassical Realist Strategic Analysis: A statement', *European Consortium on Political Research, Graduate Student Conference*, Dublin 30 August- 1 September, <http://www.ecprnet.eu/databases/conferences/papers/308.pdf>.
- Kaplan R.A. (2005), *An Analysis of China's Foreign Policy and National Security Decision-Making Support Structure*, Department of Defense, USA: Counterintelligence Field Activity (CIFA), <http://www.higginsctc.org/otherissue/ChinaStudy.pdf>.
- Klare, M. & D. Volman (2006), 'America, China & the Scramble for Africa's Oil', *Review of African Political Economy*, 33 (108), 297-309.
- Kong, M. (2003), 'Sino-African Relations and China's Policy towards Africa', *Chinese Academy of Social Sciences*, http://bic.cass.cn/english/InfoShow/Arcitle_Show_Conference_Show.asp?ID=32&Title=Africa%20Beyond%202000&strNavigation=Home-%3EForum-%3EPart%20%E2%85%Africa%27s%20Relations%20With%20the%20Rest%20of%20the%20World&BigClassID=4&SmallClassID=11.
- Lai, H. (2010), *The domestic sources of China's foreign policy: regimes, leadership, priorities, and process*, Abingdon: Routledge.
- Large, D. (2008), 'Beyond 'Dragon in the Bush': The study of China –Africa relations', *African Affairs*, 107 (426), 45-61.
- Layne, C. (1993), 'The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise', *International Security*, 17 (4), 5-51.
- Lawrence, S.V. (2011), 'Testimony Before the U.S.-China Economic and Security Review Commission Hearing on "China's Foreign Policy: Challenges and Players"', *Congressional Research Service*, http://www.uscc.gov/hearings/2011hearings/written_testimonies/11_04_13_wrt/11_04_13_lawrence_testimony.pdf, geraagpleegd op 24.06.2012.
- Lieshout, R.H. (1993), *Anarchie en Hierarchie. Een theorie van internationale betrekkingen en buitenlandse politiek*. Bussum: Cautinho.
- Martin, M.F. (2010), 'Understanding China's Political System', *Congressional Research Service*, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41007.pdf>.

- Mearsheimer, J.J. (1994-1995), 'The False Promise of International Institutions', *Security Security*, 19 (3), 5-49.
- Miller, A. (2008), 'The CCP Committee's Leading Small Groups', *China Leadership Monitor*, No. 26, 1-21, <http://media.hoover.org/sites/default/files/documents/CLM26AM.pdf>.
- Muekalia, D.J. (2004), 'Africa and China's Strategic Partnership', *African Security Review*, 13 (1), 5-11.
- Ning, L. (2001), 'The Central Leadership, Supraministry Coordinating Bodies, State Council Ministries, and Party Departments', in: D.M. Lampton ed., *The Making of Chinese Foreign and Security Policy in the Era of Reform*, Stanford: Stanford University Press, p. 39-60.
- Onbekend auteur (Economist 2006) 'Never too late too scramble', *The Economist*, gepubliceerd op 26.10.2006, <http://www.economist.com/node/8089719>, geraadpleegd op 24.06.2012.
- Onbekend auteur (MFA, 2000), 'President Jiang Zemin's Visit to Six African Countries' gepubliceerd op 17.11.2000, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/ziliao/3602/3604/t18035.htm> geraadpleegd op 23.06.2012.
- Rathburn, B. (2008), 'A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism', *Security Studies*, 17, 294-321.
- Rose, G. (1998), 'Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy', *World Politics*, 51 (3), 144-172.
- Roy, D. (2003), 'China's Reaction to American Predominance', *Survival*, 45 (3), 57-78
- Sautman, B. & Y. Hairong (2007), 'Friends and Interests: China's Distinctive Links with Africa', *African Studies Review*, 50 (3), 75-114.
- Shelton G. & F. Paruk (2008) 'The Forum on China-Africa cooperation. A strategic opportunity', *Monograph 156*, Johannesburg: *Institute for Security Studies*, <http://www.siiis.org.cn/sinoafrica/pdf/ZHANG%20Chun.pdf>.
- Swaine, M.D. (1998), *The Role of the Chinese Military in National Security Policymaking*, Washington, D.C.: RAND, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/2007/MR782-1.pdf.
- Schweller, R.L. (2003), 'The Progressiveness of Neoclassical Realism' in: Elman, C. and M. Fendius Elman, *Progress in international relations: appraising the field*. Cambridge: MIT Press, p. 311-347.
- Schweller, R.L. (2006), *Unanswered Threats. Political Constraints on the Balance of Power*, Princeton: Princeton University Press.
- Taliaferro, W., S.E. Lobell & N.M. Ripsman (2009), 'Introduction: Neoclassical realism, the state, and foreign policy' in: Lobell, S.E., N.M. Ripsman & Jeffrey W. Taliaferro (2009), *Neoclassical Realism, The State and Foreign Policy*. Cambridge: Cambridge University Press, p.1-41.
- Taylor, I. (1998), China's Foreign Policy towards Afrika in the 1990s, *The Journal of Modern African Studies*, 36 (3), 443-460.
- Taylor, I. (2006), *China and Africa. Engament and compromise*, New York: Routledge.

- Taylor, I. (2010), *The International Relations of Sub-Saharan Africa*, New York: The Continuum International Publishing Group Inc.
- Taylor, I. (2011), *The Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC)*, New York: Routledge.
- Teufel Dreyer, J. (2010), *China's Political System. Modernization and Tradition*, Boston: Pearson Longman.
- Tretiak, D. (1981), 'Who makes Chinese Foreign Policy today', *The Australian Journal of Chinese Affairs*, 5, 137-157.
- Tsebelis, G. (2002), *Veto Players: How Political Institutions Work*, New York: Princeton University Press.
- Tull, D.M. (2006), 'China's engagement in Africa: scope, significance and consequences', *Journal of Modern African Studies*, 44 (3), 459-479.
- Waltz, K.N. (1979), *Theory of International Politics*. New York: McGraw-Hill.
- Waltz, K.N. (1993), 'The Emerging Structure of International Politics', *International Security*, 18 (2), 44-79.
- Waltz, K.N. (1996), 'International Politics Is Not Foreign Policy', *Security Studies*, 6 (1) 54-57.
- Whiting, A.S. (1983), 'Assertive Nationalism In Chinese Foreign Policy', *Asian Survey*, 23 (8), 913-933.
- Wohlforth, W.C. (2003), 'Measuring Power – and the Power of Theories', in: Vasquez en Elman (red.), *Realism and the Balancing of Power. A New Debate*, Upper Saddle River: Prentice Hall, 250–265.
- Wohlforth, W.C. (2009), 'Unipolarity, Status Competition, and Great Power War', *World Politics*, 61 (1), 28-57.
- Yin, R.K. (2003), *Case Study Research. Design and Methods*, Thousand Oaks: Sage Publications.
- Jiang, Z. (2000), 'China and Africa-Usher in the New Century Together', Speech op 10.10.2000, <http://www.focac.org/eng/ltada/dyjbzjhy/SP12009/t606804.htm> geraadpleegd op 23.06.2012.
- Zhang, Z. (2011), 'Promoting FOCAC more maturely in the next decade', *Law, Democracy & Development*, 15, 500-513.

Data

<http://data.worldbank.org/country>
<http://www.sipri.org/databases/milex>

Afbeelding voorkant:

<http://www.world-affairs.org/china-in-africa/>

Documenten voor de inhoudsanalyse

Deng Xiaoping (1984), '*Selected Works of Deng Xiaoping Vol.2*', Beijing: Foreign Language Press.

<http://archive.org/details/SelectedWorksOfDengXiaopingVol.1>

Deng Xiaoping (1994), '*Selected Works of Deng Xiaoping Vol.3*', Beijing: Foreign Language Press.

<http://archive.org/details/SelectedWorksOfDengXiaopingVol.3>

Report to the 12th National Congress of the Communist Party of China

http://www.bjreview.com.cn/90th/2011-04/12/content_357550_9.htm

Full Text of Jiang Zemin's Report at 14th Party Congress

http://www.bjreview.com.cn/document/txt/2011-03/29/content_363504_13.htm

Jiang Zemin's Report at the 15th National Congress of the Communist Party of China

<http://www.fas.org/news/china/1997/970912-prc.htm>

Full Text of Jiang Zemin's Report at 16th Party Congress

<http://www.china.org.cn/english/features/49007.htm>

China: Arms Control and Disarmament (November 1995)

<http://www.china-un.ch/eng/bjzl/t176939.htm>

China's National Defense (July 1998)

<http://www.fas.org/nuke/guide/china/doctrine/cnd9807/index.html>

China's National Defense in 2000

<http://www.china.org.cn/e-white/2000/index.htm>

China's National Defense in 2002

<http://english.people.com.cn/features/ndpaper2002/nd.html>

China and Africa-Usher in the New Century Together, speech by Jiang Zemin (2000)

<http://www.focac.org/eng/lttda/dyjbzjhy/SP12009/t606804.htm>

To Intensify China-Africa Cooperation for a Brilliant Future, speech by minister Shi Guangsheng of MOFCOM (2000)

<http://www.focac.org/eng/lttda/dyjbzjhy/SP12009/t606809.htm>

Speech by Foreign Minister Tang Jiaxuan at Forum on China-Africa Cooperation (2000)

<http://www.focac.org/eng/lttda/dyjbzjhy/SP12009/t606806.htm>

Andere documenten

Beijing Declaration of the Forum on China-Africa Cooperation

<http://www.fmprc.gov.cn/zflt/eng/zyzl/hywj/t157833.htm>

Programme for China-Africa Cooperation in Economic and Social Development

<http://www.focac.org/eng/lttda/dyjbzjhy/DOC12009/t606797.htm>

Websites

MOFCOM: http://tradeinservices.mofcom.gov.cn/en/b/news_101241.shtml

MFA: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/>

FOCAC: <http://www.focac.org/eng/>

China.org.cn: <http://www.china.org.cn/>

Appendix

Bijlage 1: Cijfers voor de berekening van de groei (tabel 5.1)

	BBP (miljard US\$)	Import (miljard US\$)	Export (miljard US\$)	Landbouw (miljard US\$)	Militaire uitgaven (miljoen US\$)	Bevolkingsgroei
1973	137	5,17	5,92	45,6	-	881.940.000
1979	177	16,7	15	55,2	-	969.005.000
1985	307	40,75	28,25	87,22	-	1.051.040.000
1991	379	54,3	65,9	93,07	18,86	1.150.780.000
1997	953	164,42	207,24	174,21	23,84	1.230.075.000

Bron: Wereldbank en SIPRI

Bijlage 2: Originele cijfers van China, Rusland en de VS (tabel 5.2)

		BBP (miljard US\$)	Militaire uitgaven (miljoen US\$)	Bevolking	Industrie (miljard US\$)
1978	CHN	148	-	956.165.000	71
	RU	-	-	137.060.138	-
	VS	2276	-	222.585.000	717
1982	CHN	203	-	1.008.630.000	91
	RU	-	-	140.823.000	-
	VS	3238	-	231.664.000	983
1986	CHN	298	-	1.066.790.000	130
	RU	-	-	144.894.000	-
	VS	4425	-	240.133.000	1209
1990	CHN	357	17,94	1.135.185.000	148
	RU	517	259,73	148.292.000	233
	VS	5751	511	249.623.000	1493
1994	CHN	559	20,31	1.191.835.000	260
	RU	395	55,5	148.336.000	163
	VS	6993	421,92	263.126.000	1698
1998	CHN	1019	27,07	1.241.935.000	471
	RU	271	20,55	146.899.000	92
	VS	8741	366,92	275.854.000	1961
2002	CHN	1454	47,83	1.280.400.000	651
	RU	345	35,78	145.299.690	100
	VS	10600	432,45	287.625.193	2151

Bron: Wereldbank en SIPRI

Bijlage 3: 49 Afrikaanse staten zijn tegenwoordig lid van FOCAC (Figuur 5.1)

Algeria (1958)	Ethiopia (1970)	Niger (1974-1992, hersteld in 1996)
Angola (1983)	Gabon (1974)	Nigeria (1971)
Benin (1964-1966, hersteld in 1972)	Ghana (1972)	Rwanda (1971)
Botswana (1975)	Guinea (1959)	Sierra Leone (1971)
Burundi (1963-1965, hersteld in 1971)	Guinea-Bissau (1974-1990, hersteld in 1998)	Seychelles (1976)
Cameroon (1971)	Kenya (1963)	Senegal (1971-1996, hersteld in 2005)
Cape Verde (1976)	Lesotho (1983-1990, hersteld in 1994)	Somalia (1960)
Central Africa (1964-1991, hersteld in 1998)	Liberia (1977-1989, 1993-1997, hersteld in 2003)	South Africa (1998)
Chad (1972 -1997, hersteld in 1998)	Libya (1978)	Sudan (1959)

2006)		
Comoros (1975)	Madagascar (1972)	Tanzania (1964)
Congo (B) (1964)	Malawi (2007)	Togo (1972)
Congo (DRC) (1972)	Mali (1960)	Tunisia (1964)
Cote d'Ivoire (1983)	Mauritania (1965)	Uganda (1962)
Djibouti (1979)	Mauritius (1972)	Zambia (1964)
Egypt (1956)	Morocco (1958)	Zimbabwe (1980)
Equatorial Guinea (1970)	Mozambique (1975)	
Eritrea (1993)	Namibia (1990)	

Bron: <http://www.FOCAC.org/eng/ltida/ltjj/>

Bijlage 4: Staatsbezoeken van Chinese leiders aan Afrikaanse landen (Tabel 5.3 & 5.4)

Wanneer	Welke landen	Wie
1978-1981 38 bezoeken	Benin, Sierra Leone, Togo, Niger Congo (DRC) Guinee, Congo (B), Mali, Rwanda, Somalië, Ghana Rwanda Kameroen, Somalië Tanzania, Mozambique, Zambia, Congo (DRC) Burundi Somalië Kameroen, Equatoriaal-Guinea, Gabon Somalië Equatoriaal-Guinea Senegal Tanzania Burundi, Kenia, Mauritius, Seychellen, Djibouti Kameroen Comoren Guinee, Mali, Senegal, Ghana	Ji Pengfei (1978) Huang Hua (1978) Geng Biao (1978) Chi Haotian (1978) Chen Muhua (1978) Li Xiannian (1979) Wu Xueqian (1979) He Ying (1979) Liao Hansheng (1979) Liu Kai (1980) Luo Shuzhen (1980) Chen Muhua (1980) Huang Hua (1980) Ji Pengfei (1980) Gong Dafei (1981) Shi Lin (1981) Huang Hua (1981)
1982-1985 41 bezoeken	Egypte, Algerije, Marokko, Guinee, Gabon, Congo (DRC & B), Zambia, Zimbabwe, Tanzania, Kenia Mali, Benin, Togo Burundi, Rwanda Tanzania Senegal Angola Seychellen, Tanzania Sierra Leone, Nigeria, Benin, Togo, Mali, Liberia, Congo (DRC) Senegal Somalië Tanzania Djibouti Mauritius Burundi, Congo (DRC), Rwanda Kaapverdië, Senegal, Sierra Leone Kenia Lesotho	Zhao Ziyang (1982-1983) Liu Kai (1982) Han Huaizhi (1982) Xu Xin (1982) Peng Chong (1982) Gong Dafei (1983) Chen Muhua (1983) Tian Jiyun (1984) Li Peng (1984) Yang Jingren (1984) Huang Hua (1984) Rui Xingwen (1985) Song Ping (1985) Rong Yiren (1985) Liao Hansheng (1985) Tian Jiyun (1985) Li Dongye (1985)
1986-1989 36 bezoeken	Ivoorkust, Ghana Somalië, Madagaskar, Egypte Tanzania Kameroen, Central Africa, Congo (DRC) Kenia, Oeganda Algerije, Kenia, Ivoorkust, Mozambique, Tanzania	Li Peng (1986) Li Xiannian (1986) Chen Muhua (1986) Zhang Jinfu (1986) Gu Mu (1987) Wu Xueqian (1987)

	Burundi, Rwanda Niger Kameroen, Rwanda Comoren Lesotho Congo B, Central Africa, Congo (DRC) Angola, Lesotho, Mozambique, Ethiopië, Tunesië Kameroen, Mali, Guinee-Bissau, Ivoorkust Tanzania	Qi Huaiyuan (1987) Liu Yi (1987) Qian Zhengying (1988) Wang Wendong (1988) Lu Xuejian (1988) Li Tieying (1989) Qian Qichen (1989) Wang Hanbin (1989) Fu Quanyou (1989)
1990-1994 52 bezoeken	Algerije Burundi, Rwanda, Djibouti Mauritius, Mozambique Namibië Niger Egypte Burundi, Senegal, Oeganda Kameroen, Equatoriaal-Guinea Kenia, Namibië Ethiopië, Oeganda, Tanzania Namibië, Guinee, Mali, Ivoorkust, Senegal, Ghana Kameroen Marokko, Ivoorkust, Tunesië Comoren Kenia, Oeganda Tanzania Burundi, Kameroen, Rwanda, Eritrea Eritrea Equatoriaal-Guinea Djibouti Kameroen, Gabon Tunesië Kenia, Mauritius, Eritrea, Ethiopië Lesotho Eritrea Zimbabwe, Tanzania Djibouti	Qian Qichen (1990) Yang Fuchang (1990) Chen Muhua (1990) Wu Xueqian (1990) Zhu Xun (1990) Li Peng (1991) Li Ruihuan (1991) Yang Fuchang (1991) Sun Qimeng (1991) Qian Qichen (1991) Qian Qichen (1992) Ma Wenrui (1992) Yang Shangkun (1992) Yang Fuchang (1992) Chen Muhua (1992) Wang Hai (1992) Qian Qichen (1993) Yang Fushang (1993) Zhu Xun (1993) Wu Shaozu (1993) Zhang Taiheng (1993) Zhang Lianzhong (1993) Qian Qichen (1994) Liu Xiangdong (1994) Tan Qinglian (1994) Chi Haotian (1994) Wang Zhaoguo (1994)
1995-1998 100 bezoeken	Tanzania, Zimbabwe, Mozambique, Botswana, Namibië, Angola, Zambia, Mauritius Marokko Kameroen, Guinee, Mali, Ivoorkust, Senegal (1 ander staat) Benin, Congo (DRC & B), Togo Lesotho Mauritanië Tunesië Mali Benin, Guinee, Ivoorkust Kenia, Ethiopië, Egypte, Mali, Namibië, Zimbabwe Benin Kameroen Comoren, Rwanda, Eritrea Angola Eritrea Tunesië Kenia, Eritrea, Ethiopië, Oeganda Seychellen, Djibouti Ghana	Zhu Rongji (1995) Li Peng (1995) Li Lanqing (1995) ⁴⁷ Qian Qichen (1995) Wang Changyi (1995) Wu Jieping (1995) Yang Fushang (1995) Liu Jingsong, Chen Youqing (1995) Liu Jingsong (1995) Jiang Zemin & Qian Qichen (1996) Bu He (1996) Tian Zengpei, Bu He (1996) Ji Peiding (1996) Li Zhaoxing (1996) Huan Guoying (1996) Wu Yi (1996) Liu Jingsong (1996) Qian Qichen (1996) Chen Muhua (1996)

⁴⁷ Kong (2003) geeft aan dat Li Lanqing 6 Centraal en West-Afrikaanse landen heeft bezocht. Bij het bronnenonderzoek is niet duidelijk geworden om welke zesde staat het gaat.

	Tanzania, Zambia Zimbabwe Togo Seychellen, Zambia, Mozambique, Gabon, Kameroen, Nigeria, Tanzania Zuid-Afrika, Kaapverdië, Mauritanië, Equatoriaal-Guinea, Niger Ivoorkust Angola Algerije, Mauritius, Oeganda Kenia Lesotho Congo B Tanzania Ethiopië Kameroen, Centraal Afrika, Equatoriaal-Guinea Comoren, Djibouti Algerije, Tunesië Mozambique, Namibië Namibië, Zambia, Benin Algerije Ivoorkust Ghana, Niger Tanzania Zuid-Afrika Zuid-Afrika, Guinee, Ghana, Togo, Benin Centraal Afrika	Luo Gan (1996) Chen Junsheng (1996) Liu Tianbiao (1996) Li Peng (1997) Qian Qichen (1997) Song Jian (1997) Ji Peiding (1997) Jiang Chunyun (1997) Qian Zhengying (1997) Sun Guangxiang & Ji Peiding (1997) Bu He (1997) Xiong Guangkai (1997) Simayi Aimaiti (1997) Ji Peiding (1998) Yang Wensheng (1998) Qian Qichen (1998) Chi Haotian (1998) Chen Jinhua (1998) Chen Minzhang (1998) Liang Guanglie (1998) Fang Zuqi (1998) Sun Qixiang (1998) Luobin, Chi Haotian (1998) Tang Jiaxuan (1998) Ma Wenpu (1998)
1999-2002 161 bezoeken	Kenia Mauritius, Zuid-Afrika Kaapverdië, Mali Algerije, Marokko Ivoorkust, Ghana, Zuid-Afrika Namibië, Zimbabwe Seychellen, Djibouti, Tunesië Oeganda, Tanzania Zambia, Kenia Tunesië Kaapverdië Gabon, Tunesië Zuid-Afrika Tunesië, Marokko Mozambique, Marokko, Zuid-Afrika, Tunesië Benin, Ghana, Togo Kenia Lesotho, Comoren Burundi, Rwanda, Zuid-Afrika Kameroen, Kenia, Ethiopië, Zuid-Afrika, Tunesië Guinee, Mali Marokko, Namibië Marokko, Mauritanië Mauritanië, Mozambique, Seychellen Egypte, Zimbabwe Equatoriaal-Guinea Egypte, Zuid-Afrika Egypte Oeganda, Zuid-Afrika Zuid-Afrika Mali, Benin, Guinee, Togo	Peng Peiyun & Li Peng (1999) Li Peng (1999) Simayi Aimaiti (1999) Jiang Zemin (1999) Hu Jintao (1999) Xu Jialu (1999) Ji Peiding (1999) Tang Jiaxuan & Xu Jialu (1999) Tang Jiaxuan (1999) Dai Bingguo, Peng Peiyun (1999) Meng Xiaosi (1999) Qian Shugen (1999) Qian Qichen, Tong Xiangrong, Deng Nan (1999) Chi Haotian (2000) Tian Jiyun (2000) Wu Yi (2000) Wang Zhongyu (2000) He Xiaowei (2000) Wang Guangya (2000) Dai Bingguo (2000) Chen Jinhua (2000) Luo Gan (2000) Li Guixian (2000) Tang Jiaxuan (2000) Ma Xiuhong (2000) Jiang Zemin (2000) Shi Guangsheng, Wu Bangguo (2000) Jia Qinglin (2000) Jiang Zemin, Ji Peiding, Wen Jiabao, Sha Zukang, Zhang Xuezhong, Zhang Wenkang, Chen Dazhi (2000) Zhou Kunren (2000)

	Equatoriaal Guinee, Tanzania Kenia, Tanzania Zuid-Afrika Algerije Tsjaad, Kameroen, Central Africa, Egypte Oeganda Zuid-Afrika, Mauritius, Marokko Congo (DRC), Burundi, Congo B, Egypte Angola Kenia, Zuid-Afrika Ivoorkust Rwanda, Ghana, Togo Kameroen Kenia, Tanzania, Zuid-Afrika Guinee, Ivoorkust Tanzania Algerije, Kenia, Zuid-Afrika, Marokko, Egypte Nigeria, Libië, Tunesië Angola, Namibië Angola, Lesotho, Niger, Ghana, Zuid-Afrika Benin, Togo Burundi, Rwanda Kaaipverdië, Equatoriaal-Guinea, Eritrea, Ethiopië Comoren, Seychellen Lesotho Mauritanië Ivoorkust, Zimbabwe, Botswana Eritrea, Ethiopië Oeganda, Zuid-Afrika Niger Djibouti Mali, Guinee Centraal Afrika Gabon, Kameroen, Benin Gabon Egypte Zuid-Afrika	Zhang Bangdong (2000) Li Jinai (2000) Jia Mingru, Wang Zhongyu & Zhang Xuezhong, Doje Cering (2001) Li Peng (2001) Tang Jiaxuan (2001) Hu Jintao (2001) Li Ruihuan (2001) Yang Wenchang (2001) Tang Jiaxuan & Li Tieying (2001) Li Tieying (2001) Chi Haotian (2001) Xu Jialu (2001) Wu Quanxu (2001) Fu Quanyou (2001) Jiang Pumin (2001) Qian Shugen (2001) Zhu Rongji (2002) Jiang Zemin (2002) Wang Wenyuan (2002) Yang Wenchang (2002) Wang Guangya (2002) Gu Xiulian (2002) Xu Jialu (2002) Qiao Zonghuai (2002) Kui Fulin (2002) Zhou Keren, Wang Zhaoyue (2002) Wei Jianxing (2002) Tang Jiaxuan (2002) Song Jian (2002) Ma Wenpu & He Xiaowei (2002) Du Tiehuan (2002) Chen Bingde (2002) Ma Wenpu (2002) Jiang Futang (2002) Deng Nan (2002) Chen Zili (2002) Liu Yandong, Wang Jiarui, Bai Keming, Se Jing, Meng Xiosi, Cao Gangchuan (2002)
--	--	---

* Deze tabel bevat ook staatsbezoeken van culturele en militaire afgevaardigden.

Bijlage 5: Chinese bilaterale overeenkomsten met Afrikaanse landen (tabel 5.5)

Periode	Afrikaans land	Overeenkomst
1978-1981 11 Overeenkomsten	Somalië, Kenia, Rwanda, Libië, Burundi (1978)	Agreement on Economic and Technological Cooperation
	Mali (1978) Tunesië, Liberia, Algerije (1979) Somalië, Togo (1980)	Trade Agreement
1982-1985 11 Overeenkomsten	Libië (1982) Lesotho (1983) Burundi (1985)	Agreement on Economic and Technological Cooperation
	Libië, Benin, Niger, Mozambique (1982) Angola, Ivoorkust (1984) Egypte, Marokko (1985)	Trade Agreement
1986-1989 13 Overeenkomsten	Somalië, Tanzania (1986) Oeganda (1987) Lesotho, Ethiopië, Rwanda (1988)	Agreement on Economic and Technological Cooperation
	Botswana (1986)	Trade Agreement

	Congo (DRC),Guinee (1988) Sierra Leone, Ghana (1989)	
	Ethiopië (1988) Ghana (1989)	Agreement on Mutual Promotion and Protection of Investment
1990-1994 9 Overeenkomsten	Guinee-Bissau, Seychellen (1990) Rwanda (1991) Madagaskar, Benin (1992) Eritrea (1993) Mauritanië, Kenia (1994)	Agreement on Economic and Technological Cooperation
	Egypte (1994)	Agreement on Encouragement and Reciprocal Protection of Investment / Agreement on Reciprocal Protection of Private Investments
1995-1998 37 Overeenkomsten	Madagaskar, Oeganda (1995) Mali, Burundi, Rwanda, Soedan, Ethiopië, Equatoriaal-Guinea (1996) Nigeria, Benin (1997) Benin, Zimbabwe (1998)	Agreement on Economic and Technological Cooperation
	Soedan, Marokko, Tunesië, Egypte (1995) Ivoorkust, Equatoriaal-Guinea, Zimbabwe (1996) Congo (DRC) (1997) Oeganda, Djibouti, Zuid-Afrika, Marokko (1998)	Trade Agreement
	Marokko (1995) Mauritius, Zimbabwe, Zambia, Algerije (1996) Kameroen, Congo (DRC), Zuid-Afrika, Gabon, Soedan (1997) Kaapverdië, Zimbabwe, Ethiopië (1998)	Agreement on Encouragement and Protection of Investment / Agreement on Reciprocal Protection of Private Investments / Bilateral Investment Agreement
1999-2002 30 Overeenkomsten	Kaapverdië, Algerije, Burundi, Sierra Leone (1999) Centraal Afrika (2000) Rwanda, Oeganda (2001) Burundi, Tunesië, Ethiopië, Nigeria (2002)	Agreement for Economic and Technological Cooperation
	Tanzania, Zuid-Afrika, Algerije (1999) Mozambique (2001) Kameroen, Libië, Nigeria (2002)	Trade Agreement
	Botswana, Congo (B) (2000) Mozambique, Sierra Leone, Kenia, Nigeria (2001) Ivoorkust (2002)	Agreement on the Promotion and Protection on Bilateral Investment Treaties
	Zuid-Afrika, Tunesië (2000) Marokko, Tunesië, Nigeria (2002)	Agreement on Avoidance of Dual Taxation and Evasion of Tax